

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ref.
SOU
1968:A

Boendeservice 1

Statens offentliga utredningar

1968:38

Inrikesdepartementet

Boendeservice 1

Fakta och synpunkter sammanställda av den
statliga servicekommittén
Stockholm 1968

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Innehåll

Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Inrikesdepartementet.	5	Skärholmen, Stockholm (För äldre)	41
Kapitel 1 <i>Allmänt om boendeservice</i>	7	Vattumannen, Kalmar (För gravt handikappade)	42
Syfte	7	Serviceområden för flera hushållstyper	
Förändrat servicebehov	7	Råslätts gård, Jönköping	43
Vad är boendeservice?	9	Peder Lykkes Vej, Amager	45
Vem tillhandahåller boendeservice?.	10	Serviceområde för särskild kategori	
Kostnadsaspekter på boendeservice.	10	Björnbo, Lidingö (För äldre)	46
Organisatoriska frågor	12	<i>Planerade</i>	
Finansieringsfrågor	13	Servicehus för flera hushållstyper	
Bebyggelseplaneringsfrågor	13	Papegojlyckan, Lund	48
Kapitel 2 <i>Servicefunktioner</i>	18	Sollentuna centrum (Servicehus kombi- nerat med serviceområden)	50
Barn tillsyn	18	Serviceområden för flera hushållstyper	
Åldrings-, sjuk- och handikappservice	20	Navestad, Norrköping	52
Fritidsservice och kulturdistribution	22	Krusboda, Tyresö	53
Mathållning	26	Bergsjön, Göteborg	54
Bostadsvård	27	Serviceområde för särskild kategori	
Tvätt och klädvård	28	Rosendal, Göteborg (För studenter)	56
Varudistribution och expeditiva tjän- ster	29	<i>Idéprojekt</i>	
Kapitel 3 <i>Exempel på boendeservice</i>	31	Serviceområden för flera hushållstyper	
Bostadsanläggningar och bostadsområ- den med service:		Järvafältet, Stockholm	57
<i>Befintliga</i>		Strosa I	59
Servicehus för flera hushållstyper		Angered-Bergum (servicehus och ser- viceområde)	60
Hässelby, Stockholm.	33	Enskilda och integrerade servicefunktioner:	
Majviken, Göteborg (Anläggningen är dock inte avsedd för hushåll med små barn)	34	<i>Befintliga</i>	
Carlsro, Rödovre (Anläggningen be- står av både servicehus och service- område)	36	Bilburen hemvårdspatrull, Stockholm	61
Vårebros Park (Skovbrynet) Glad- saxe	37	Terapianläggning, Hageby, Norrkö- ping	62
Servicehus för särskilda kategorier		Dagcentrum, Norrtälje	64
Gubbängen, Stockholm (För ungdo- mar)	39	Fritidsgård, Göteborg	65
Annebergsgården, Malmö (För äldre)	40	Fritidsgård, Nacka	66
		Flexibel barnstuga, Gnosjö	67
		Serviceexpedition, Göteborg	68
		Servicecentral, Järfälla	69

<i>Planerade</i>			
Fritidscentrum, Stockholm	70	Driftskostnader	81
Fritidshall, Åkersberga	72	Kulturdistribution	82
Fritidscentrum, Angered	73	Investeringskostnader	82
Daghem-ungdomsgård-åldringsklubb, typprojekt	74	Driftkostnader	83
Servicecentral, Sundsvall	75	Mathållning	84
		Investeringskostnader	84
		Driftkostnader	84
		Bostadsvård	85
Kapitel 4 <i>Finansiering av boendeservice</i>	76	Tvätt och klädvård	85
Barn tillsyn	76	Investeringskostnader	85
Investeringskostnader – barnstugor	76	Driftkostnader	85
Driftkostnader – barnstugor	77	Varudistribution och expeditiva tjänster	85
Familjedaghem och liknande tillsynsformer	77	Investeringskostnader	85
(Social hemhjälp)	78	Driftkostnader	85
Bostadstillägg	78	Bilaga 1 <i>Boendeservice i 10 städer</i>	86
Åldrings-, sjuk- och handikappservice	78	(De tio städerna är Stockholm, Göteborg, Malmö, Västerås, Uppsala, Norrköping, Örebro, Hälsingborg, Linköping och Borås.)	
Investeringskostnader	78	Barn tillsyn	86
Pensionärsbostadsbidrag	79	Åldrings-, sjuk- och handikappservice	90
Kommunala bostadstillägg till folkpensionärer och handikappade	79	Fritidsservice och kulturdistribution	93
Social hemhjälp	79	Bilaga 2 <i>Litteratur</i>	100
Fritidsservice och kulturdistribution	79	English Summary	103
Fritidsservice	79		
Investeringskostnader	80		

Till Statsrådet och Chefen för Inrikesdepartementet

Genom beslut den 14 april 1967 bemyndigade Kungl. Maj:t statsrådet och chefen för inrikesdepartementet att tillkalla en kommitté med uppdrag att behandla vissa frågor angående service i bostadsområden. Statsrådet Camilla Odhnoff förordnades att vara ordförande. Kommitténs ledamöter är byrådirektör Ingrid Dalén, byrådirektör Seved Eriksson, byrådirektör Sune Jussil, forskningssekreterare Ingrid Lundahl, direktörsassistenten Owe Lundevall, riksdagsman Cecilia Nettelbrandt, direktör Erik Norberg, riksdagsman Anna-Greta Skantz, 1:e forskningssekreterare Ursula Wallberg. Den 15 maj 1968 förordnades sekreteraren i Landsorganisationen Gertrud Sigurdson till ny ledamot av kommittén. Sekreterare Sigurdson har inte medverkat vid arbetet med detta betänkande.

Kommitténs sekreterare är forskningsledaren vid statens institut för byggnadsforskning, arkitekt SAR Sven Thiberg. Kommittén antog namnet Servicekommittén.

Enligt direktiven skulle kommittén »som en första uppgift ställa samman de normer eller riktvärden som myndigheter och enskilda nu tillämpar för dimensionering och lokalisering av serviceanläggningar i tätorter»

Kommittén har nu slutfört denna sin första uppgift och framlägger härmed en informationsskrift med titeln BOENDE-SERVICE. Skriften har till syfte att öka intresset för servicefrågorna genom att ge

den information som begärdes i utredningsdirektiven.

I skriftens två första kapitel ges en kortfattad presentation av den aktuella problematiken i servicefrågan samt en analys av de viktigaste servicefunktionerna. I skriftens tredje kapitel redovisas ett 30-tal bostadsanläggningar, bostadsområden samt enskilda och integrerade servicefunktioner. Skriftens fjärde kapitel behandlar de möjligheter som nu finns att erhålla statligt stöd för serviceförsörjningen. I en bilaga redovisas de normer som nu tillämpas för dimensioneringen av vissa servicefunktioner i landets tio största städer.

Ledamöterna Lundahl och Jussil har biträtt sekreteraren i utformningen av de avsnitt som behandlar fritidsservice och kulturdistribution samt finansieringsfrågor. Materialinsamlingen till kap. 3 har handhåfts av arkitekt Tomas Lindencrona och till bilaga 1 av fil. kand. Olle Hagberg, båda inom byggnadsprojekteringsgruppen vid Statens institut för byggnadsforskning. Biträdande sekreterare har varit socionom Anita Gradin under tiden 15 september 1967 till 1 juni 1968. Från den 1 juni 1968 har civilekonom Anders Leion inträtt som biträdande sekreterare.

Kommittén får härmed vördsamt överlämna skriften. Det är kommitténs förhoppning att den får en vid spridning till alla dem som påverkar serviceförhållandena.

Några egentliga ställningstaganden och

förslag till åtgärder finns inte redovisade i denna skrift.

I det fortsatta arbetet kommer servicekommittén att överväga vilka åtgärder – statliga såväl som kommunala – som bör vidtagas för att underlätta utbyggnaden av boendeservicen. Kommittén ämnar därvid behandla såväl organisatoriska frågor som finansieringsfrågor och frågor rörande den fysiska planeringen.

Stockholm den 20 augusti 1968.

Camilla Odhnoff

Ingrid Dalén Seved Eriksson

Sune Jussil Ingrid Lundahl

Owe Lundevall Cecilia Nettelbrandt

Erik Norberg Anna-Greta Skantz

Ursula Wallberg

/ Sven Thiberg

Syfte

Denna informationskrift har tillkommit dels för att öka intresset för servicefrågorna, dels för att informera om vilka möjligheter som finns att inom ramen för nu gällande bestämmelser förbättra serviceförsörjningen.

Skriften vänder sig främst till kommunala förtroende- och tjänstemän och till byggherrar men bör också kunna nyttjas inom en vidare krets samt stimulera till diskussion.

Skriften redovisar de viktigaste frågeställningarna samt beskriver kortfattat de nuvarande organisatoriska och finansiella möjligheterna. Den vill peka på att servicefrågorna bör bevakas i bebyggelseplaneringen. En väsentlig uppgift är därutöver att anvisa var ytterligare upplysningar kan hämtas och var intressanta experiment pågår.

En förbättring av serviceförsörjningen bör inte begränsas till nya bostadsområden utan avse hela bebyggelsen.

Skriften ger ingen fullständig bild av problemkomplexet. Enligt direktiven har kommittén i sin första etapp sammanställt normer eller riktvärden som myndigheter och enskilda nu tillämpar för dimensionering av boendeservicen. Några egentliga ställningstaganden och förslag till åtgärder finns icke redovisade i denna skrift. Kommittén återkommer härtill i en senare etapp.

I det fortsatta arbetet kommer servicekommittén således att överväga vilka åtgärder – staliga såväl som kommunala – som bör vidtas för att underlätta utbyggnaden av boendeservicen. Kommittén ämnar därvid behandla såväl organisatoriska frågor som finansieringsfrågor och frågor rörande den fysiska planeringen.

Förändrat servicebehov¹

Familjen har på några årtionden förändrats till både storlek och sammansättning. De stora hushållens andel av befolkningen har

Hushållens storlek. Tätorter 1965.

Antal boende per hushåll	Antal hushåll (1 000-tal)	Procent	Ökning sedan 1960 (1 000-tal)
1	515	23	98
2	605	28	71
3	466	21	36
4	382	17	42
5 eller flera	227	10	8
Samtliga	2 195	100	256

¹ Tabellerna i avsnittet har hämtats från tidskriften Arkitektur 3: 68 och från Folk- och bostadsräkningen 1965:V.

Hushåll med barn i olika åldrar, under 16 år. Tätorter 1965.

		Gifta samboende	Övriga	Totalt
Barn under 16 år	Antal hushåll (1 000-tal)	711	81	793
	% av samtliga hushåll	50	10	36
	Barn per hushåll	1,7	1,5	1,7
Barn under 7 år	Antal hushåll (1 000-tal)	410	39	449
	% av samtliga hushåll	29	5	20
	Barn per hushåll	1,4	1,2	1,4

minskat, en- och tvåpersonershushållens har ökat. Flergenerationsfamiljen, som även inkluderar släktingar och anställda, har nästan helt försvunnit.

Antalet barnfamiljer uppgår till omkring en miljon. Hälften av alla barnfamiljer har bara ett barn under 16 år och en tredjedel har högst två barn. Hushåll med tre eller flera barn utgör endast en sjättedel av barnfamiljerna eller ungefär 160 000 hushåll. År 1920 bestod nästan en tredjedel av alla hushåll av fem personer eller flera.

Det sammanlagda antalet pensionärer, inklusive förtidspensionärerna, uppgår till mer än en miljon. Mer än vart femte svenskt hushåll är ett pensionärshushåll. 1965 års långtidsutredning beräknade att antalet personer över 65 år kommer att öka med 130–140 000 under varje 5-årsperiod fram till 1980. Antalet förtidspensionärer beräknas 1969 uppgå till ca 180 000. Åldringarnas förbättrade hälsotillstånd och ekonomiska situation gör det möjligt för dem att längre än tidigare leva i självständiga hushåll.

25–29 år var motsvarande siffror 32 % resp. 44 %.

Förändringarna på det sociala och ekonomiska området är betydande. De gifta kvinnorna deltar i allt större utsträckning i förvärvslivet. Enligt folkräkningarna 1960 och 1965 ökade andelen förvärvsarbete av gifta samboende kvinnor i åldern 16–66 år från 24,5 till 31,7 %. Fortfarande är alltså andelen utan förvärvsarbete hög. Många av dessa kvinnor skulle dock gå ut i förvärvslivet om barntillsyn, tillsyn av handikappade och tillfälligt sjuka och annan boendeservice var tillfredsställande ordnad. Enligt familjedagshemsutredningen skulle 210 000 hemmaarbetande mödrar till 350 000 barn i tillsynsåldrarna föredra att förvärvsarbete – på hel- eller deltid – om barntillsynen kunde ordnas. Långtidsutredningen har påvisat att arbetskraften på grund av demografiska faktorer förändras mycket obetydligt. I ungdomsåldrarna minskar dessutom förvärvsintensiteten på grund av ökad

Antal hushållsföreståndare (1 000-tal) under och över 65 år. Tätorter 1965.

Hushållsföreståndarens ålder	Gifta samboende	Övriga
– 64 år	1 222	501
65 år –	191	281
Samtliga	1 413	782

En växande andel av enpersonshushållen utgörs av ungdomar, som föredrar att bo i egen bostad. År 1965 hade 12 % av de ogifta männen och 19 % av de ogifta kvinnorna i åldern 20–24 år egen bostad i tätorter med minst 2 000 invånare. I åldersgruppen

Förvärvsarbete med barn under 16 år (procent). Tätorter 1965.

Yngsta barnets ålder (år)	Gifta samboende	Övriga kvinnor
Under 7	22	67
7–10	38	75
11–15	47	76
Samtliga	31	71

Hushåll efter antal barn (0–15 år)
Tätorter. Procentuell fördelning.

0 barn	63,9
1 »	18,1
2 »	12,6
3 eller flera barn	5,4
Samtliga	100,0

studiefrekvens. De gifta kvinnorna utgör därför en betydande och välbehövlig arbetskraftsresurs.

I ovan redovisade hushållstyper ingår ett stort antal handikappade. En god boendeservice är ofta en förutsättning för att dessa aktivt skall kunna delta i samhällslivet.

Sammanfattningsvis gäller att en stor andel av de svenska hushållen genom sin förvärvssituation eller av åldersskäl, tillfällig sjukdom eller handikapp har ett klart uttalat behov av service. Dessutom har tillgången till individuellt anställd hemarbetskraft fortlöpande starkt reducerats.

På många områden är serviceförsörjningen otillräcklig och bristfälligt samordnad. Detta innebär att samhälle och näringsliv fungerar sämre från ekonomisk synpunkt än de annars skulle gjort. Det medför också att många drabbas av bristande social omvårdnad, av otrygghet, av slitsamt dubbelarbete och av dålig kontakt med personlighetsutvecklande aktiviteter. Otillfredsställande boendeservice motverkar även angelägna krav på ökad jämlikhet och valfrihet.

En stor del av ansvaret för serviceförsörjningen vilar på kommunerna. Dels genom ett direkt organisatoriskt och ekonomiskt engagemang, som t. ex. för barntillsyn, åtgärder för de handikappade och åldersvård, dels indirekt genom beslut som påverkar förutsättningarna för serviceförsörjningen, t. ex. genom utformningen av bostadsområden.

Det är en svår uppgift att överblicka och samordna alla de åtgärder som påverkar tillgången till boendeservice i kommunen. Det är mot denna bakgrund som servicekommit-

tén, enligt direktiven, som ett första led i sitt arbete publicerar en översiktlig beskrivning av problemområdet.

Vad är boendeservice?

Till boendeservice räknar vi:

Barntillsyn

i form av institutionell barntillsyn, familjedaghem och tillsyn i barnets eget hem av person utanför familjen samt tillfällig barntillsyn

Åldrings-, sjuk- och handikappservice

förutsatt att den ges i bostaden eller i dess närhet

Fritidsservice och kulturdistribution

i form av ordnad verksamhet för alla ålders- och intressegrupper förutsatt att den sker i bostadsområdet

Mathållning

för alla åldersgrupper som alternativ eller komplement till självständig hushållning i den egna bostaden. Hit hänförs också frågor om distribution av färdigmat till hushållen för konsumtion i bostaden

Bostadsvård

daglig städning, veckostädning och storstädning. Hit hänförs olika former för hemhjälp – ofta kombinerad med tillsyn och vård

Schematisk bild av de viktigaste producentkategorierna för olika servicefunktioner i bostadsområdet.

	Statliga organ	Lands-ting	Primär-kommun	Organi-sationer	Kommer-siella företag	Bostads-företag
Barntillsyn			×			
Åldrings-, sjuk- och handikappservice			×	×		
Fritidsservice och kulturdistribution	×	×	×	×	×	×
Mathållning			×		×	
Bostadsvård			×		×	
Tvätt och klädvård			×		×	×
Varuexpedition och expeditiva tjänster			×		×	×

Tvätt och klädvård

såväl i bostaden, bostadsfastigheten som genom kommersiella anläggningar

Varudistribution och expeditiva tjänster

för alla hushållstyper. Hit hänförs frågor om handels och de offentliga och expeditiva tjänsternas lokaltyper, lokalisering och öppethållande, om olika former av förmedling av varor och tjänster samt distributionsformer

Trafikplanering som tillfredsställer höga krav på säkerhet och bekvämlighet är en förutsättning för god kontakt mellan bostaden, serviceanläggningar, arbetsplatser och centra. Trafikplaneringsfrågorna berörs endast indirekt i denna publikation. Fastighetsskötsel och -underhåll utgör också en stor och viktig del i hushållens serviceförsörjning, som det dock ej ingår i servicekommitténs direktiv att behandla.

Vem tillhandahåller boendeservice?

Man bör skilja mellan vem som har ansvar för serviceförsörjningen och vem som ger boendeservicen. Nu är ansvaret splittrat på många utan att någon tagit på sig samordningsuppgifterna. Sannolikt har denna splittring medverkat till att en rad servicefrågor inte är tillfredsställande lösta.

Sedan länge finns en viss fördelning när det gäller att ge boendeservice. Samhället har tagit på sig serviceuppgifter med huvudvikten på social och vårdande verksamhet, medan näringsliv och organisationer svarar för service av annan karaktär. Gränsdragningen är dock svår att göra, bl. a. därför att servicebehoven ofta är kopplade till varandra.

Det är realistiskt att i första hand bygga ut och komplettera den praxis som redan utbildats. Frågan om vem som skall ge boendeservice är dock väsentlig och måste bli föremål för debatt.

Kostnadsaspekter på boendeservice

Vad konsumenten får betala för servicen beror på om det är fråga om kommersiell eller samhällelig service och på hur den är organiserad och finansierad.

Den sociala servicen betalas till större eller mindre del av samhället, medan annan service – mathållning, bostadsvård, varudistribution m. m. – vanligen bekostas av hushållen direkt.

I de befintliga servicehusen har man valt att låta större eller mindre andel av servicekostnaden ingå i hyran eller finansieras genom fasta avgifter. Exempel på detta är kostnader för gemensamma lokaler respektive månadsavgifter för måltider, s. k. mattvång.

Debiteringsprincipen väljs efter en avvägning mellan vad som är rationellt med hänsyn till drift och finansiering och den fullständiga valfrihet som innebär att hushållet enbart skall belastas med kostnader för den service det faktiskt utnyttjar.

Det är omöjligt att lämna exakta uppgifter om vad boendeservice kostar. Den nu snabbt ökande experimentverksamheten med olika servicefunktioner och utbudsformer kommer dock att successivt ge material för belysning av kostnaden för boendeservice.

Några av serviceuppgifterna är grundläggande funktioner i ett demokratiskt samhälle med målsättningen att erbjuda rättvisa, social trygghet och gynnsamma utvecklingsbetingelser. Kostnaderna för denna del av serviceförsörjningen bör därför ses mot bakgrunden av samhällets allmänna målsättning.

Det vore önskvärt att för varje servicefunktion kunna redovisa kostnaderna – såväl för individen som för samhället – och hur de fördelar sig på olika led.

På samma sätt vore det önskvärt att, utöver de sociala eller andra fördelar som boendeservicen medför, också kunna redovisa dess intäktssida på olika nivåer.

Några exempel på sådana jämförelser skall redovisas här:

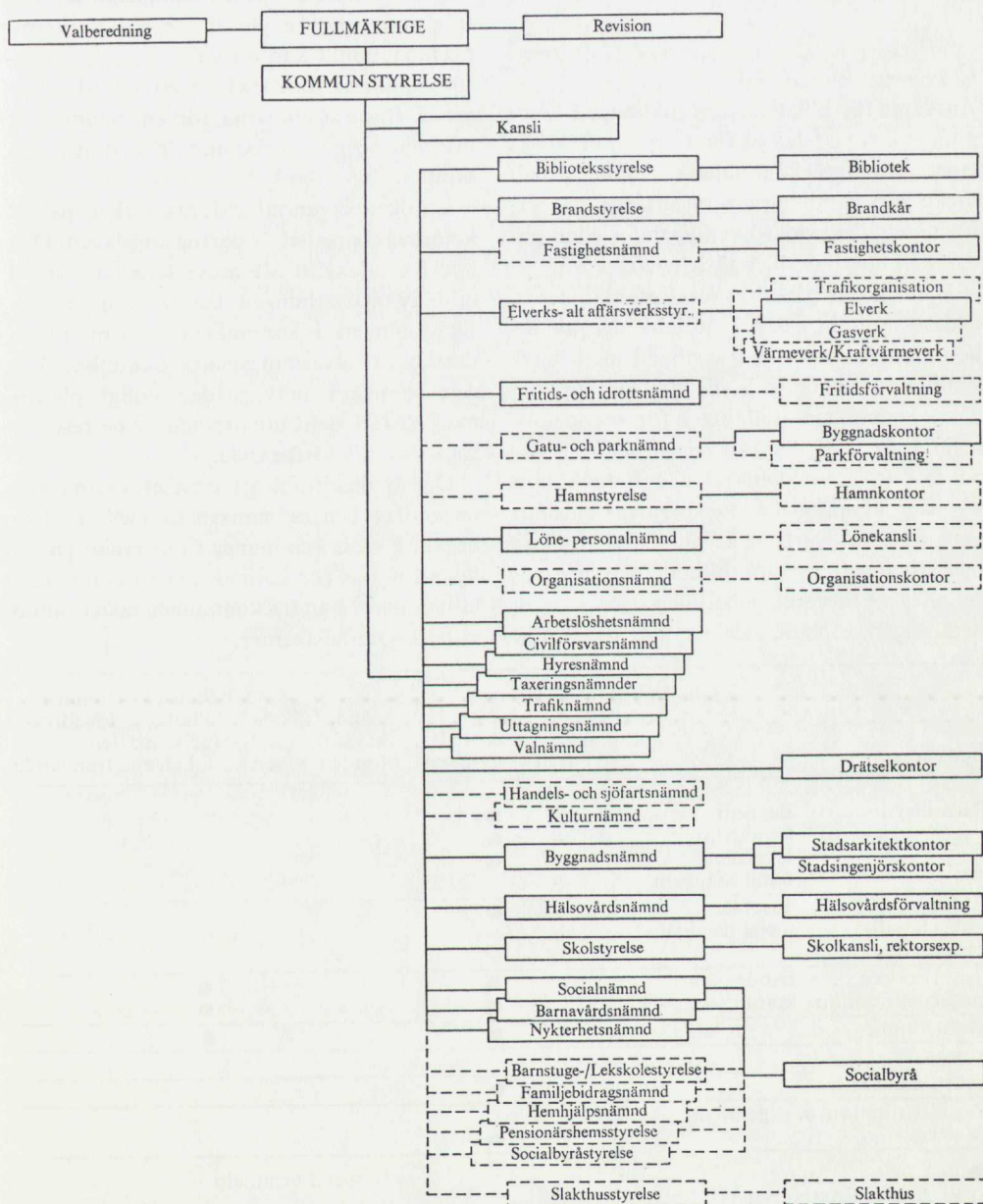
Kostnaderna för förbättrad barn tillsyns-

möjlighet bör vägas mot det produktions-tillskott som ett effektivare utnyttjande av den disponibla arbetskraften ger. Produktionsökningen innebär i detta fall ett ekonomiskt tillskott såväl för stat och kommun som för näringslivet och den enskilde.

Kostnaderna för vård av ålderspensionä-

rer på institution bör jämföras med kostnaderna för andra bostadsformer kombinerade med öppen vård.

Kostnaderna för butiksformer med långa avstånd för kunden och ökad lagerhållning bör jämföras med kostnader för andra distributionsformer.

»Praktiskt taget samtliga kommunala nämnder och fackorgan handlägger servicefrågor.»

Kostnaderna för ökad boendeservice till handikappade, som därmed kan gå ut i förvärvsarbete, bör vägas mot kostnader i form av produktionsbortfall och olika sociala kostnader som i många fall blir ofrånkomliga utan denna service.

Servicekommittén anser det angeläget att metoder för analys av boendeservicens ekonomiska konsekvenser utvecklas.

Organisatoriska frågor

Ansvar för olika servicefunktioner i kommunen är uppdelat på flera organ. Praktiskt taget samtliga kommunala nämnder och fackorgan handlägger servicefrågor på planeringsstadiet, vid förverkligandet eller under den kontinuerliga aktiviteten.

I andra fall påverkas servicefunktionerna endast indirekt eller i initialskedet av de kommunala organen. I samband med översiktlig planering och detaljplanering tar t. ex. kommunen ställning i för serviceförsörjningen viktiga lokaliseringsfrågor. I vissa fall följs besluten på denna nivå upp av de kommunala fackorganen medan man i andra överlåter åt samhällsägda, kooperativa och privata företag och organisationer att förverkliga besluten.

Slutligen förekommer en inte oväsentlig

serviceverksamhet mer eller mindre knuten till bostadsområdet i regi av fastighetsförvaltande organ, samfund, lokala föreningar, stiftelser och riksorganisationer, oftast i kontakt och samarbete med kommunala myndigheter men initierad av fristående krafter.

Kommentar. Sättet att handlägga servicefrågorna behöver ytterligare uppmärksammas. Sannolikt kan en del brister i serviceförsörjningen förklaras av att de administrativa förutsättningarna för en planmässig utbyggd boendeservice inte är särskilt gynnsamma.

En ökad organisatorisk samverkan på det kommunala planet är därför angelägen. Den bör ha till syfte att presentera en samlad bild av målsättningen beträffande serviceförsörjningen i kommunen i form av en detaljerad utvecklingsplan. Dessutom bör den stimulera utbyggnaden enligt planen med ett rationellt utnyttjande av de resurser som står till förfogande.

Det är väsentligt att servicefrågorna kan behandlas i nära samarbete mellan olika organ. I vissa kommuner finns redan en utbildad praxis för samråd mellan kommunala nämnder. I andra kommuner saknas ännu sådana samrådsformer.

Funktion		Socialstyrelsen	Bostadsstyrelsen	Allm. arvsfonden	Skolöverstyrelsen	Statens nämnd för saml. lokaler	Fonden för idrottens främjande
Barntillsyn	daghem	●○+	●	○			
	fritidshem	●○+	●	○			
	lekskolor		●	○			
	familjedaghem	+					
Åldrings-, sjuk-, handikappservice	bostäder		●○+				
	social hemhjälp	+					
Fritidsservice o. kulturdistribution	fritidsservice		●	○	○+	●	○
	kulturdistr.		●	○	○+	●	
Mathållning		+ ¹	●		○	●	
Bostadsvård		+ ¹					
Tvätt, klädvård		+ ¹	●				
Varudistribution o. expeditiva tjänster			●				

● = Lån

○ = Anläggningsbidrag

+ = Driftsbidrag

¹ social hemhjälp

Lån och bidragsgivande myndigheter, schematisk översikt

Formerna för den administrativa samverkan bör övervägas noga.

Finansieringsfrågor

Finansieringsformerna är av grundläggande betydelse för serviceförsörjningen. Samhället har också på olika sätt sedan länge engagerat sig i finansieringen av olika servicefunktioner. Det sker från statens sida genom bidrag och lån till anordnande av serviceanläggningar och genom bidrag för driften av dessa.

Investeringskostnaderna för servicelokaler i bostadsområden – vartill hänföres kostnader för anordnande av lokaler, anskaffning av utrustning o. dyl. – täckes huvudsakligen genom lån men också i viss utsträckning genom bidrag. Lokalbelåning sker, förutom genom allmänna kreditinstitutioner, genom olika statliga myndigheter såsom bostadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler och allmänna arvsfonden. Kostnaderna för upplånat kapital, dvs. räntor och amorteringar, uttages genom hyror och avgifter.

Driftkostnaderna – vartill hänföres kostnader för drift och underhåll av lokaler samt löne- och sociala kostnader för personal – täckes genom statliga och kommunala bidrag samt genom avgifter som uttages i samband med att servicen utnyttjas. I viss utsträckning täcks driftkostnaderna via hyrorna.

I kap. 4 redovisas 1 juli 1968 gällande finansieringsbestämmelser under rubrikerna
barn tillsyn
åldrings-, sjuk- och handikappservice
fritidsservice och kulturdistribution
mathållning
bostadsvård
tvätt och klädvård
varudistribution och expeditiva tjänster.

Kommentar. När det gäller finansieringen av serviceanläggningar är tre frågor av väsentlig betydelse. Den första är huruvida det över huvud taget är möjligt att belåna anläggningarna, den andra gäller i vad mån

lånen och belåningsvärdena täcker anläggningskostnaderna och den tredje är villkoren för förräntning och amortering av lånen.

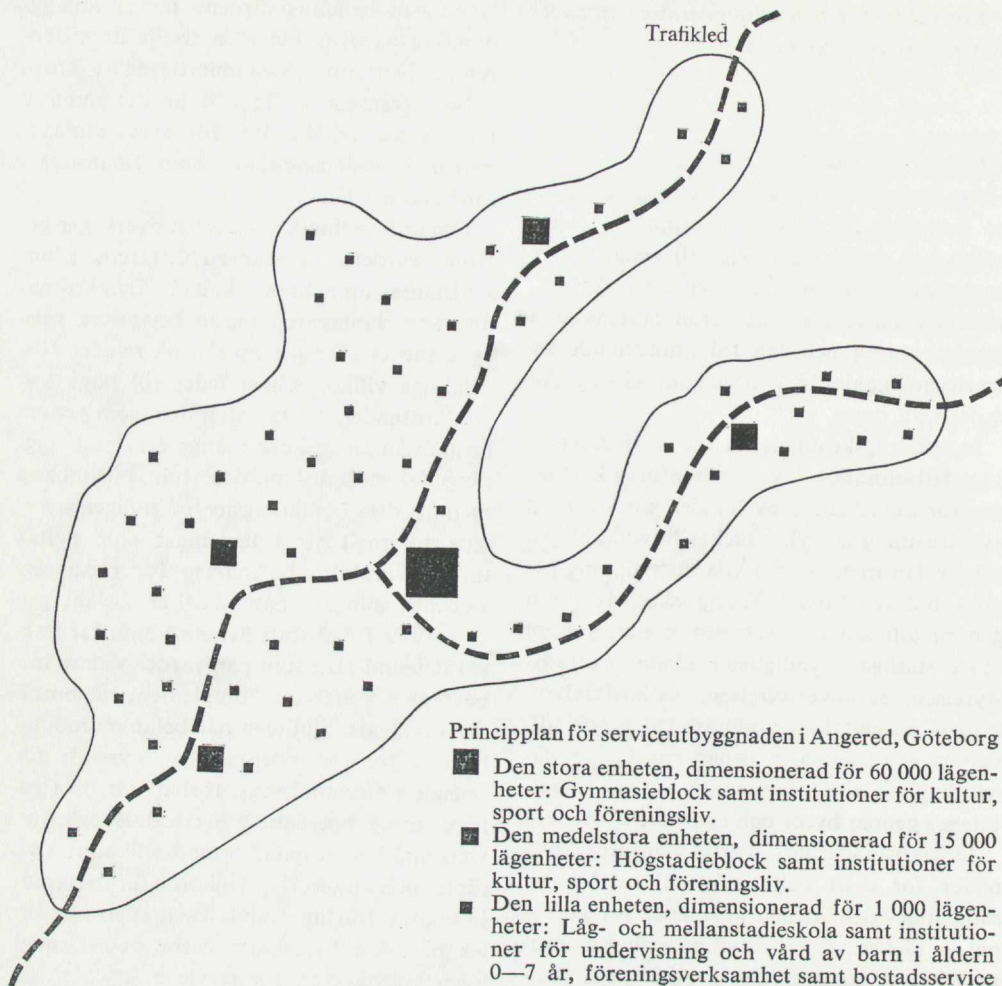
Som framgår av kap. 4 är det numera möjligt att erhålla lån för serviceanläggningar i bostadsområden som finansierats med statliga lån.

Om anläggningskostnaderna överstiger belåningsvärdena uppstår en differens, i bostadslånesammanhang kallad överkostnader, som låntagaren måste finansiera med egna medel eller genom lån på mindre fördelaktiga villkor, vilket leder till höga kapitalkostnader. Bostadsstyrelsen, som genom bostadslån finansierar många serviceanläggningar i bostadsområden, har i samband med att dess beräkningsmetod nyligen översetts företagit vissa ändringar som syftat till att förbättra belåningen för olika serviceanläggningar. Sålunda har belåningen av lokaler förbättrats genom höjningar i såväl låneunderlag som pantvärde. Vidare har begreppet kollektiva komplement till bostäder utvidgats. Slutligen har belåningsmöjligheterna för förbindelsegångar, avsedda för boende i flerfamiljshus, förbättrats. Det senare är av betydelse i servicehus och serviceområden. Kapitalkostnadsvillkoren, dvs. ränte- och amorteringsvillkoren, är den tredje viktiga frågan. Kapitalkostnadernas storlek påverkar hyreskostnaderna och därmed även kostnaderna för servicen.

Bebyggelseplaneringsfrågor

Väsentliga förutsättningar för att boendeservicen skall bli väl tillgodosedd skapas redan vid bebyggelseplaneringen. Stadsplaner, generalplaner och regionplaner måste formis så att de ger bästa möjliga betingelser för planområdets serviceförsörjning. Bebyggelseplaneringens betydelse för en väl fungerande service gäller såväl tätorter som glesbygd.

För att undersöka möjligheterna att effektivisera samhällets nuvarande stöd till service åt glesbygdsbefolkningen och för att pröva nya vägar att lösa de problem som uppkommer till följd av den pågående befolkningsomflyttningen arbetar en sär-

Principplan för serviceutbyggnaden i Angered, Göteborg

- Den stora enheten, dimensionerad för 60 000 lägenheter: Gymnasieblock samt institutioner för kultur, sport och föreningsliv.
- Den medelstora enheten, dimensionerad för 15 000 lägenheter: Högstadieskola samt institutioner för kultur, sport och föreningsliv.
- Den lilla enheten, dimensionerad för 1 000 lägenheter: Låg- och mellanstadieskola samt institutioner för undervisning och vård av barn i åldern 0—7 år, föreningsverksamhet samt bostadsservice m. m.

Källa: Angered fritidscentrum. Utredning av konsultbyrå GAKO AB, Göteborg 1967.

skild arbetsgrupp inom Kungl. Maj:ts kansli. Gruppen består av företrädare för olika berörda departement samt representanter för kommuner och landsting. Servicekommittén skall därför enligt sina direktiv inte behandla frågor som berör serviceförsörjningen i glesbygd. Efter förslag av den nämnda arbetsgruppen har inrättats två konsulenttjänster i socialstyrelsen. Konsulenterna skall genom besök i glesbygdskommunerna informera om möjligheter att lösa olika sociala problem samt biträda med utredning av de aktualiserade frågorna.

Med hänsyn till att särskilda insatser behövs för omvårdnad av och service åt i

första hand åldringar och handikappade i glesbygderna har gruppen föreslagit att ett särskilt anslag på 5 milj. kr. ställs till förfogande för att efter förslag av socialstyrelsen och prövning av Kungl. Maj:t användas till att stödja planerade kommunala serviceåtgärder. Avsikten är att därigenom få till stånd en praktisk försöksverksamhet i syfte att bl. a. komplettera den sociala hemhjälpen med annan service, att vidtaga åtgärder för att förbättra åldringarnas bostadssituation, att underlätta försörjningen med varor och tjänster samt att förbättra transportmöjligheterna för åldringar och handikappade i glesbygderna.

I sammanhanget bör också nämnas att för att söka stimulera kommuner till insatser för att lösa lokala kommunikationsfrågor har inom kommunikationsdepartementet utarbetats en modellplan för transportförsörjningen i kommunblock av glesbygdskaraktär. Varudistributionsfrågorna i glesbygden övervägs på ett motsvarande sätt inom handelsdepartementet.

I stadsplanen fastställs bl. a. bebyggelsens ändamål, vilka hustyper som skall byggas, huskropparnas läge, ofta också vilken fördelning av lägenheterna på olika storlekar som skall råda i området. Dessa fyra faktorer bestämmer egenskaper hos den blivande bebyggelsen som har avgörande betydelse för serviceförsörjningen.

Handelns övergång till stora butiksenheter och slopandet av de konventionella närhetsbutikerna har tenderat att öka avstånden för nyttjarna. Jämförda med äldre bostadsenheter har de nya stadsområdena ofta obekvämt långa gångavstånd. »Butiksdöden» i äldre områden har dock också där minskat bekvämligheten i detta avseende. Å andra sidan erbjuder de större butikerna också ett bredare sortiment, vilket ger kunden möjlighet att rationalisera sitt inköpsarbete till ett mindre antal inköpsställen.

Diskussionen om de nya bostadsenheternas storlek och täthet har varit livlig, och en tendens till större enheter och ökad koncentration av bostadsbebyggelsen är också märkbar, främst med motiveringen att därmed öka underlaget för serviceanläggningarna och förkorta avstånden för nyttjarna.

De här nämnda exemplen gäller detaljplanenivån. Även genom den översiktliga planeringen, generalplan och regionplan, påverkas emellertid förutsättningarna för servicetillgången. Vid den regionala planläggningen sker en strukturering som återverkar på uppbyggnaden av regionens olika delar. I planläggningen av större enheter inom regionen, samhällen eller delar av samhällen, fattas beslut som ger förutsättningarna för serviceförsörjningen inom dessa delar.

Sålunda bestäms befolkningsunderlagets storlek och serviceanläggningarnas kommunikationstekniska läge vilka är avgörande

för konsumentens möjlighet att bekvämt nå servicen, få den i tillräcklig omfattning och till ett billigt pris.

Kommentar. För att erbjuda goda förutsättningar för boendeservice bör man i stadsplanen eftersträva

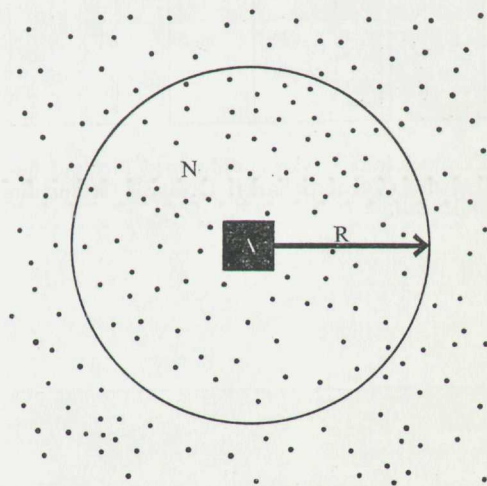
största möjliga bebyggelsetäthet runt när-servicecentrum. Därmed uppnås stort befolkningsunderlag på kort avstånd;

korta och bekväma gångvägar till serviceanläggningarna;

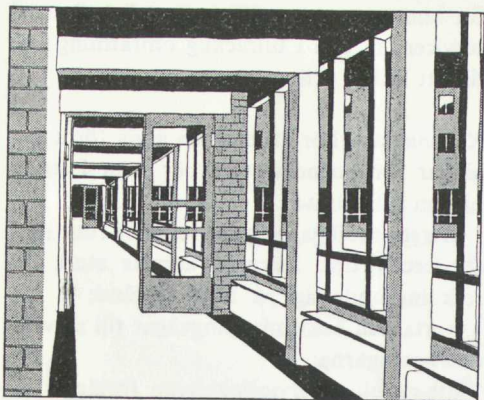
att de olika servicelokalerna förläggs tillsammans så att ett effektivt utnyttjande och hög flexibilitet erhålles;

en sådan sammansättning av bostadsbeståndet att en blandning av olika hushållstyper erhålls. Därmed skapas förutsättningar för ett stabilare underlag för differentierad service.

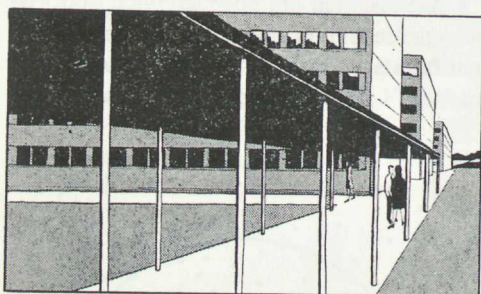
I diskussionen om boendeservice i tätortsbebyggelse har dessa synpunkter ofta sammanfattats i krav på byggande av servicehus som i samma byggnadskomplex med in-

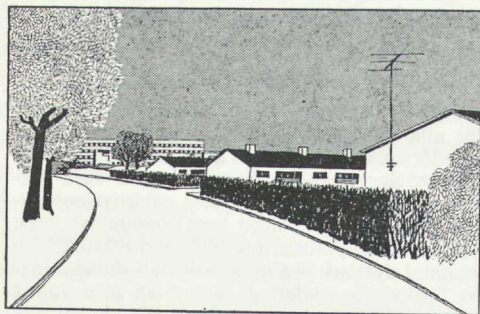
För alla servicefunktioner, som kräver byggnader eller anläggningar, kan man göra denna principfigur. Serviceanläggningen A skall vara "lagom stor" för att kunna arbeta effektivt och avståndet R till den längst bort boende nyttjaren skall vara acceptabelt. Inom cirkeln måste då det antal nyttjare N som svarar mot anläggningens önskvärda underlag. Kan man inte uppnå detta idealtillstånd måste man antingen minska anläggningen, tänja ut avståndet R eller finna en annan form för serviceutbudet.

Exempel från servicehus (Hässelby): Invändig förbindelsegång.

Exempel från serviceområde med förtätd bebyggelse (Værebros Park): Utvändig förbindelse under tak.

Exempel från serviceområde (Carlsro): Gångväg utomhus.

vändiga förbindelser rymmer bostäder och flertalet serviceanläggningar. Man har också talat om serviceområden, som innebär en förtätd och väl samordnad bebyggelseenhet med bostäder och servicecentrum.

Vid den översiktliga planeringen måste man se till att bebyggelseområden, som genom vägar, parker o. d. avskiljs från varandra, får en från närservicesynpunkt lämplig storlek.

Problemställningen är i stort sett densamma på alla planeringsnivåer. Det gäller att finna lösningar som innebär koncentration och därmed stort underlag och rationell drift och bekväm kontakt för nyttjaren.

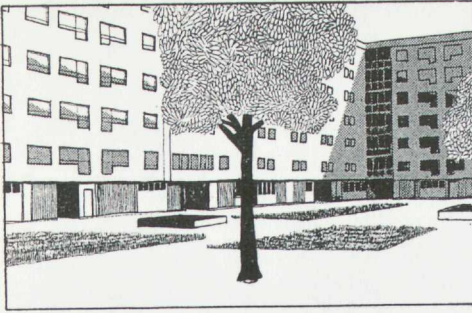
Skolan är ett exempel på en samhällssektor där en planeringsmetodik utvecklats för att lösa problem som sammanhänger med anläggningarnas storlek och lokalisering.

Även om man är medveten om att servicetillgången är beroende av samhällsutformningen så saknas ännu regler för den fysiska planeringen med hänsyn till servicebehovet. I bilaga 1 redovisas dock vissa lokala normer och riktlinjer, som f. n. tillämpas i landets tio största städer.

Service skall även erbjudas boende i befintlig bebyggelse. Därför måste också former för serviceutbyggnaden som är anpassade till äldre stadsbyggnadsmönster utvecklas.

Generellt gäller att de för planeringen ansvariga på varje planeringsnivå måste behandla servicefrågorna. Som underlag för det konkreta planeringsarbetet i kommunerna måste finnas en av kommunens fullmäktige fastställd målsättning för hur servicen skall vara utformad i kommunen och en tidplan för utbyggnaden. Den vidare planeringen måste bygga på kunskaper om alternativa sätt att organisera service samt på prognoser för servicebehovet, som gör det möjligt att anpassa utbudet till den förväntade efterfrågan.

För att uppnå en till servicekraven anpassad planering är det nödvändigt att de kommunala fackorganen utnyttjar sina möjligheter att påverka serviceutbudet både vid den fysiska planeringen och vid dennas förverkligande. Denna påverkan kan ske så-

Perspektivskissen visar gård efter sanering av centralt kvarter i Stockholm. Husens bottenvåningar innehåller flexibla servicelokaler. Källa: Näslund, Bertil: Bostadshus med entrévåning. Stockholm 1967. (Stockholms stads fastighetskontor och stadsbyggnadskontor).

väl genom att villkor ställs vid markupplåtelsen som genom fortlöpande kontakter med verkställande och byggande organ. Servicefrågorna måste lösas genom ett växelspel mellan kommunens styrelse och de

olika fackorganen. Fackorganens uppgift blir att konkretisera fullmäktiges målsättning i form av fleråriga investeringsplaner. Kommunstyrelsen får arbeta samman dessa och föreslå prioritering av de olika projekten inom den resursram som kommunen har till sitt förfogande. Resultatet av fullmäktiges prioritering måste sedan komma till uttryck i den fysiska planeringen. Kommunens fackorgan bör således delta aktivt på samhällsplaneringens olika nivåer – eventuellt genom särskilda kommittéer eller arbetsgrupper – för att bevaka att kraven på förbättrad boendeservice beaktas.

Det är angeläget att initiativen inte begränsas till enstaka servicehusprojekt, utan att man eftersträvar helhetslösningar. I dessa bör ingå såväl nybebyggelse i form av servicehus, servicekvarter och områden med intensiv serviceförsörjning som komplettering eller ombyggnad av befintlig bebyggelse till högre standard.

Barntillsyn¹

Servicefunktioner. Institutionell barntillsyn förekommer i form av barnstugor, dvs. daghem, fritidshem och lekskolor. Övriga tillsynsformer är kommunala familjedaghem, privata familjedaghem, tillsyn i barnets eget hem. En variant på den sistnämnda tillsynsformen är trefamiljssystemet, där tre familjer tillsammans anlitar en utbildad barnsköterska.

För vård av tillfälligt sjuka barn i hemmet förekommer kommunal barnvårdarinneverksamhet.

Tillfällig barntillsyn ges i skilda former, exempelvis som barnparkeringar, parklek, barnpromenad.

Huvudmän. Normalt är barnavårdsnämnden huvudman för den institutionella barntillsynen. Det ankommer på kommunen att besluta om annan än barnavårdsnämnden skall vara huvudman för verksamheten. Barnstugor kan även drivas av landstingskommun, företag, förening eller stiftelse.

Den organiserade familjedaghemsverksamheten står under tillsyn av samhället. Barnavårdsnämnden eller annat kommunalt organ bör ansvara för en organiserad familjedaghemsförmedling. Hemmen bör godkännas och verksamheten ledas av sakkunnig personal. Barnvårdarinnor förmedlas genom de kommunala myndigheterna. Tillfällig barntillsyn ordnas såväl av kommunala organ som genom enskilda initiativ.

Finansiering. Barnstuge-, familjedaghem- och barnvårdarinneverksamheten finansieras av kommunen. Nyttjaren betalar vanligen avgift som står i relation till betalningsförmågan. Statliga anordnings- och driftbidrag utgår till barnstuge- och barnvårdarinneverksamheten. Från 1 januari 1969 kommer statsbidrag att kunna utgå även till familjedaghemsverksamhet.

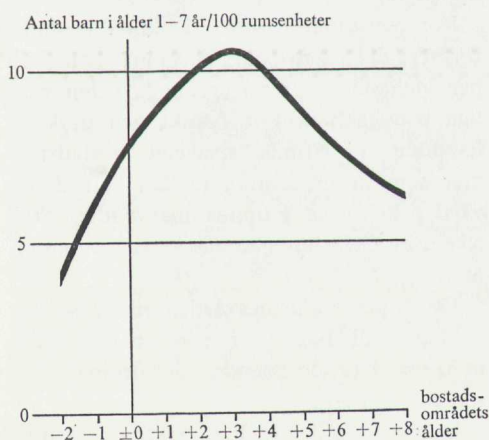
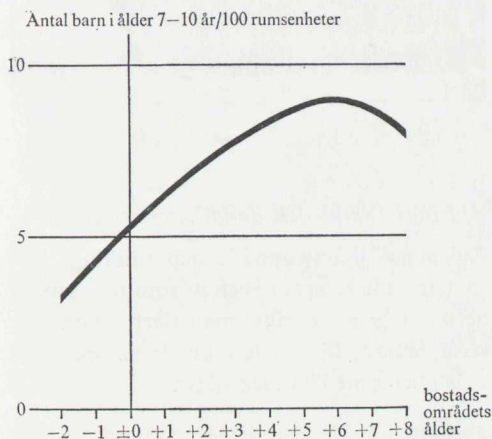
¹ Servicekommitten behandlar endast den institutionella barntillsynen. Frågor angående barns utomhusverksamhet, som inte är anknuten till fasta institutioner, utreds av Kommittén för barns utemiljö.

Behov. Familjedaghemsutredningen har, som tidigare nämnts, påvisat ett mycket stort behov av barntillsynsplatser (s. 8). En modell har utarbetats vid Statens institut för byggnadsforskning, som är avsedd att användas av kommunen för framräkning av platsbehovet på daghem med utgångspunkt från tillgängliga data om befolknings- och

sysselsättningsförhållanden och med givna alternativa målsättningar:

På grundval av beräkningar av antalet barn inom respektive tillsynsform kan personal- och lokalbehov uppskattas.

Centrala samarbetsgruppen för planering och utbyggnad av dag- och fritidshem rekommenderar, att kommunernas målsättning fram till 1975 skall vara att kunna tillhandahålla platser för 50 % av de förvärvsarbetande föräldrarnas barn genom utbyggnad av daghemmen. Samarbetsgruppen består av representanter för socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, planverket, kommunförbunden, arbetsmarknadens parter m. fl. Gruppens uppgift är att biträda kommunerna med fortlöpande informationer som har betydelse för planeringen och utbyggnaden av dag- och fritidshem. Särskilda länsgrupper fungerar som samarbetsorgan.

Vid tiden ± 0 är bostadsområdet helt inflyttat men redan före denna tidpunkt finns många barn i området. Antalet förskolebarn når sitt maximum (ca 10 barn/100 rumsenheter) redan ca 3 år efter området är färdigt

Källa: Byggnadsforskningens informationsblad 1963: 21. Stockholm 1963.

Lokalisering och utformning. Från samhällsplaneringssynpunkt kan man särskilja två typer av tillsynsformer, dels sådana som kräver särskilda utomhusanläggningar och byggnader eller lokaler, dels sådana som inte kräver särskilda byggnadsmässiga anordningar. Barnstugorna tillhör i allmänhet den förra kategorin medan familjedaghemmen tillhör den senare.

Omfattningen av de mark-, byggnads- eller lokalkrävande tillsynsformerna måste vara känd vid den fysiska planläggningen. I planeringen skall enheternas storlek och lokalisering bestämmas med hänsyn till befolkningskoncentration, trafiksystem, kontakt till andra nyttigheter som butikscentra, skola, hållplatser, andra fritidslokaler, friområden. Det är viktigt att kontakterna blir goda så att anläggningarna kan utnyttjas rationellt och bli bekvämt tillgängliga för brukarna. Också krav på skydd för störningar från och mot omgivningen måste beaktas.

Nuvarande serviceförsörjning. Den 30/4 1968 var antalet till socialstyrelsen anmälda platser på daghem 20 500, på fritidshem 4 400 och på lekskola 32 200 (motsvarande

64 400 barn: varje plats kan användas av två barn per dag). Trots snabb utbyggnad är platsbristen fortfarande stor.

Kommentar. Det är angeläget att kommunen har en aktuell bild av barntillsynsbehovet och dess fördelning inom olika delar av kommunen. Kommunen bör ha en angiven målsättning för utbyggnaden av respektive tillsynsform och en detaljerad tid- och lokaliseringsplan för denna utbyggnad. En fastställd ansvarsfördelning bör finnas för planens tekniska och ekonomiska genomförande.

För att dessa huvudpunkter skall kunna uppfyllas krävs ett kontinuerligt samråd mellan de statliga, kommunala och frivilliga organ som är engagerade i någon form av barntillsyn. På grundval av material från erforderliga utredningar kan förslag till målsättning och plan för den gemensamma verksamheten utformas. Sådana planer gör det möjligt att såväl i den ekonomiska som i den fysiska planeringen lämna uppgifter om barntillsynens omfattning, organisation, lokalisering och lokal- och personalbehov.

Slutligen ingår i uppgiften att i samråd med de planerande organen, i första hand byggnadsnämnden, föranstalta om kompletterande åtgärder i befintlig bebyggelse.

Undersökningar har visat att antalet barn i förskoleåldern snabbt når maximum i nyproducerade områden. Sedan sker en successiv förskjutning av maximigruppen genom årskullarna. Detta medför dels att utbyggnader av lokaler för barntillsyn måste ske snabbt, dels att anläggningarna bör vara anpassbara till nya funktioner när behoven förändras. Socialstyrelsen har sökt möta dessa behov genom utveckling av den s. k. flexibla barnstugan. Det är viktigt att flexibilitetskravet följs upp också i lokalisering och yttre anordningar.

Åldrings-, sjuk- och handikappservice

Åldringar, handikappade och tillfälligt sjuka har samma servicebehov som den vuxna befolkningen i övrigt, men därtill kommer vissa behov, föranledda av deras speciella svårigheter att klara sig själva.

Servicefunktioner. Tillsyn av åldringar, sjuka och handikappade förekommer dels i form av institutionell vård, dels i form av öppen vård.

För pensionärer finns särskilda bostadsformer: ålderdomshem, pensionärshem och pensionärlägenheter insprängda i den vanliga bebyggelsen. För fysiskt och psykiskt handikappade finns speciella bostadsformer som är mellanting mellan helt slutna vård och bostad i öppna marknaden. Stiftelsen FOCUS bör nämnas i detta sammanhang.

Den öppna åldringsvården riktar sig inte bara till boende i pensionärsbostäder utan också till de boende i det ordinära bostadsbeståndet.

Den sociala hemhjälpen avser också hushåll som har ett tillfälligt och akut behov av hjälp.

Till servicefunktionerna bör också räknas den ytterst betydelsefulla transportservicen som gör det möjligt för gravt handikappade att delta i samhällslivet.

Huvudmän. Primärkommunen är huvudman för åldringsvården samt för den öppna vården av flertalet befolkningsgrupper. Landstingen svarar för bl. a. hemsjukvården av långvarigt kroppssjuka samt för de psykiskt utvecklingsstördas undervisning, vård och omsorger i övrigt. Ledningen för verksamheten utövas, beträffande de utvecklingsstörda, i varje landstingskommun av en omsorgsstyrelse.

Åldrings-, sjuk- och handikappvården har ett betydelsefullt inslag av sysselsättnings- och förströelseåtgärder. Samhällets egna organ ansvarar i allmänhet inte ensamma för denna verksamhet. Ofta spelar frivilliga organisationer, t. ex. Röda Korset, pensionärsföreningar, de handikappades organisationer, en betydelsefull roll.

Finansiering. Kommunen svarar för finansieringen av den slutna och öppna åldrings- och handikappvården. Hemsjukvården och vården av de utvecklingsstörda finansieras dock av landstingen. Pensionärsbostäder finansieras i för bostadsbyggandet i övrigt gällande former. Kommunala bostadstillägg till folkpension utgår med växlande belopp. Vissa kommuner ger dessutom hyressubventioner. Statliga förbättringslån kan på vissa villkor utgå till åldringsbostäder och bostäder för handikappade.

Behov. Avvägningen mellan olika tillsynsformer är starkt beroende av de bostadsförhållanden som kan erbjudas. Kontinuerliga inventeringar av åldringars och handikappades bostadsförhållanden, behov av hemhjälp, institutionell vård eller specialbostäder med syfte att också kartlägga den aktuella vård- och tillsynssituationen har föreslagits. Därigenom kan behovet av service och inriktningen av långsiktiga åtgärder klarläggas. Handikapputredningen har genom 1966 års handikappundersökning ytterligare belyst dessa frågor. Undersökningen redovisas i SOU 1967: 53 Kommunerna och den sociala omvårdnaden. Den visar att betydande brister fortfarande föreligger i många kommuner. Utredningen föreslår vissa ändringar i socialhjälpslagen

avsedda att fastslå kommunernas ansvar för omvårdnaden m. m. för medborgarna. Kommunerna skall därvid enligt förslaget göra sig väl förtrogna med den enskildes behov av omvårdnad samt verka för att detta blir tillgodosett. Kommitténs förslag har utan ändring förelagts riksdagen och antagits av denna.

Lokalisering och utformning. Med hänsyn såväl till de boendes som till de vårdandes bekvämlighet är det angeläget att bostäderna lokaliseras i god kontakt med allmänna nyttigheter och kommunikationer. Trafiksäkerhetsfrågorna samt utformningen av den yttre miljön har stor vikt då äldre personer och handikappade har behov av en till deras nedsatta rörlighet anpassad miljöutformning.

Talrika studier har visat att såväl åldringar som handikappade önskar bo i självständiga bostäder i en miljö med flera hushållstyper och åldersgrupper.

Det organisatoriska samband som är önskvärt mellan olika vårdformer bör också få ett uttryck i den fysiska planeringen. Olika bostadstyper bör exempelvis lokaliseras så att gemensamhetslokaler kan sambrukas. Även från personalsynpunkt är ett sådant geografiskt samband fördelaktigt. Det kan också underlätta den flexibilitet mellan olika vårdformer som är önskvärd från individens och samhällets synpunkt.

För att största möjliga integrering skall kunna åstadkommas av de utvecklingsstörda i samhället måste ett samarbete ske mellan landstingskommun och primärkommun i fråga om lokaliseringen av de speciella anordningar (bostäder, daghem, sysselsättningshem, skolor, skyddade verkstäder m. m.) som är avsedda för de utvecklingsstörda.

Nuvarande serviceförsörjning. Ett flertal utredningar har behandlat åldrings-, sjuk- och handikappvårdens omfattning och utformning. Minst 170 000 åldringar och ca 70 000 barnfamiljer kan beräknas ha fått hjälp av hemsamariter och hemvårdarinnor under 1967. 1968 beräknas 190 000 åldringar och

handikappade få sådan hemhjälp. Den tid som ägnas var och en har genomsnittligt ökat. Tillgången på denna serviceform ökar fortlöpande, men mot denna ökning står också en växande efterfrågan.

Åldringarnas och de handikappades bostadsförhållanden är ofta dåliga – jämförda med andra grupper. Stora lokala variationer kan konstateras, både när det gäller bostadsförhållanden och tillgång till sluten och öppen vård.

Kommentar. För planeringen och samordningen av åldrings-, sjuk- och handikappvården gäller särskilt att den inventerande och uppsökande verksamheten bör vara kontinuerlig och läggas till grund för behovsbedömningar och resursfördelning. Med hänsyn till att avvägningen mellan olika tillsynsformer är starkt beroende av de bostadsförhållanden som kan erbjudas, måste planerna för serviceförsörjningen göras avhängiga planerna för bostadsförsörjningen. Den fysiska planeringen bör inriktas på att ge åldringar och handikappade ändamålsenliga bostäder genom ny- och ombyggnadsverksamhet.

Intressanta exempel finns på daganläggningar för sysselsättning och kontakter för gamla.

Fritidsservice och kulturdistribution

Servicefunktioner. Med fritidsservice avses i denna framställning de möjligheter till fri-

tidsaktiviteter av olika slag som erbjuds i ett bostadsområde eller en stadsdel. Fritidsaktiviteter i form av hobby- och kursverksamhet etc. kan också omfatta kulturellt inriktade aktiviteter i betydelsen utövande av konst, musik, litteratur, dans och teater. I den mån de förmedlas till publik genom föreställningar, utställningar, konserter etc. har de räknats till kulturdistribution, som dock i första hand avser förmedling genom professionella utövare.

En viktig del av kulturdistributionen i ett bostadsområde utgör biblioteksverksamheten.

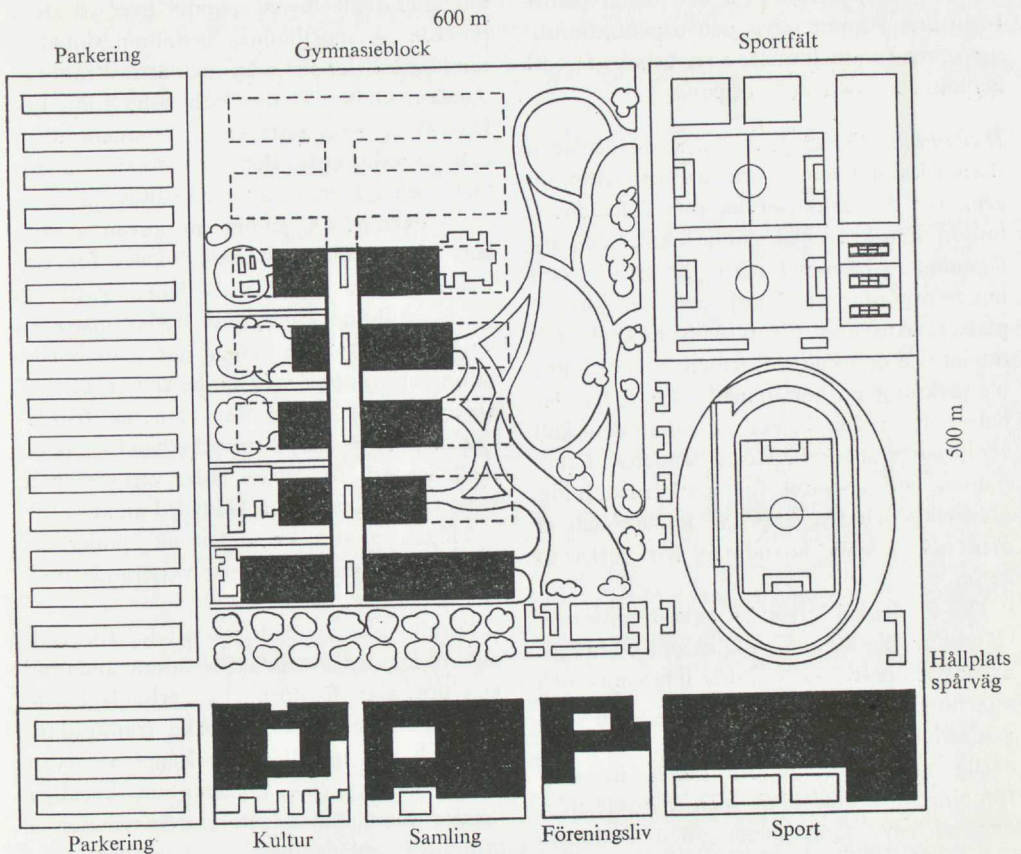
Gymnastik och idrott, såväl inomhus som utomhus, är en väsentlig del av fritidsaktiviteterna.

Film och dans är exempel på den stora del av fritidsservicen som ofta sker i kommersiella former.

Fritidsaktiviteterna varierar med olika åldersgrupper. För barn före och i skolåldern erbjuder alla typer av barninstitutioner – daghem, fritidshem, lekskolor – sysselsättning inom- och utomhus. Även den tillfälliga barntillsynen vid parklek, »barnparkering», barnpromenader m. m. kan ge barnen tillfälle till ordnade aktiviteter.

För barn i skolåldern och ungdomar bedrivs fritidsverksamhet till övervägande del av idrottsorganisationer och ungdomsorganisationer med olika inriktning. För att komplettera föreningars och klubbars verksamhet har många kommuner verksamhet i egen regi, som i första hand vänder sig till de »föreningslösa» ungdomarna men i vilken också en stor del av den föreningsanslutna ungdomen deltar. Den är huvudsakligen förlagd till fritids- och ungdomsgårdarna (även andra benämningar förekommer).

Medan relativt omfattande studier har gjorts av ungdomarnas fritidsvanor och verksamheter, senast genom 1962 års Ungdomsutredning, torde studier av de vuxnas fritidssysselsättningar och behovet av lokaler härför m. m. vara få. Fritidsaktiviteter för vuxna organiseras i form av hobby- och kursverksamhet, studiecirkelarbeta, politiskt och ideellt föreningsliv – huvudsakligen av folkbildningsorganisationer och frivilliga

"Den stora enheten". Schematisk plan.

Källa: Angered fritidscentrum. Utredning av konsultbyrå GAKO AB. Göteborg 1967.

ideella föreningar av olika inriktning.

Fritidsverksamhet för pensionärer kan innebära både kontinuerlig sysselsättning inom och utanför den institutionella vården och tillfällig verksamhet i form av träffar, utflykter m. m. Den organiseras dels genom kommunernas egen försorg, dels genom kyrkliga organisationer, ideella föreningar och pensionärsföreningar.

För alla åldersgrupper har sport och idrott växande betydelse i den urbaniserade miljön.

För de handikappade är idrott, som nu förekommer regelbundet på ett hundratal platser, en viktig faktor när det gäller att bryta den isolering som handikappet ofta medför. De handikappade har även behov av särskilda resurser för kulturkontakt. Med hjälp av statsbidrag bedriver bl. a. han-

dikapporganisationerna biblioteks-, kurs-, studie- och ungdomsverksamhet bland de handikappade.

När det gäller kulturdistributionen har en betydelsefull del av den statliga kulturpolitiken under senare år varit att sprida kulturaktiviteterna även till sådana delar av landet som inte haft någon eller mycket liten tillgång till ett högkvalitativt kulturutbud. Den redan under 1930-talet tillkomna Riksteatern var det första exemplet på statliga åtgärder med det syftet. Försöksverksamheten med Rikskonserter och Riksställningar innebär att åtgärderna utsträcks att omfatta även musik och utställningar av konst m. m.

Den försöksvis bedrivna rikskonserterverksamheten skall enligt riksdagens beslut utbyggas i reguljära former över hela landet

fr. o. m. 1 juli 1968. På det lokala planet förutsätts kommunerna och organisationslivet svara för de insatser som behövs för att genomföra olika arrangemang.

Huvudmän. Genom den fysiska planeringen skapar kommunen de primära förutsättningarna för den fritidsservice och kulturdistribution som kräver särskilda lokaler och anläggningar. Exempel härpå är fritids- och ungdomsgårdar, samlingslokaler och idrottsplatser. Ansvaret för bostadsområdets fritidsservice och kulturdistribution vilar i stor utsträckning på kommunen. När det gäller barn och ungdom är det stadgat att den skall »främja bättre fritidsförhållanden». Kommunen bär ansvaret för markanskaffning, planering och byggande av lokaler och är ofta också själv huvudman för verksamheten.

Det är dock i huvudsak genom andra instanser än de kommunala, såsom bildningsorganisationerna och andra ungdoms- och vuxenorganisationer, de handikappades organisationer, riksorganisationer för konstnärlig verksamhet liksom lokala intresseföreningar, bostadsrätts- och hyresgästföreningar osv. samt genom den kommersiella nöjesindustrin som aktiviteterna initieras.

Finansiering. Samhällets stöd till fritidsservice och kulturdistribution utgår via statliga samt primär- och sekundärkommunala organ. När det gäller fritidsverksamheten står de ideella organisationerna som huvudmottagare, organiseras på riks-, regional och lokal nivå i ett 60-tal riksorganisationer, ca 1 200 distriktsorganisationer och mer än 40 000 lokala föreningar. De betalar dock en dryg del av kostnaderna för sin verksamhet själva genom enskilda medel, avgifter, frivilligt arbete, lotterier m. m. På lokal nivå är det i första hand studie- och ungdomsverksamheten som kan få samhälleligt stöd.

Till lokaler och anläggningar utgår statliga lån och bidrag under vissa betingelser.

Lokaler och lokalisering. Fritidsaktiviteterna kräver såväl lokaler som utomhusanlägg-

ningar. Lokalbehovet spänner över ett stort område – sporthallar, utställningslokaler, samlingslokaler för scen- och estradframträdanden, klubb-, studie- och hobbyrum, kafélokaler, »värmestugor», sammanträdes- och expeditionslokaler och förrådsutrymmen. Möjligheterna att dubbelutnyttja lokaler – exempelvis genom att använda skolans eller kommunalhusets lokaler för fritidsverksamhet eller fritidslokaler för tillfällig barn tillsyn – utnyttjas i viss utsträckning. I vissa större städer har man börjat sammanföra olika verksamheter i en central anläggning. I Stockholm planeras fritidscentra för pensionärer och handikappade med lokaler för olika hobbyverksamheter samt för bad, tvätt och klädvård m. m.

Tillgången och kvaliteten på lokaler för kulturdistribution är ytterst varierande mellan olika orter.

Spridningen av kulturaktiviteter förutsätter att lokaler avsedda för andra ändamål kan utnyttjas. Skolorna kan erbjuda lämpliga lokaler både för sceniska framträdanden och för utställningsverksamhet. Även andra lokaltyper – Folkets hus, kyrkliga lokaler samt hallar och entréutrymmen i offentliga anläggningar – kan vara användbara.

Kommentar. Fritidslivets varierande verksamhetsformer och organisatoriska splittring har när det gäller finansieringen medfört en långtgående uppsplättning på låne- och bidragsformer och på anslagsgivande organ.

Det statliga stödet utgår över flera huvudtitlar och är inom dessa uppdelat på olika anslag. Även i den kommunala budgeten redovisas anslag för fritids- och kulturaktiviteter under en lång rad huvudrubriker och delposter.

De lokala variationerna när det gäller möjlighet till fritidsverksamhet utanför bostaden är stora. Idrottsorganisationerna genomför ett omfattande arbete men på många orter är ännu tillgången till andra former av ordnad aktivitet i synnerhet för barn och ungdom mycket begränsad. När det gäller ungdomsverksamhet kan orsaken bl. a. vara tveksamhet angående lämpliga former

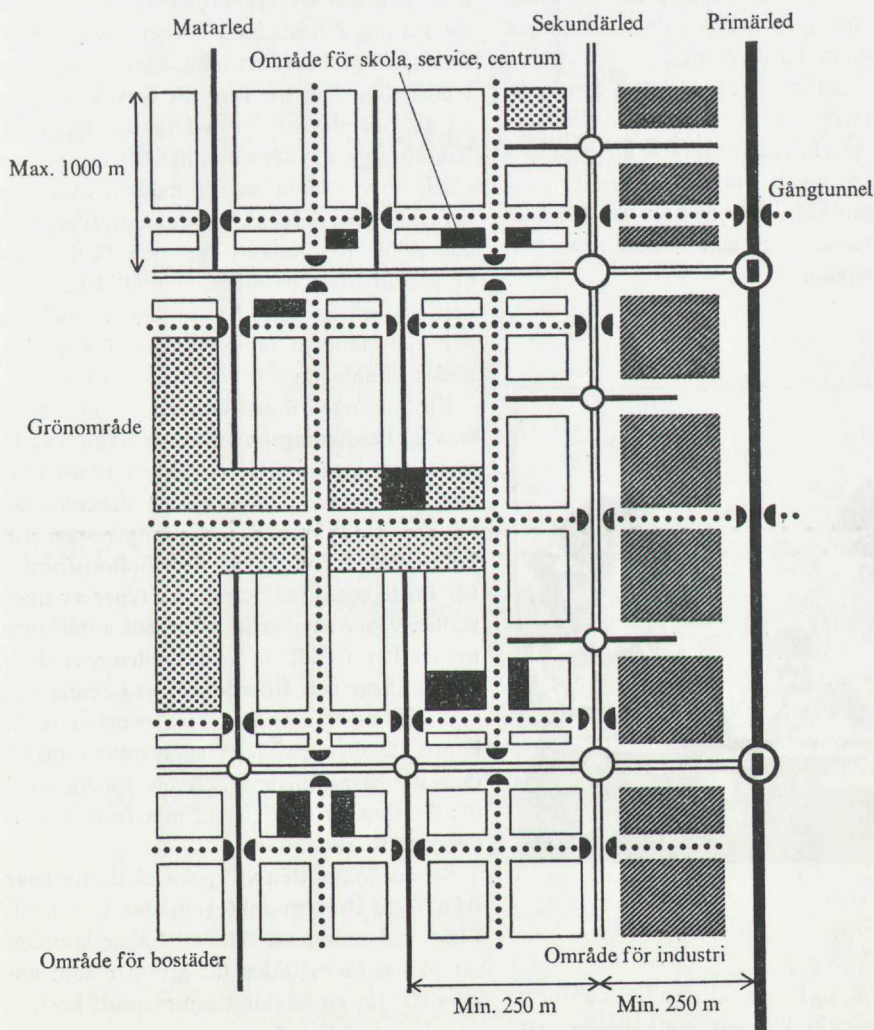
för ordnad verksamhet, särskilt för den »föreningslösa» ungdomen.

Experiment från andra länder tyder på att anläggningar, som integrerar flera funktioner, kan bli intresseväckande aktivitetscentra och dra till sig nya grupper – främst då ungdomar, som annars inte engagerar sig i »positiva» fritidsaktiviteter.

Stadsplanering och byggnadsutformning bör visa ett helhetsgrepp på alla anordningar för aktivitet utanför bostaden. Lokaler-

na bör utformas och lokaliseras så att sambruk blir möjligt. En ytterligare förutsättning härför är att inga administrativa hinder föreligger.

En väsentlig del av fritidsmiljön är »utomhusmiljö». Bostadsområdets yttre miljö måste formos med hänsyn härtill. Detta gäller såväl trafikplaneringen som utformningen av de olika element, som ingår i utemiljön för alla åldersgrupper. Speciell uppmärksamhet måste ägnas ungdomarna och de

Källa: SCAFT 1968: Riktlinjer för stadsplanering med hänsyn till trafiksäkerhet. Statens planverk: publikation nr 5. Karlshamn 1968.

vuxna vars möjligheter till utomhusaktivitet i bostadsområdena idag är mycket begränsade.

Ofta råder nu också obalans i avvägningen mellan ytor för motortrafik och för lek och fritidsaktiviteter. Orsak här till kan vara den detaljerade normeringen av biluppställningsplatserna, som saknar motsvarighet för övriga områdesfunktioner. Den 1967 tillsatta statliga kommittén för barns utemiljö har fått till uppgift att studera utformningen av bostadsområdets lekplatser och fria ytor för barns och ungdoms utomhusverksamhet och samplaneringen härav med trafiksystem och bebyggelse och kommer att framlägga rådgivande anvisningar för planering och projektering.

Servicekommittén vill i detta sammanhang understryka att kraven på trafikdifferentiering bör hävdas starkare än hittills i områdesplaneringen. Bostadsområdet med sina serviceanläggningar bör ses som en helhet där trafikrisker och -störningar bör vara eliminerade.

Mathållning

Servicefunktion. I sin fullständigaste form innebär servicefunktionen mathållning, att man intar måltiden på restaurang eller motsvarande. Olika mellanformer förekommer

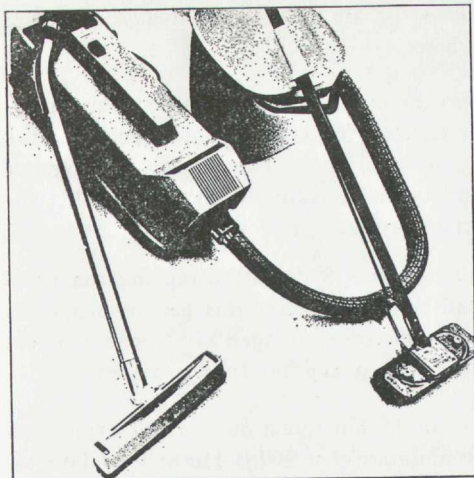
såsom leverans till bostaden av färdig mat. Även tillhandahållandet av livsmedel med hög färdigställningsgrad innebär en betydelsefull service.

Huvudmän. Kommunerna är huvudmän för mathållning vid institutioner såsom barnstugor och ålderdomshem samt inom den obligatoriska skolan. Den sociala hemhjälpen omfattar bl. a. hjälp med inköp och matlagning. Mathållning i restauranger, serveringar m. m. är organiserad på kommersiell grund.

Kommentar. Att underlätta mathållningen, antingen genom att ordna servering eller restaurang i bostadens närhet eller genom försäljning av färdiga måltider för förtäring i bostaden, har traditionellt betraktats som en av boendeservicens viktigaste uppgifter. Restaurangen fyller sannolikt fortfarande en viktig servicefunktion för många, även om utvecklingen dels på produktområdet, när det gäller livsmedlens typ och färdigställningsgrad, dels beträffande måltidsvanorna och matsedeln, gör det möjligt att behålla den självständiga mathållningen i bostaden under förenklade och bekväma former.

Restaurangnäringen visar entydigt växande krav på befolkningsunderlag för att göra verksamheten lönsam. Utvecklingen synes snarast minska möjligheterna att decentralisera den traditionella restaurangformen till bostadsområden. Nya distributionsformer för färdiglagad mat samt nya typer av matställen växer emellertid fram. Ett antal kommuner har försöksvis också inlemmat skolbespisningar och ålderdomshem i denna service genom att antingen låta pensionärerna hämta färdiglagad mat eller intaga måltiden på bespisningarna. Även försök med distribution av färdiglagad mat från institutionerna förekommer.

Servicekommittén vill peka på de fördelar från folkhälsosynpunkt som det kan medföra att kommunen tillhandahåller lämpligt sammansatta måltider till grupper som annars lätt får en felaktigt sammansatt kost.

Bostadsvård

Servicefunktioner. Bostadsvård – daglig städning, veckostädning och vid behov storstädning – ingår i den service som hushållen vid sjukdom eller i andra särskilt ömmande situationen kan erhålla genom kommunens försorg.

Övriga hushålls behov av hjälp med städning tillgodoses för närvarande på kommersiell basis.

Huvudmän. Kommunen är huvudman för den bostadsvård som är kopplad till den sociala hemhjälpen. I övrigt är huvudmannen antingen ett kommersiellt städföretag eller det hushåll som anställer hem- eller städhjälp.

Finansiering. Den bostadsvård (och ev. klädvård) som utföres som ett led i den sociala hemhjälpen finansieras till en del av kommunen med bidrag från staten, till en del genom avgifter från dem som utnyttjar tjänsterna. Avgiftens storlek är därvid oftast beroende av hushållets inkomst. Övrig bostadsvård finansieras av hushållen på marknadsmässiga grunder.

Behov. Den nuvarande sociala hemhjälpsorganisationen har som målsättning att hjälpa hushåll som vid sjukdom eller barns börd eller på grund av ålder eller handikapp inte själva kan utföra de rutinmässiga hushållsytsslorna. Med denna målsättning kan be-

hovet sättas lika med ett uppskattat antal sådana hushåll i kommunen.

Att få hjälp med skötseln av bostaden är emellertid ett servicebehov som torde återfinnas i de flesta typer av hushåll. Särskilt starkt är det kanske i hushåll som saknar hemarbetande vuxen hushållsmedlem.

Omfattningen av det servicebehov som skall tillfredsställas inom den sociala hemhjälpens ram blir beroende av hur man avgränsar dess målsättning. Räknar man med att även andra grupper än de som nu omfattas av den, t. ex. hushåll med förvärvsarbete småbarnsföräldrar, skall få hjälp blir behoven givetvis avsevärt större än man i dag räknar med.

Nuvarande serviceförsörjning. Den sociala hemhjälpen har byggts ut kraftigt under en följd av år. Med ökande resurser ökar dock även anspråksnivån. Kontinuerlig hjälp utan social indikation förekommer inte inom den nuvarande organisationen.

Hur efterfrågan på kommersiell bostads- och klädvård från de hushåll som inte är berättigade till hjälp från den sociala hemhjälpsorganisationen balanserar mot utbudet har man ringa kännedom om. Förhållandena torde vara olika i olika kommuner.

Kommentar. Servicekommittén anser, att tillgång till fackmässigt arbetande personal för bostadsvård är en viktig servicefunktion för flertalet hushållstyper. Vid diskussion om samhälleliga organs insatser på området måste man dock behandla den service som man av sociala skäl anser sig böra erbjuda vissa hushållskategorier för sig och servicen till övriga hushåll för sig.

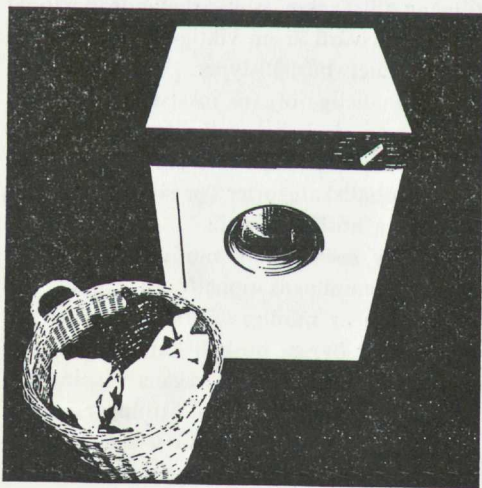
Den av sociala skäl motiverade servicen är det kommunens uppgift att erbjuda till priser som är möjliga för konsumenten att betala. För övriga hushåll kan samhälleliga organ bidra till servicefrågans lösning genom att skapa goda förutsättningar i olika avseenden. I vissa fall kan det ske inom ramen för hus och områden med allmänt hög servicestandard.

Redan på detta stadium vill kommittén dock framhålla att den inte anser det realistiskt att räkna med att bostadsvårdsser-

vice av mera rutinmässigt slag (daglig städning, veckostädning) i större utsträckning skall kunna ges till vanliga hushåll. Det är en utomordentligt personalkrävande form av service, som, med hänsyn till den förväntade begränsade arbetskraftstillgången i överskådlig framtid, måste förbehållas de hushåll som inte har krafter nog att klara arbetet själva. Man måste också räkna med att mera rutinmässig bostadsvård utförd på kommersiell bas även i rationella former kommer att betinga kostnader som flertalet hushåll inte är villiga att betala.

Utvecklingsarbete måste därför också sätas in på att göra bostäderna med möbler och inredning och personlig utrustning lätt-skötta och att utveckla goda arbetsredskap. En arbetsfördelning mellan de olika hushållsmedlemmarna är också en viktig förutsättning.

Hjälp med storstädning och viss klädvård torde däremot för många hushåll även i framtiden komma att framstå som en angelägen servicefunktion. Detta arbetsfält synes väl lämpat för en rationalisering efter de principer som utvecklas av Stockholms stads hemhjälpnämnd. En sådan service skulle kunna erbjudas intresserade hushåll i rationella former till marknadspris av särskilda städföretag.

Tvätt och klädvård

Servicefunktion. Anordningarna för hushållstvätt och klädvård är i stort sett utfor-

made för att hushållen själva skall utföra arbetet.

Huvudmän. Enligt tradition svarar fastighetsägaren för kollektiva tvättanläggningar i flerfamiljshus. Därutöver förekommer kommersiella tvättanläggningar i skilda företagsformer.

Finansiering. Självtvättanläggningarna i bostadsbeståndet finansieras genom den ordinarie bostadsbelåningen samt genom hyresintäkter och avgifter från nyttjaren.

Behov. Diskussionen om tvättförsörjningens organisation är livlig. Hushållens investeringar i tvättutrustning ökar och andelen hushåll med egen tvättmaskin växer snabbt. I bostadsproduktionen förekommer att man ger plats och ordnar installationer för tvättmaskin i badrummet och ibland också utrustar detta med torkskåp. De anordningar för rationell efterbehandling av konventionell hushållstvätt som fastighetstvättstugan innehåller kan dock inte utan vidare inrymmas i bostaden.

Den kommersiella inlämningstvätten är dels inriktad på tung tvätt, dels på kemtvätt – men även inom detta område ökar antalet självtvättar, där kunden utför arbetet.

Hur hushållens behov och önskemål förändras inom tvättområdet är på längre sikt oklart. Växande personliga hygienkrav i förening med nedsmutsningen i de större städerna kan komma att öka hushållens tvättvolym.

Utvecklingsarbetet inom textilindustrin är inriktat på att förenkla tvättarbetet och reducera efterbehandlingen.

Engångsprodukter ersätter på flera områden de traditionella textila materialen. Därmed minskas tvättvolymen men avfallsproblemen ökar.

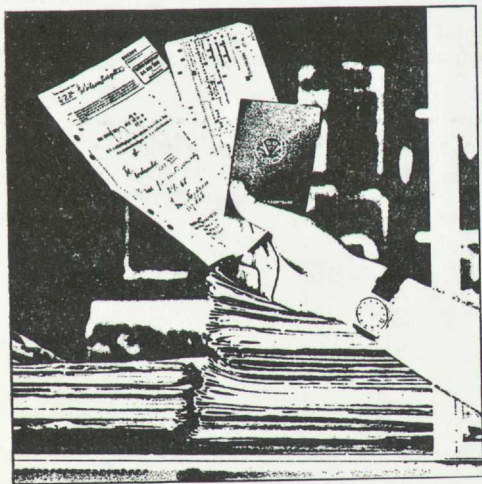
Lokalisering och utformning. Den vanligaste lösningen är en fastighetstvättstuga för ett begränsat antal hushåll.

Fastighetstvättstugorna är i det äldre fastighetsbeståndet ofta dimensionerade och lokaliserade så att man ansett sig behöva begränsa användningen till dagtid och ge

hushållen bestämda tvättpass, ofta med långa intervall. Detta minskar bekvämligheten. I nyare bebyggelse förläggs ofta fastighetstvättstugorna så att risk för störningar elimineras och dimensioneringen görs så att valfriheten i tid blir större.

Kommentar. Den kollektiva tvätten synes kunna lösas som en kombination av bekvämt lokaliserade och utrustade anläggningar för självtvätt och inlämningstvätt, med budservice eller förmedling via service-reception. Kommuner och byggherrar bör uppmärksamma dessa frågor i samband med nybebyggelse och förnyelse av äldre områden. Tvättfrågan synes kunna lösas som en del av den sociala hemhjälpen för åldrings- och andra hushåll, som inte själva kan utföra tvättarbete.

Behovet av hjälp med sömnad, underhåll och lagning av kläder i hemmet torde fortfarande finnas, men möjligheten till service inom detta område är för närvarande mycket begränsad. Dessa sysslor kan delvis inordnas bland den kommersiella tvättser-vicens uppgifter.

Varudistribution och expeditiva tjänster

Servicefunktioner. Till varudistribution och expeditiva tjänster räknas förutom konventionell butiksförsörjning också näringslivets och det allmännas tillhandahållande av tjän-

ster – bankväsendet, post, försäkringskassa, myndigheternas och bostadsförvaltningarnas expeditioner osv.

Lokalisering och utformning. Det konventionella distributionssystemet för varor och expeditiva tjänster innebär att konsumenten skall uppsöka producenten och själv ombesörja hemtransporter respektive få tjänsten utförd. Handeln liksom samhällets expeditiva organ – såsom post, försäkringskassa, pastorexpedition och bostadsförmedling – erbjuder sina tjänster i särskilda lokaler och under vissa tider. Kraven på lönsamhet och rationalitet har i många fall lett till en successiv centralisering till större enheter. Bekvämligheten för konsumenten har i vissa avseenden snarare minskat än ökat. Stora perifert belägna lågprisbutiker utgör försök att hos bilburna konsumenter skapa nya inköpsvanor – planerade storköp vid ett fåtal inköpstillfällen.

Inom andra områden – t. ex. vid tidsbeställning till polikliniker – tillämpas mycket begränsade telefontider, som gör det svårt för yrkesverksamma att få önskad kontakt.

Nuvarande serviceförsörjning. För vissa konsumentgrupper innebär den här skisserade omstruktureringen av detaljhandeln stora problem. Äldre personer, som är vana vid att göra täta inköp i små närhetsbutiker, har svårt att ställa om till de nya butikstyperna och får dessutom ofta långa gångavstånd. För den stora grupp som inte har tillgång till bil minskar bekvämligheten.

Från detaljhandeln sida framhålls att den pågående utvecklingen mot större butiksenheter inte kan hejdas.

Inför detta dilemma har nya butikstyper diskuterats såsom kioskbutiker med ett begränsat sortiment av dagligvaror kompletterat med kioskens traditionella varor, med utsträckt öppethållande och kompletterade med automathandel och viss budservice.

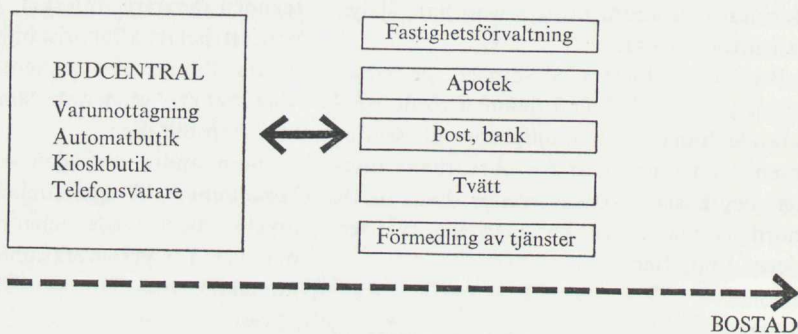
Budcentraler med uppgift att förmedla tjänster är en annan serviceform. De expeditiva tjänsterna, ekonomiska transaktioner via post och bank, försäkringskassa osv.,

är fortfarande bundna till särskilda lokaler och personliga besök, även om en förskjutning mot korrespondensbehandling är påtaglig. Budcentralen skulle kunna åta sig att utföra uppdrag som ej kan skötas per korrespondens.

Kommentar. Erfarenheter från ytterligare experiment är önskvärda inom området varudistribution och expeditiva tjänster. Förutsättningarna är olika beroende på bostadsområdets eller anläggningens storlek och hushållssammansättning. Vid utvecklingen av nya distributionsformer bör man uppmärksamma tre huvudtyper av frågeställningar: lokaliseringen av anläggningarna,

öppethållandetiderna samt de kompletterande distributionsformer som erfordras för att betjäna konsumentgrupper som av olika skäl ej kan utnyttja anläggningarna. Ett exempel härpå är s. k. serviceboxar i bostaden, där leverantören kan avlämna varor även då kunden inte är hemma.

Det är ett starkt konsumentintresse att samhället och handeln utvecklar nya former och kombinationer för distribution av varor och tjänster. Vid nybebyggelse och stadsförnyelse måste de kommunala organen söka beakta detta krav och genom samråd med berörda branschorgan och institutioner överföra målsättningen i konkreta försök.

Den boende passerar budcentralen på väg från och till bostaden. Budcentralen förmedlar tjänster. Den kan också ha egen verksamhet — såsom kemtvätt, automater, kioskförsäljning m. m.

I detta kapitel presenterar servicekommittén ett 30-tal exempel på bostadsanläggningar och bostadsområden med service samt enskilda och integrerade servicefunktioner. Såväl äldre som nyare projekt ingår, liksom också anläggningar på planeringsstadiet och »idéprojekt».

Avsikten med presentationen, som så långt möjligt följer ett enhetligt schema, är att genom ett exempelmaterial inspirera till nytänkande och nya initiativ.

Kommittén har inte haft tillfälle att utföra ett systematiskt urval. Ytterligare exempel kunde därför säkert ha redovisats. Urvalet består huvudsakligen av svenskt material — dock redovisas inte alla kända exempel på boendeservice — men också av några bostadsområden med service i Danmark. Kommittén ansvarar inte för fullständighet och riktighet i lämnade uppgifter, som till stor del hämtats ur publikationer och tidskrifter. Det bör också påpekas att kommittén inte sanktionerat det presenterade materialet.

Bostadsanläggningar och bostadsområden med service

Under tiden 1930—60 byggdes ett tiotal s. k »kollektivhus» i Sverige. Med kollektivhus avsågs en eller flera sammanbyggda byggnadskroppar, som förutom bostäder också innehöll för de boende gemensamma lokaler och serviceinrättningar. Någon »mi-

nimumängd» service som en anläggning skulle tillhandahålla för att kallas kollektivhus fastställdes aldrig. Inte heller gjordes någon klar gränsdragning mellan kategori-anläggningar och anläggningar gemensamma för flera hushållstyper.

Begreppet kollektivhus har i den moderna debatten ersatts av *servicehus*, som i det här framlagda materialet också får beteckna de äldre kollektivhusen. Redovisningen har utformats så att rubriken visar om serviceanläggningen är avsedd för en eller flera hushållskategorier.

Begreppet *serviceområde* avser en förtätad och väl samordnad bebyggelseenhet med bostäder och servicecentrum.

Gränsdragningen mellan *servicehus* och *serviceområde* är ibland svår att göra. Flera av de redovisade exemplen är också kombinationer av servicehus och serviceområden. Servicehuset i Carlsro ligger t. ex. i ett serviceområde, som också betjänas av serviceanläggningarna i huset.

Under den gemensamma rubriken Bostadsanläggningar och bostadsområden med service redovisas följande exempel:

Befintliga:

Servicehus för flera hushållstyper

Hässelby, Stockholm

Majviken, Göteborg

(Anläggningen är dock inte avsedd för hushåll med små barn)

Carlsro, Rödovre

(Anläggningen består av både servicehus och serviceområde)

Vårebros Park (Skovbrynet), Gladsaxe

Servicehus för särskilda kategorier

Gubbängen, Stockholm

(För ungdomar)

Annebergsgården, Malmö

(För äldre)

Skärholmen, Stockholm

(För äldre)

Vattumannen, Kalmar

(För gravt handikappade)

Serviceområden för flera hushållstyper

Råslätts gård, Jönköping

Peder Lykkes Vej, Amager

Serviceområde för särskild kategori

Björnbo, Lidingö

(För äldre)

Planerade:

Servicehus för flera hushållstyper

Papegöjlyckan, Lund

Sollentuna centrum

(Servicehus kombinerat med serviceområden)

Serviceområden för flera hushållstyper

Navestad, Norrköping

Krusboda, Tyresö

Bergsjön, Göteborg

Serviceområde för särskild kategori

Rosendal, Göteborg

(För studenter)

Idéprojekt:

Serviceområden för flera hushållstyper

Järvafältet, Stockholm

Strosa I

Angered-Bergum

(Servicehus och serviceområde)

Enskilda och integrerade servicefunktioner

Under denna rubrik redovisas ett antal pro-

jekt som visar intressanta lösningar av enskilda servicefunktioner eller integration — och därmed effektivt utnyttjande av lokaler eller personal — av flera funktioner.

I materialet ingår följande objekt:

Befintliga:

Bilburen hemvårdspatrull, Stockholm.

Terapianläggning, Hageby, Norrköping

Dagcentrum, Norrtälje

Fritidsgård, Göteborg

Fritidsgård, Nacka

Flexibel barnstuga, Gnosjö

Serviceexpedition, Göteborg

Servicecentral, Järfälla

Planerade:

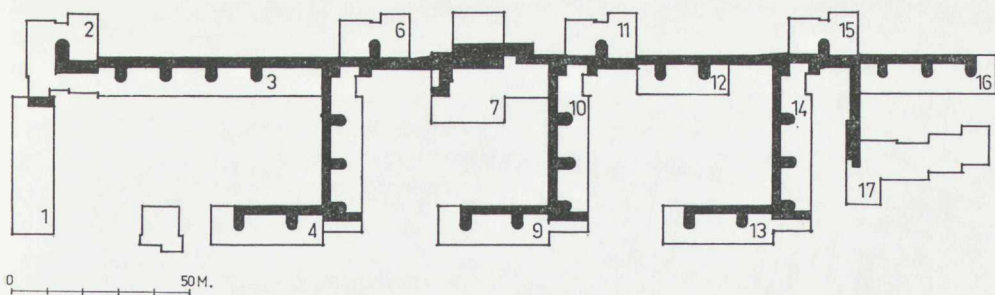
Fritidscentrum, Stockholm

Fritidshall, Åkersberga

Fritidscentrum, Angered

Daghem-ungdomsgård-åldringsklubb, typprojekt

Servicecentral, Sundsvall

Hässelby. Situationsplan. 1. Butikshus med smålägenheter 2, 6, 11 och 15. Höghus 3, 4, 5, 9, 10, 12, 13, 14 och 16. Låghus 7. Restaurang 17. Daghem.

Tidsuppgifter:

Byggnadsår 1956.

Ansvariga organ:

Byggherre: Byggmästare Olle Engkvist.

Arkitekt: Carl-Axel Acking, arkitekt SAR.

Beskrivning:

Anläggningen består av 17 byggnadskroppar, förbundna genom ett korridorsystem. Byggnadskropparna grupperar sig kring fyra gårdar och består av 2- och 3-våningshus jämte ett höghus per gård.

Servicehuset innehåller ca 1 000 hyresgäster, fördelade på 326 lägenheter, från enkelrum på ungefär 25 m² med egen täppa till entresolerade våningar om 5—6 rum och kök i höghus.

Ett storgarage med servicehall finns under en planterad lekgård, skyddad för trafik. En större snabbköpsbutik, några småbutiker, varav en är kvällsöppen, är tillgängliga från en korridor liksom damfrisering och kemtvätt. Ett kapell och ungdomslokaler ligger i anslutning till en gård. Till en annan är restaurang, reception, sällskapslokaler och gymnastiksal anslutna. Ytterligare en gård ansluter till barndaghem. I tabellen lämnas några exempel på hyror i Hässelby servicehus (maj 1968). (De varierar något med bostadens läge.)

Restaurangen serverar middagar till hyresgästerna i huset. Restaurangen är stängd alla lördagar—söndagar utom en per månad, alla helger, samt en sommarmånad.

	Yta	Total hyra inkl. bränsle
1 r. o. k.	40 m ²	335:— kr/mån.
2 »	58 m ²	455:— »
3 »	66 m ²	515:— »
4 »	84 m ²	650:— »

Varje vuxen hyresgäst får förbinda sig att köpa ett häfte med 21 middagskuponger per månad under 10 månader. Priset är 140 kronor per häfte, varav 5 kronor utgör serviceavgift. Kupongerna är tidsbegränsade. Speciella regler tillämpas för barn. Mat kan också hämtas upp till lägenheterna i särskild mathämtare. Ca 1/4 av hyresgästerna hämtar mat för närvarande.

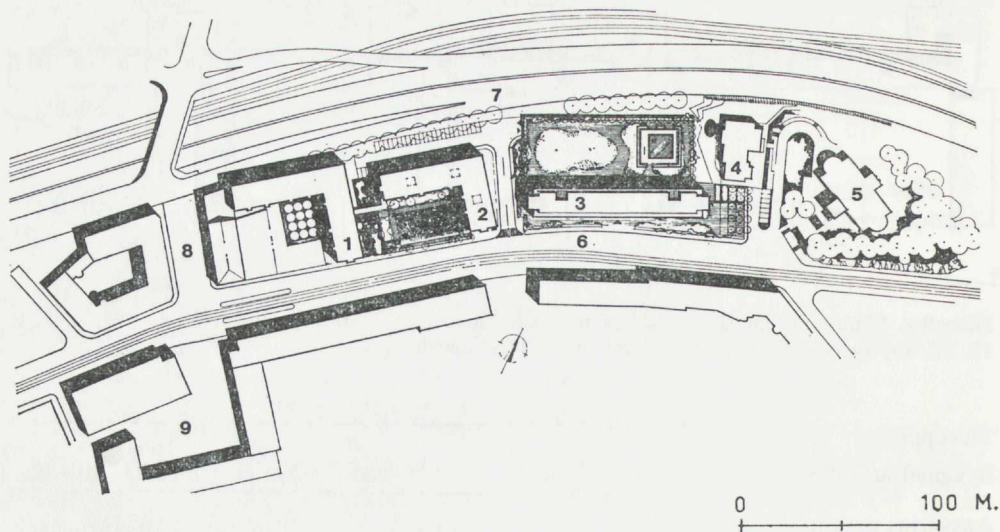
Städning, såväl av allmänna lokaler i huset (t. ex. korridorer och trappor) som den städning hyresgästerna önskar, ombesörjs av en städfirma på entreprenad.

En central tvättstuga med 8 helautomatiska maskiner och övrig utrustning har ordnats. I anslutning till korridorsystemet ligger en inlämningsbutik för kemtvätt.

I en särskild envåningsbyggnad med inomhusförbindelse till anläggningen i övrigt finns ett daghem, som drivs av Stockholms stad och lämnar förtur till barn från servicehuset. Det omfattar 54 platser. Ett fritidshem finns även, som rymmer 55 platser.

Man har organiserat barnvakt och sjukhjälp för äldre.

Källor: 1. Artikel i Arkitektur nr 3: 1968. 2. PM för servicehus. Vattenbyggnadsbyrån (VBB) 1967. 3. Artikel i Byggmästaren A7 1956.

Majviken. Situationsplan. 1, 2 och 3. Kollektivhusets tre utbyggnadsetapper 4. Församlingshem 5. Karl Johans Kyrka 6. Karl Johansgatan 7. Oskarsgatan 8. Kusttorget 9. Chapmans torg.

Tidsuppgifter:

Anläggningen uppföres i tre etapper, varav nr 1 uppförts 1964 och nr 2 1966. Den tredje etappen har påbörjats och beräknas vara färdig 1970.

Ansvariga organ:

Byggherre: Göteborgs Stads Bostadsaktiebolag.

Arkitekt: Konsultbyrå GAKO AB, Göteborg, genom arkitekt SAR Lars Ågren.

Beskrivning:

Anläggningen omfattar 363 lägenheter varav

- 112 enkelrum
- 170 dubletter
- 14 trerumslägenheter
- 58 fyrrumslägenheter
- 9 sjurumslägenheter

Lägenheterna är avsedda för familjer där båda makarna är sysselsatta utanför hemmet eller är pensionerade och för ensamstående. På grund av bl. a. bristande lekutrymme är Majviken inte lämpat för barnfamiljer,

men 4-rumslägenheterna kan få disponeras av familjer med barn i övre skolåldrarna.

Anläggningen innehåller reception, restaurang, sällskapsrum, tandläkarmottagning, tvättstugor och tvättbutik samt gästrum. Intill anläggningen finns ett affärscentrum som bl. a. innehåller flera specialaffärer, apotek, bank, post och bibliotek.

Den i receptionen heltidsanställda värdinnans lön ingår i de gemensamma hyreskostnaderna. Däremot innefattar hyran ej de tjänster som hyresgästen önskar få utförda genom värdinnans förmedling, t. ex. budskickning, shoppingtjänst, tillsyn av lägenhet under bortovaro eller dylikt. Vissa tjänster som värdinnan kan utföra från receptionen, t. ex. biljettbeställning och varumottagning är avgiftsfria.

Restaurangen och cafeterian är i första hand avsedda för hyresgästerna på Majviken men hålles också öppna för allmänheten. De hyresgäster som så önskar kan hämta maten eller få den uppsänd till bostaden.

Varje lägenhetsinnehavare får en gång i månaden ett häfte med restaurangcheckar

som gäller i restaurang, cafeteria och butik. Lägenheter om minst två rum erhåller checkar till ett värde av 120 kronor och mindre lägenheter till ett värde av 80 kronor per månad. För dessa betalar hyresgästen i samband med månadshyran emellertid endast 96 kronor respektive 64 kronor. Checkarna gäller t. o. m. det kalenderår som följer efter det år de utfärdats.

En möblerad lägenhet om två rum och kokvrå är helt reserverad för uthyrning under kortare perioder till hyresgäster eller deras gäster.

Kostnaden för servicen i de hittills färdigställda två etapperna i Majvikens kollektivhus uppgår till 19 kronor per lägenhet och månad, och kallhyran till 88:20 kronor per m² lägenhetsyta.

Källa: Majviken och Majviken II, broschyrer utgivna av Göteborgs Stads Bostadsaktiebolag (Göteborg 1963 och 1966) samt artikel i Arkitektur nr 3: 1968.

Carlsro. Situationsplan. I mitten gemensamhetslokaler och till höger i bilden skivhuset med restaurang och butiker.

Tidsuppgifter:

Marken inköpt 1946. 1:a byggnadsetapp 1951—53, 2:a byggnadsetapp 1955—58.

Ansvariga organ:

Byggherre: Rödovre almennyttige Bolig- og Bygeselskab.

Arkitekter: Mogens Jacobsen & Axel Poulsen, Arne Jacobsen, Magnus L. Stephensen & K. Thorball.

Beskrivning:

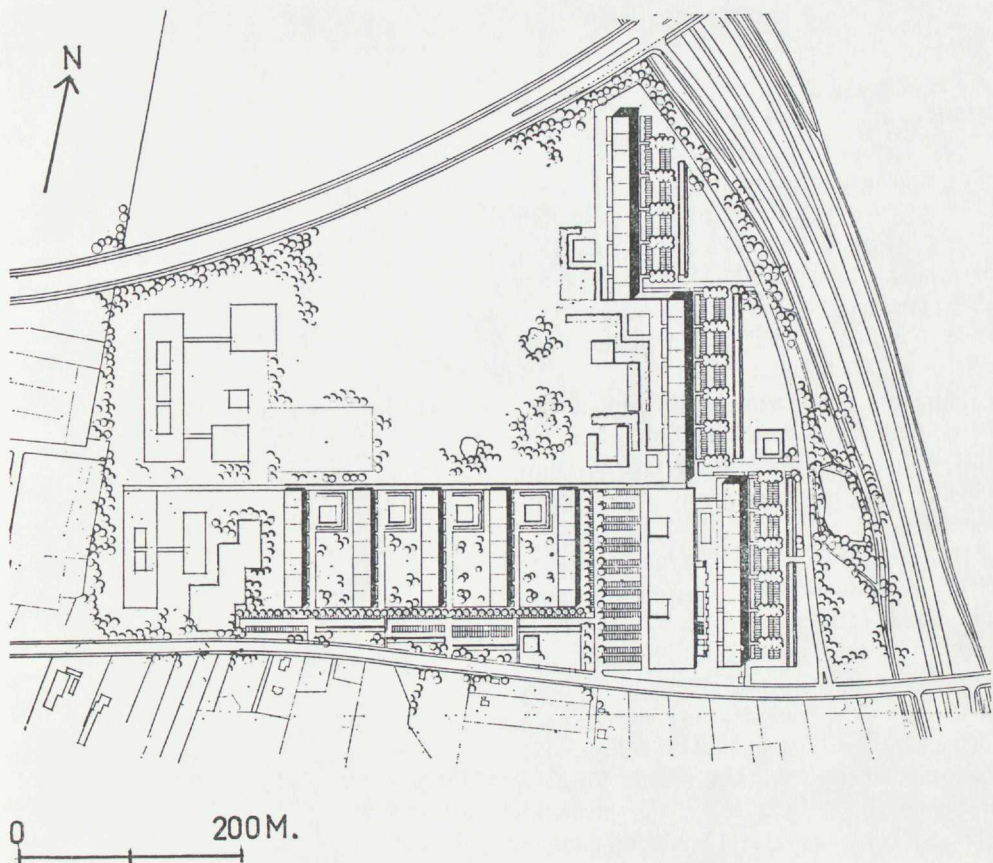
Den inköpta marken omfattar 320 000 m², den bebyggda marken är 67 500 m². Exploateringsstalet är 0,21, och det totala antalet invånare är ca 2 600 personer, därav 900 barn under 16 år.

Byggelsen omfattar 597 radhus, varav 62 pensionärsbostäder. Lägenhetsstorlekar är 2—4 rum, alla med kök och badrum. Vidare finns 236 lägenheter i ett 8-våningars skivhus, varav 22 pensionärlägenheter, 25 enkelrum och 19 invalidlägenheter. Lägenhetsstorlekar är 1—4 rum.

Till området hör en barnstuga med 44 platser för spädbarn, ett barndaghem med 60 platser samt ett fritidshem med 2×66 platser. Vidare finns butiker, läkare, tandläkare, advokat, fotklinik och en liten förlösningssavdelning. Till kollektivet hör centralkök, restaurang, gästrum, hobbyrum, samlingslokaler och centraltvätt.

Centralköket levererar helt eller delvis färdiglagad mat till avhämtning eller servering i områdets restaurang. Varje familj är skyldig att köpa 5 middagskuponger per månad till ett pris motsvarande »sædvanlig betaling for almindelig borgerlig mad». Man har uppgivit att kostnaden för alla servicefunktioner skulle motsvara hyreskostnaden för 2,72 m² lägenhetsyta.

Källa: Broschyr utgiven av Dansk Almennyttig-Boligselskab af 1942 A/S.

Værebros Park. Situationsplan. Till höger 3 skivhus om 8 våningar, i mitten butiks- och servicecentrum och till vänster 4-våningshus och skolor.

Tidsuppgifter:

Byggandet igångsattes augusti 1965 och inflyttning har skett successivt från hösten 1966 till våren 1968.

Ansvariga organ:

Bygglezare och administration: Dansk Almenntnyttigt Boligselskab af 1942 A/S.
Arkitekter: Hoff & Widinge.

Beskrivning:

Bebyggelsen, som ligger intill en stor infartsled till Köpenhamns centrum, är grup-

perad så att utmed motorvägen har uppförts tre åtta-våningars skivhus medan övriga lägenheter är förlagda i fem fyrvåningshus.

Framför den första åttavåningsslängan har bebyggelsens centrumanläggning placerats, och framför den andra längan barninstitutionerna. På den västliga delen av tomten avser Gladsaxe kommun att uppföra en folkskola, och mark har också avsatts för gymnasieskola. Med den valda grupperingen och trafikdifferentieringen har kunnat skapas ett betydande lek- och rekreationsområde intill bebyggelsen.

De 1 327 lägenheterna fördelas på

1 r. o. k.	17 %
2 r. o. k.	24 %
3 r. o. k.	24 %
4 r. o. k.	29 %
5 r. o. k.	6 %

var till kommer två lägenheter på 9 r. o. k. till speciella sociala ändamål.

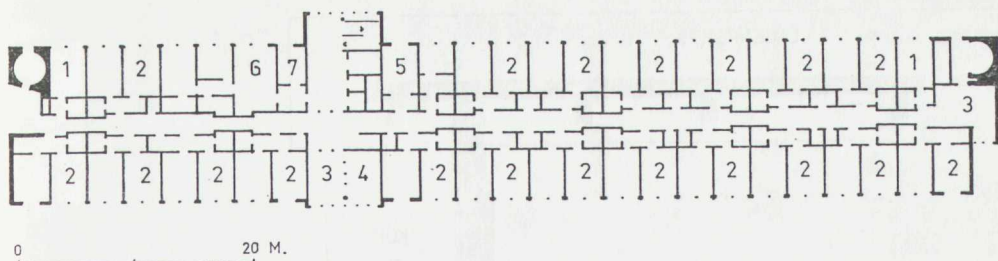
Bebyggelsens centrum är utformat som en sluten byggnad med invändig gågata. Den är principiellt uppdelad så att på dess ena sida förlagts kollektiv- och servicebetonade funktioner, medan den andra sidan reserverats för butiker.

Man når centrumets gågata genom inre korridorer eller övertäckta förbindelser från varje uppgång, samt genom två huvudingångar från parkeringsplatsen utanför centrumanläggningen.

De kollektiva funktionerna omfattar bl. a. receptions-kiosk, gästrumsavdelning, omfattande 10 enkelrum och 7 dubletter, vidare konditori, centralkök med tillhörande cafeteria och restaurang — utan mattvång — samlingslokaler, större lokal för teater eller sport, biblioteksfilial samt läkare, tandläkare, frisör, centraltvätt för hela anläggningen, barnparkering eller invändig lekplats, samt en bank. 12 mindre butiker och ett varuhus bidrager till att göra gågatan till ett aktivt och levande centrum.

Till komplexet är knutet några sociala institutioner, såsom behandlings- och terapilokaler för gamla och invalider, 21 speciella pensionärlägenheter med intilliggande gemensamhetslokaler, ungdomslokaler i direkt kontakt med biblioteket, 2 daghem för spädbarn med totalt 76 platser, 2 daghem med totalt 80 platser samt 1 fritidshem också med 80 platser.

Källa: Broschyr: "Skovbrynet" utgiven av Gladsaxe almennyttige Boligselskab.

Gubbängens ungdomshotell. Våningsplan. 1. Enkelrum 2. Dubbelrum 3. Dagrum 4. Kök 5. Tvätttrum 6. Lägenhet för personal 7. Expedition.

Tidsuppgifter:

Anläggningen färdigställd 1964.

Ansvariga organ:

Byggherre: AB Familjebostäder.

Arkitekt: HSB genom arkitekt SAR P. Percy.

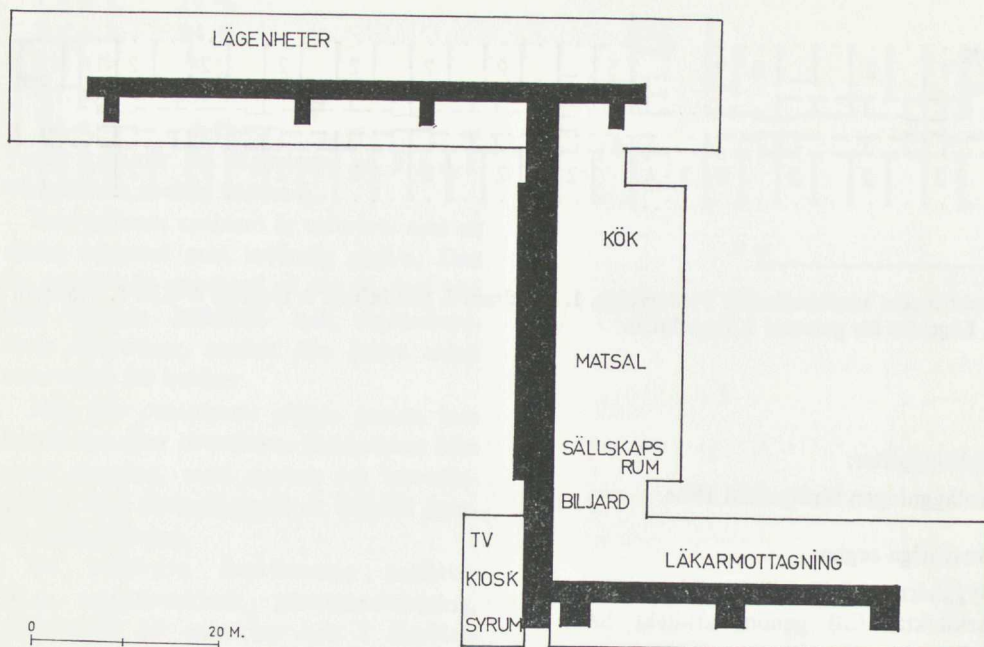
Förvaltning av ungdomshotellet: Stiftelsen Hem för Ungdom.

Beskrivning:

Ungdomshotell är avsedda för förvärvsarbetande eller studerande ensamstående ungdomar i åldern 15—25 år. På ungdomshotellet i Gubbängen finns 160 dubblett- rum och 12 enkelrum. Varje dubblett har toalett, bad, samt kokplattor. Gemensamt disponeras 8 sällskapsrum och 4 tvätt- och strykrum. I hyran, som (mars 1968) är 285 kronor per månad för ett rum, ingår möbler, sänglinne samt tvätt av linne och städning.

I huset finns en restaurang som drives av Stiftelsen Hem för Ungdom till vilken de boende är hänvisade att köpa 25 måltids- kuponger per månad, därav 5 »gästkuponger». Restaurangen är öppen även för allmänheten men de i huset boende ungdomarna får köpa kupongerna till ett rabatterat pris (4: 55 kronor per måltid).

Källa: Byggforskningens inventering »Kategori- bostäder för Ungdom» 1967. (Stencil).

Annebergsgården. Plan av bottenvåning.

Tidsuppgifter:

Anläggningen färdigställd 1966.

Ansvariga organ:

Byggherre och förvaltare: Malmöindustriens Personalstiftelse för Pensionärshem, Annebergsgården.

Arkitekt: Arkitekt SAR Sture Kelfve.

Beskrivning:

Anläggningen, som består av en byggnad med 16 våningar och en med 8 våningar samt en mellanliggande byggnad, innehållande kollektiva lokaler, äges och drives av en stiftelse enligt ovan, bakom vilken står fyra stora privata företag. I huvudsak tilldelas bostäderna personer som vid inflyttningen har en ålder av 65—70 år.

Anläggningen omfattar 230 lägenheter för pensionärer på 1 rum och kök till 4 rum och kök. Samtliga lägenheter med bad eller

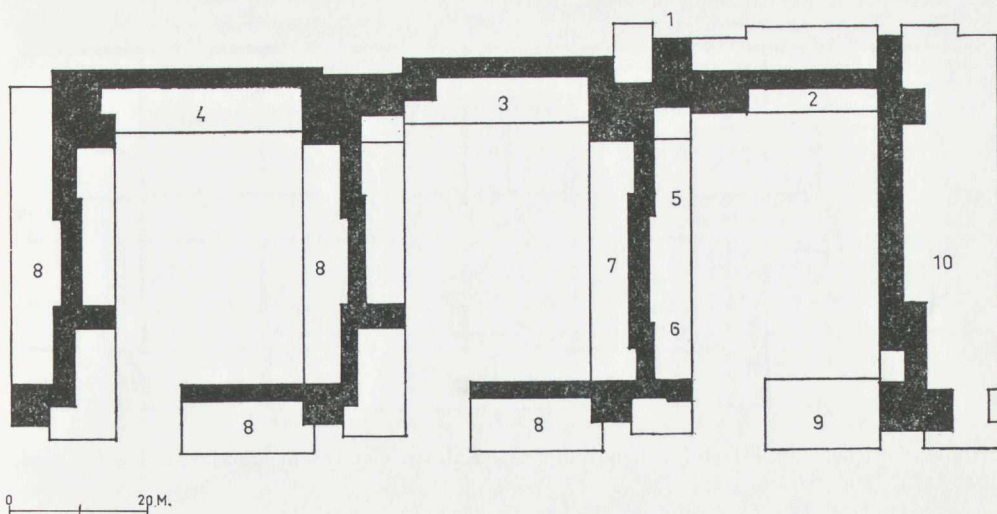
i några fall dusch. Den kollektiva servicen består av följande:

Matsservering, mathämtning vid sjukdom, läkarmottagning, sjuksköterskemottagning, jouttjänst, tvättanläggning utan betjäning, städ- och hemhjälp, fotvård, herrfrisör, kiosk, hobbylokal, arbetsterapeut, sällskapsrum, syrum, motionshall, gästrum, TV-rum, bibliotek, samlingsal, biljardrum, studiecirklar m. m.

Aktuella kostnader för huset är (maj 1968):

Hyra per år och m ² ly	55: —
Värmekostnad per år och m ²	6: —
Varmgarage per månad	50: —
Fast parkeringsplats utomhus per månad	8: —
Fast månadsavgift (frivillig) för måltider per person	75: —
Tillägg för varje måltid per person	3: —

Källa: Broschyr: "Annebergsgården", Malmö 1963.

Servicehus för äldre i Skärholmen. Plan av bottenvåning. 1. Entré 2. Restaurang 3. Bibliotek 4. Hobbyrum 5. Kontor 6. Läkare 7. Tvätt 8. Lägenheter 9. Samlingssal

Tidsuppgifter:

Projekteringen har pågått sedan 1963. Inflyttning våren 1968.

Ansvariga organ:

Byggherre, bygglidare, byggmästare och förvaltning: AB Svenska Bostäder.

Ansvarig för driften: Socialnämnden i Stockholm.

Arkitekt: Svenska Bostäders Arkitektkontor.

Beskrivning:

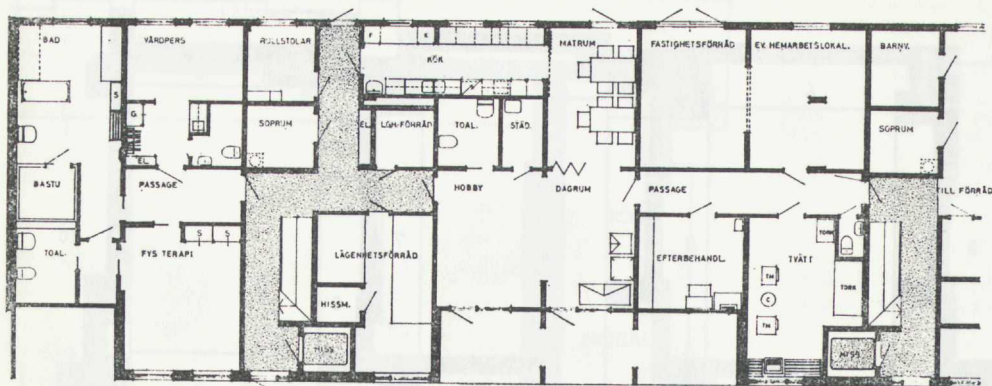
Skärholmens centrum, ett kulturellt, socialt och kommersiellt centrum med ca 300 000 personers kundunderlag, invigs hösten 1968.

Förutom vanliga centrumfunktioner har ett pensionärshotell med serviceutrymmen förlagts till centrum. Åldersgränsen är formellt 60 år, men i praktiken har lägenheterna tilldelats personer som är 67 år eller äldre. Hotellet innehåller 181 självständigt fungerande lägenheter: 106 med två rum och kök, 75 med ett rum och kök. Lägenheterna har förbindelse med hotellvärdinnans expedition genom lokaltelefonanläggning. Speciell hänsyn till handikappade har

tagits vid planering och lägenhetsutformning.

Pensionärshotellens servicelokaler är avsedda även för de pensionärer som bor i västra Skärholmen, där 216 insprängda pensionärlägenheter uppförts. Servicelokalerna ligger i husets bottenvåning och nås från samtliga trapphus med invändiga korridorer. Serviceutrymmena omfattar expedition för värdinna samt jourrum, läkarmottagning, frisör, fotvård, tvättstuga, hobbylokaler för snickeri och vävning, sällskapslokaler med musik- och TV-rum, bibliotek m. m. Hyran för lägenheterna beräknas ligga på ungefär 115 kronor per m².

Källa: 1. Artikel i Arkitektur nr 3: 1968.
2. Byggeforskningens rapport 5/67.

Plan av bottenvåning i hus för handikappade i Kalmar. Gemensam arbetsavdelning för vård, hobby etc.

Tidsuppgifter:

Inflyttning skedde i januari 1968.

Ansvariga organ:

Byggherre: Stiftelsen Kalmarhem, Kalmar.

Arkitekt: Gunnar Magnusson, arkitekt SAR.

Beskrivning:

Stiftelsen Focus, som är ett samarbetsorgan mellan Svenska Landstingsförbundet, Röda Korset och olika handikapporganisationer, bildades 1964 och »har till uppgift att ordna bostäder åt svårt rörelsehindrade, ge dem möjligheter till service och medverka till arbete och sysselsättning åt dem». Stiftelsens första projekt är förlagt till Kalmar där man i ett bostadsområde med 144 konventionella lägenheter insprängt totalt 12 lägenheter för svårt rörelsehindrade, därav 6 om ett rum, sovalkov och kokvrå för ensamstående och 6 om 2 rum och kök för ensamstående eller familjer. Lägenhetsyta 37 m² respektive 68 m².

Till anläggningen för dessa hör gemensamhetslokaler som bad, bastu, fysikalisk terapi, rullstolsrum, kök, dagrum, matrum, hobbyrum och vårdpersonalens dagrum, totalt 175 m².

Gemensamhetslokalerna ger ett tillskott

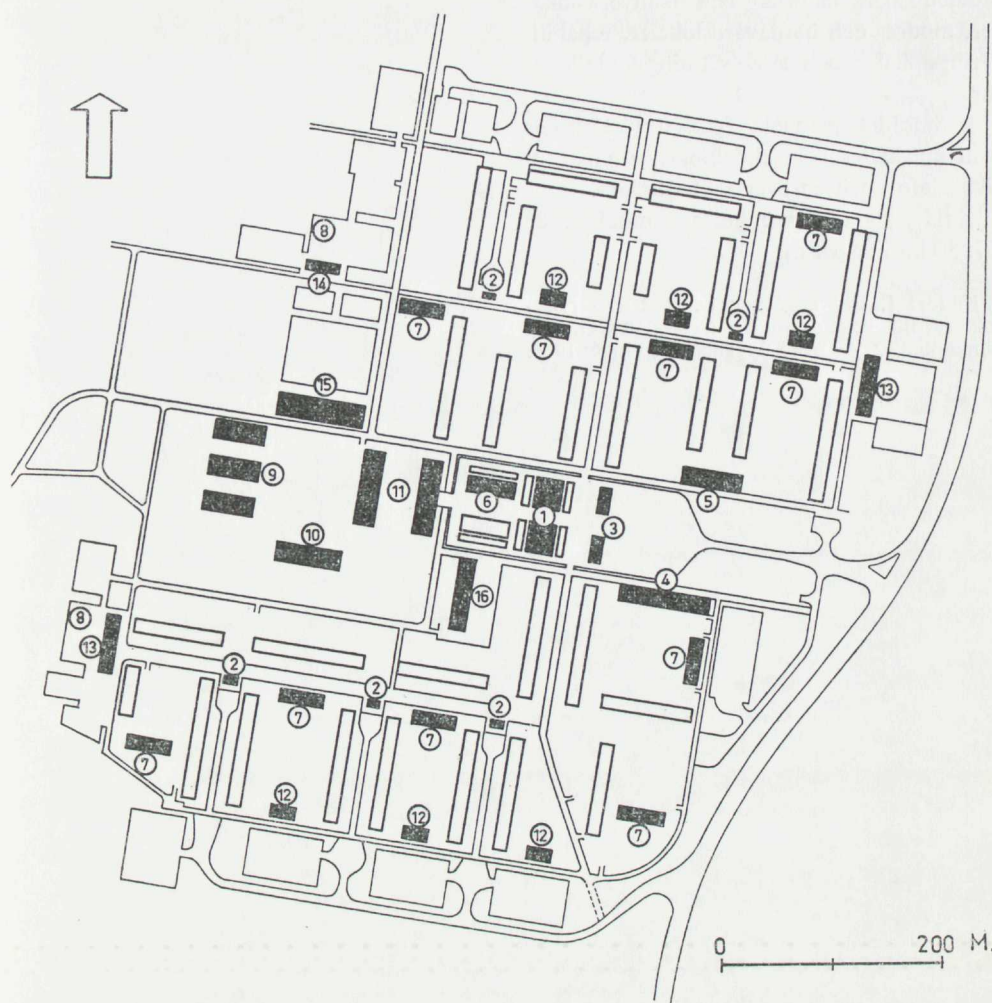
till lägenhetsytan på 14,7 m² per lägenhet.

Av Focus anställd husfru och biträdande husfru skall hjälpa de boende i mån av behov med bl. a. på- och avklädning, matlagning i det gemensamma köket, ev. bäddning och städning samt i övrigt ge den service som erfordras.

Till grund för planlösning och inredning av lägenheterna ligger de utredningsresultat som stiftelsen Focus genom sin utredningsgrupp, FUG, frambragt. De låsta förutsättningarna (så små ingrepp i stomme och normallägenhetslösningar som möjligt) medgav endast att typhygienrum och typköksinredningar kunde få plats. Konventionell matplats med bord måste hänvisas till vardagsrum.

Beräknad produktionskostnad för hela området är 10 milj. kronor. Preliminär hyra exkl. värme: 65:10 kronor per m² lägenhetsyta. Merkostnaderna för specialarrangemang i Focuslägenheterna är ännu ej möjliga att ange.

Källa: Tidskriften Byggforum nr 3: 1968.

Råslätts Gård, Jönköping. Situationsplan. 1. Butiker 2. Servicekiosk 3. Busstation 4. Hantverkslokaler 5. Läkarstation 6. Kyrka 7. Barnstuga 8. Lekpark 9. Lågstadium 10. Mellanstadium 11. Högstadium 12. Kvartersgård 13. Fritidsgård 14. Motionsgård 15. Idrottshall och simhall 16. Ålderdomshem.

Tidsuppgifter:

Bebyggelsen uppföres under 5 år med första inflyttning januari 1968.

Ansvariga organ:

Byggherre: Stiftelsen Bostadshus, Jönköping.
Arkitekt: Lars Stalin, arkitekt SAR.

Beskrivning:

Bostadsområdet utgöres av flerfamiljshus i 6—8 våningars höjd. Området är uppdelat i

ett sydligt och ett nordligt avsnitt förenade genom centrum- och skolanläggningar. Bebyggelsen är grupperad i mindre kvartersblock runt gårdar där kvarterets service-lokaler skall förläggas i envåningsbyggnader. Lägenheterna är 1 201 i södra avsnittet och 1 351 i norra. Det totala antalet rumsenheter är 10 418 med en tänkt boendetetthet på 0,80 invånare per rumsenhet.

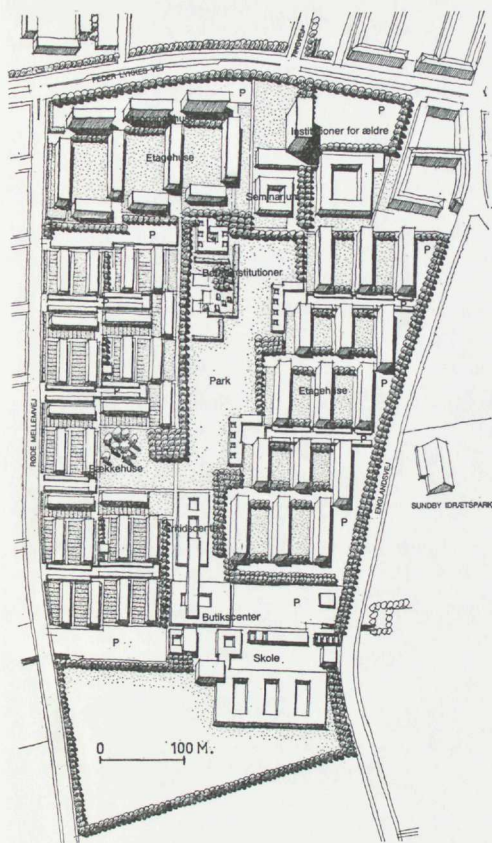
De servicefunktioner som planerats är barndaghem och lekskolor, fritidshem, fri-

tidsgårdar och kvartersgårdar, hobby- och studielokaler, handels- och hantverkslokaler, mödra- och barnavårdslokaler, rehabiliteringslokaler och sysselsättningsterapilokaler.

I området planeras fyra servicekiosker som innehåller portvakt, kiosk, automatbutik, telefon och en övertäckt sittplats.

Kallhyran för lägenheter i området är 67: 50 kronor per m² och år.

Källor: 1. PM angående behovet av service- lokaler till bostadsområde å Råslätts Gård i Jönköping. 2. Artikel i Byggmästaren nr 4: 1968.

Peder Lykkes Vej. Situationsplan.

Området kommer att bli ovanligt välutrustat med gemensamhetslokaler av olika slag. Det kommer att uppföras teater- och församlingslokal, förenings- och klubblokaler, gästhotell, cafeteria, ungdomslokaler, en mängd rekreationsanläggningar, barnstugor, lekskolor, fritidshem, vidare ungdomspensionat och dagcentrum för äldre.

I centrumet kommer att uppföras 15—20 butiker, post, bank m. m.

Den första etappen, som blev färdig 1966, omfattar 684 lägenheter i fyra våningshus med 1—3½ rum och kök. I varje uppgång finns dessutom fyra »supplementrum» att hyras av de boende för olika ändamål. I bebyggelsen är också insprängt sociala ungdomsinstitutioner integrerade med personalbostäder.

Den andra etappen omfattar 266 tvåvånings radhus.

Den tredje etappen omfattar uppförande av centrumbebyggelsen samt »möblering» av parken. Samtidigt uppföres antagligen ett servicehus i 16 våningar med 240 lägenheter för äldre.

En fjärde etapp kommer att omfatta ytterligare 400 lägenheter.

Källa: Broschyr utgiven av Fagforeningernes Boligforening for København og Omegn og Kooperativ Byggeindustri A/S.

Tidsuppgifter:

Området bebygges i flera etapper 1965—1970.

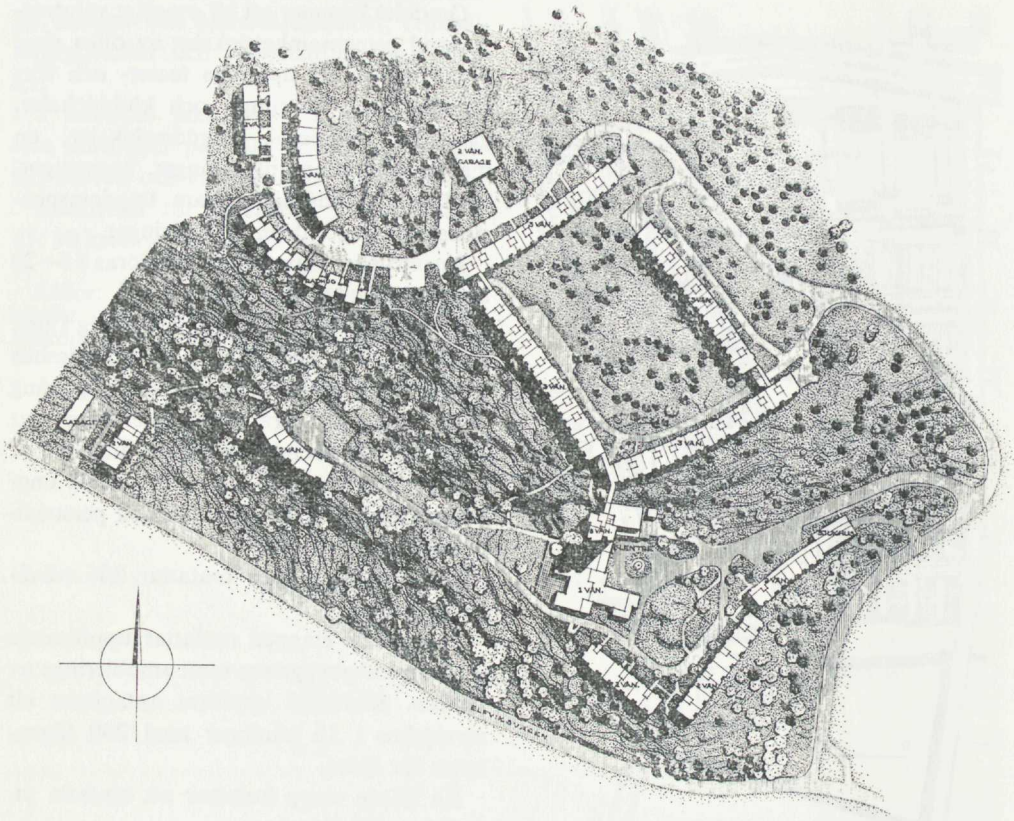
Ansvariga organ:

Byggherre: Kooperativ Byggeindustri A/S.

Beskrivning:

På ett stort markområde på västra Amager, där tidigare endast koloniträdgårdar och annat legat, byggs nu ett stort bostadsområde endast 5 min. väg från Rådhusplatsen.

Exploateringen sker på initiativ av Köpenhamns stad och utföres av ett konsortium, bestående av 13 bostadsföretag och kooperativa byggnadsföretag i Köpenhamn, kallat Kooperativ Byggeindustri A/S, bildat 1963.

Björnbo, Lidingö. Situationsplan.

Tidsuppgifter:

Uppfört 1952—56.

Ansvariga organ:

Anläggningen förvaltas och drives av Svenska Personal-Pensionskassans (SPP) dotterbolag AB Björnbo.

Arkitekt: Sven Backström och Leif Reinius, arkitekter AB.

Beskrivning:

Björnbo omfattar ett tomtområde om ca 104 000 m². På södra delen av tomten är uppförda ett personalhus och tre hus med pensionärlägenheter samt ett sjukhus, en matsalsbyggnad med centralkök, sällskapsrum och entréhall. Härtill ansluter sig ett höghus som genom hissar förmedlar kom-

munikationen mellan entréhallen och den på norra delen något högre belägna bebyggelsen.

Sistnämnda bebyggelse består av fyra huslängor ca 100 meter långa, grupperade i fyrkant. På tomtens nordvästligaste del har uppförts 19 radhus för barnfamiljer.

Om man bortser från radhusen och personallägenheterna rymmer Björnbo totalt 208 uthyrningslägenheter, nämligen 76 enrumms-, 94 tvårumms-, 24 tre rumms- och 14 fyrrummslägenheter. Inom anläggningen finns 30 varmgarage.

Befintliga servicefunktioner är obligatoriskt abonnemang på middagsmåltid, som f. n. (maj 1968) kostar 95 kronor per månad och därtill en avgift av 2 kronor för varje intagen måltid. Vidare finns städhjälp, tvätt-

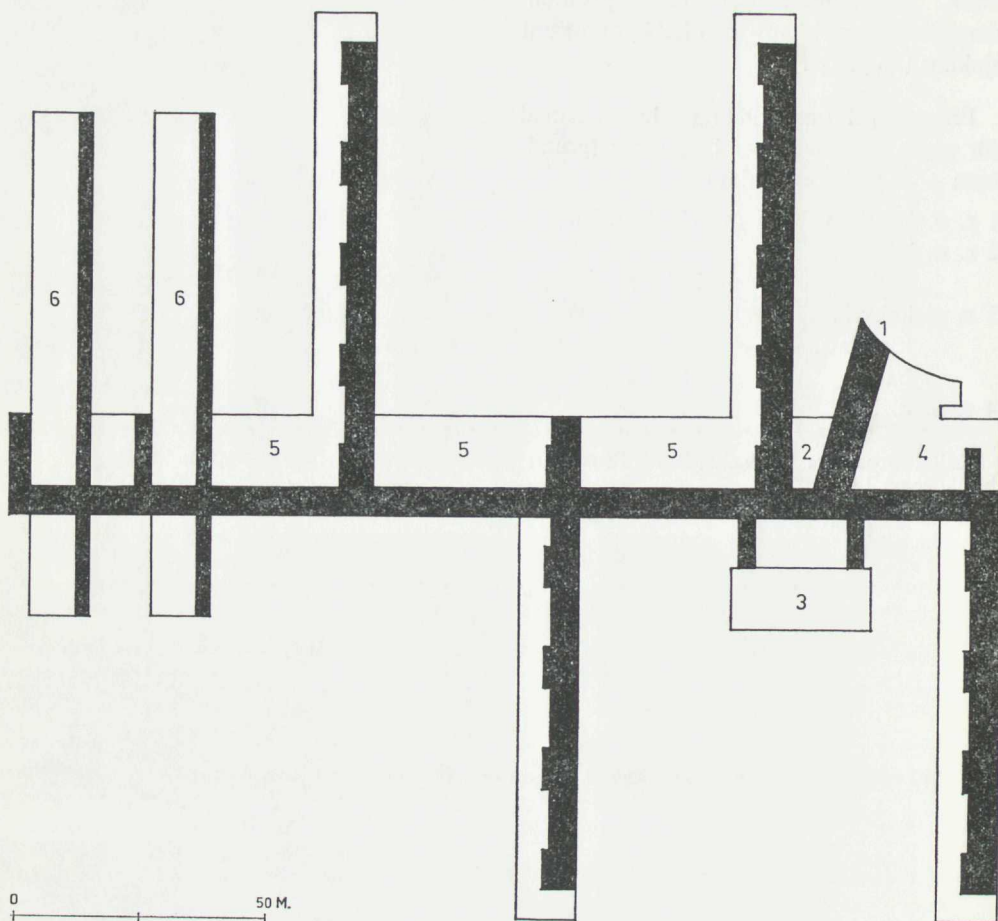
stuga, bad- och bastuavdelning, livsmedelsbutik, postombudskontor, bankexpedition, damfrisering, sällskaps- och hobbyrum samt sjukhus (36 platser).

Prisexempel (maj 1968) på hyreskostnad för några lägenhetstyper i Björnbo: (grundhyra + 34 % hyreshöjning)

1 r. o. koksåp	25 m ²	160 kr/mån.
2 r. o. kokvrå, bad	47 »	304 »
3 r. o. kokvrå, matplats, bad	73 »	450 »
4 r. o. k. bad	100 »	575 »

Källa: Broschyr: "Björnbo, SPP:s Pensionärsbostäder på Lidingö".

Papegojlyckan, Lund. Servicehus för flera hushållstyper

Servicehus i kv. Papegojlyckan i Lund. Plan av bottenvåning. 1. Entré 2. Reception 3. Restaurang 4. Butik 5. Servicelokaler 6. Skola.

Tidsuppgifter:

Projektering pågår (juni 1968). Eventuell byggstart 1970.

Ansvariga organ:

Byggherre: Lunds Stads Fastighets AB.

Arkitekt: Jaenecke-Samuelsson, arkitekter SAR.

Beskrivning:

Som ett förarbete och underlag för programarbete utfördes våren 1967, på uppdrag av Lunds stads generalplanekommitté i samarbete mellan stadsarkitektkontoret i Lund

och institutionen för byggnadsfunktionslära vid Lunds tekniska högskola, en rapport kallad »Servicehus i Lund».

Undersökningen hade två syften. Dels ville Lunds stads planerande myndigheter få reda på vilka slags hushåll som är intresserade av att bo i servicehus, och hur ett sådant bör vara utformat. Dels ville institutionen för byggnadsfunktionslära pröva former för detta slag av undersökningar rörande de boendes intressen och värderingar.

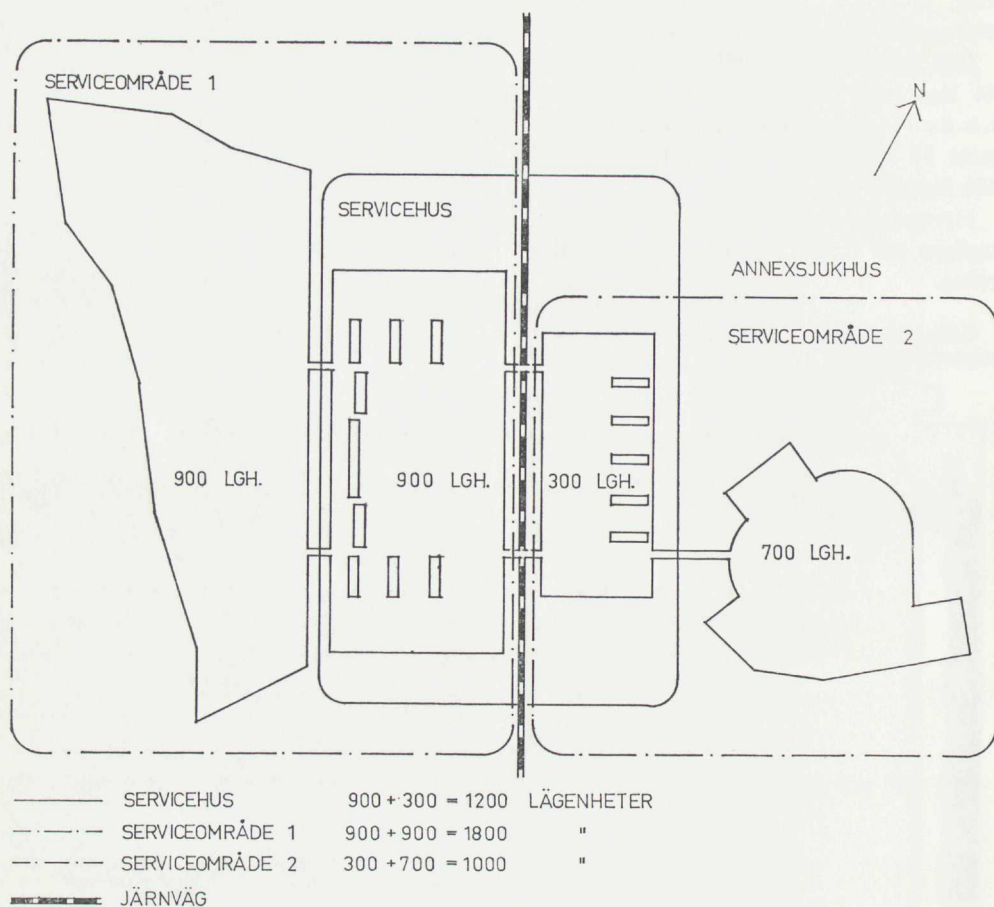
De funktioner som kommer att rymmas i den anläggning som nu projekteras är kvällsöppen butik, restaurang, städhjälp,

tvätt, motionslokaler, barn- och sjukpassning, reception, föreläsningsslokaler, läkarmottagning, sjukgymnastik, fotvård m. m.

Den preliminära lägenhetsfördelningen är 44 lägenheter med 1 r. o. k., 196 med 2 r. o. k., 144 med 3 r. o. k., 72 med 4 r. o. k. samt 30 handikappbostäder, således totalt 486 lägenheter.

Hyressättningen är ännu inte klar, och antagligen blir restaurangen helt utan måltidstväng.

Källa: "Servicehus i Lund". Lunds Stads Generalplanekommitté, 1967.

Sollentuna centrum. Schematisk områdesplan.

Tidsuppgifter:

Stadsplan klar för utställning mars 1968.
Utredning och projektering pågår.

Ansvariga organ:

Byggherre: Sollentuna köping genom Stiftelsen Sollentunahem.

Projektör: Vattenbyggnadsbyrån (VBB) i samarbete med arkitekt SAR Carl Grandinsson.

Beskrivning:

Vid Turebergs station planeras i enlighet med regionplanen ett stadsdelgruppcentrum. Förutsättningarna bedömes som goda

att utforma bostadsbebyggelsen i Sollentuna centrum helt eller delvis som ett servicehus, vilket kan bilda kärnan i ett större serviceområde innefattande vissa angränsande bostadsområden på båda sidor om järnvägen.

Servicehusanläggningen väster om järnvägen, som är under projektering, består av 10 skivhus förbundna med en uppvärmd glasad förbindelsegång kring en stor gård. En sida i gården utgöres av ett planerat kulturhus.

Följande former av boendeservice kan tänkas bli aktuella inom ett servicehus i Sollentuna centrum:

Servicecentral som förmedlar varor, bud och tjänster, restaurang, mat för hämtning,

gäst matsal, städning, fönsterputsning, tvätt, klädvård, barndaghem, fritidshem, lekskola, barnvakt, passning av och ev. rum för sjuka barn, sjukhjälp, åldringstillsyn, ungdomslokaler, ungdomshotell, gymnastiksal, bastu, sällskapslokaler, hobbylokaler, läs- och tidskriftsrum, andaktsrum, möblerade lägenheter eller gästrum för uthyrning, butiksförsäljning på kvällstid, bilservice, garage.

VBB har i samarbete med byggherren också gjort en kostnadskalkyl för denna anläggning med tre alternativa sätt att täcka merkostnaderna för förbindelsegångar och service m. m. Man skiljer där på servicehuset och serviceområdet. Huset beräknas innehålla ca 60 000 m² ly och området 90 000 m² ly. Den beräknade lägenhetshyran i servicehuset och i serviceområdet skulle utan service uppgå till respektive 90 kronor per m² och 83 kronor per m². Principen är att fasta utgifter för kollektiva anordningar tas ut på hyran medan driftkostnaderna tas ut genom avgifter för varje kollektiv anordning.

Kalkylen har givit följande resultat.

Alternativ 1. Den årliga kostnaden för förbindelsegångar och porttelefon belastar direkt lägenhetshyran i *servicehuset*. Den årliga kostnaden för servicelokaler och personal tas ut som en särskild serviceavgift per lägenhet i *servicehuset*. Detta innebär att servicekostnaden ökar hyran i *servicehuset* med 8,0 %. I detta alternativ har de boende i serviceområdet inte tillgång till service i *servicehuset*.

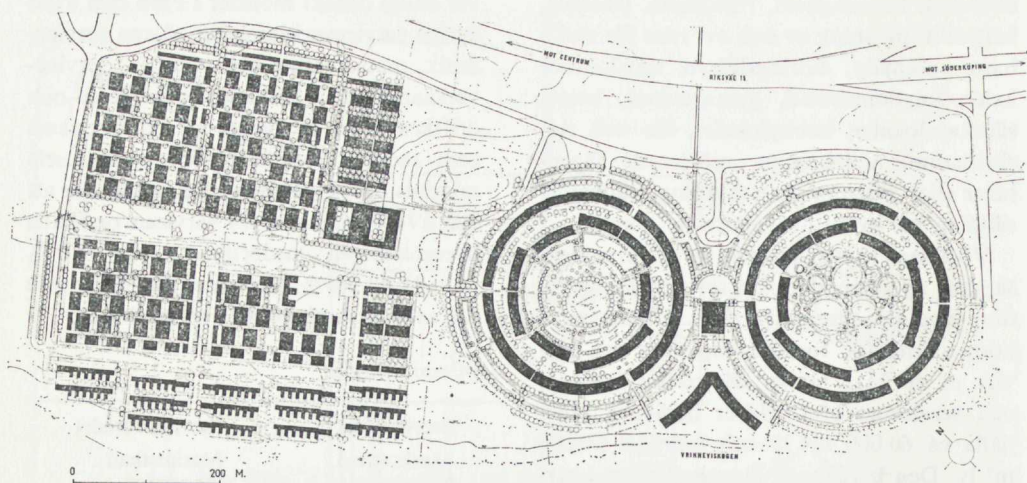
Alternativ 2. Den årliga kostnaden för förbindelsegångar och porttelefon belastar direkt lägenhetshyran i *servicehuset*. Den årliga kostnaden för servicelokaler och personal tas ut som en särskild serviceavgift per lägenhet i *servicehuset* och *serviceområdet*. Denna differentieras så att lägenheterna i *servicehuset* belastas med 3/4 och lägenheterna i *serviceområdet* belastas med 1/4 av denna kostnad. Detta innebär att servicekostnaden ökar hyran i *servicehuset* med 6,7 % och i *serviceområdet* med 1,0 %.

Alternativ 3. Stiftelsen Sollentunahem driver enligt danskt mönster i egen regi även övriga serviceverksamheter såsom servicebutik, matservering och tvättbar. Serviceverksamheterna beräknas sedan löne- och driftkostnader är täckta ge ett överskott som täcker kostnaden för servicehusets administrativa personal. Detta innebär att den av kostnaderna för servicen orsakade hyresökningen nedbringas från 8,0 % (Alt. 1) till 5,0 %. Serviceområdet har inte del av verksamheterna i *servicehuset*.

Sammanfattning:

Alt.	Servicehuset		Serviceområdet	
	Merkostnad för service		Merkostnad för service	
	i kr per m ² ly	i % av lgh-hyran	i kr per m ² ly	i % av lgh-hyran
1	7,20	8,0	Ingen service	
2	6,00	6,7	0,88	1,0
3	4,50	5,0	Ingen service	

Källa: PM för servicehus 1967 och ekonomisk utredning av merkostnaderna för servicehus 1968 utförda av Vattenbyggnadsbyrån (VBB).

Navestad, Norrköping. Situationsplan.

Tidsuppgifter:

Första inflyttning årsskiftet 1969/70.

Serviceblocket färdigt ca 1971.

Ansvariga organ:

Byggherre: Norrköpings Stads Stiftelse Hyresbostäder.

Arkitekt: Erik Ahlins arkitektkontor AB.

Beskrivning:

»Projekt Navestad» är ett bostadsområde där man lagt stor vikt vid bostadskomplement och service.

Bostäderna förlägges i två gigantiska dubbla ringar av hus, lagda bredvid varandra. I beröringspunkten bygges ett serviceblock, som kommer att innehålla butiker, kafé, receptionskiosk, kvarterspolis, kemptvätt, inomhusbassäng, motionsanläggning, samlingslokaler, kyrksal, ungdoms- och scoutlokaler m. m.

Fullt utbyggt får Navestad ca 8 000 inv., varav ca 5 700 i cirkelhusen, övriga i atriumhus och radhus, samt i ett område för pensionärer.

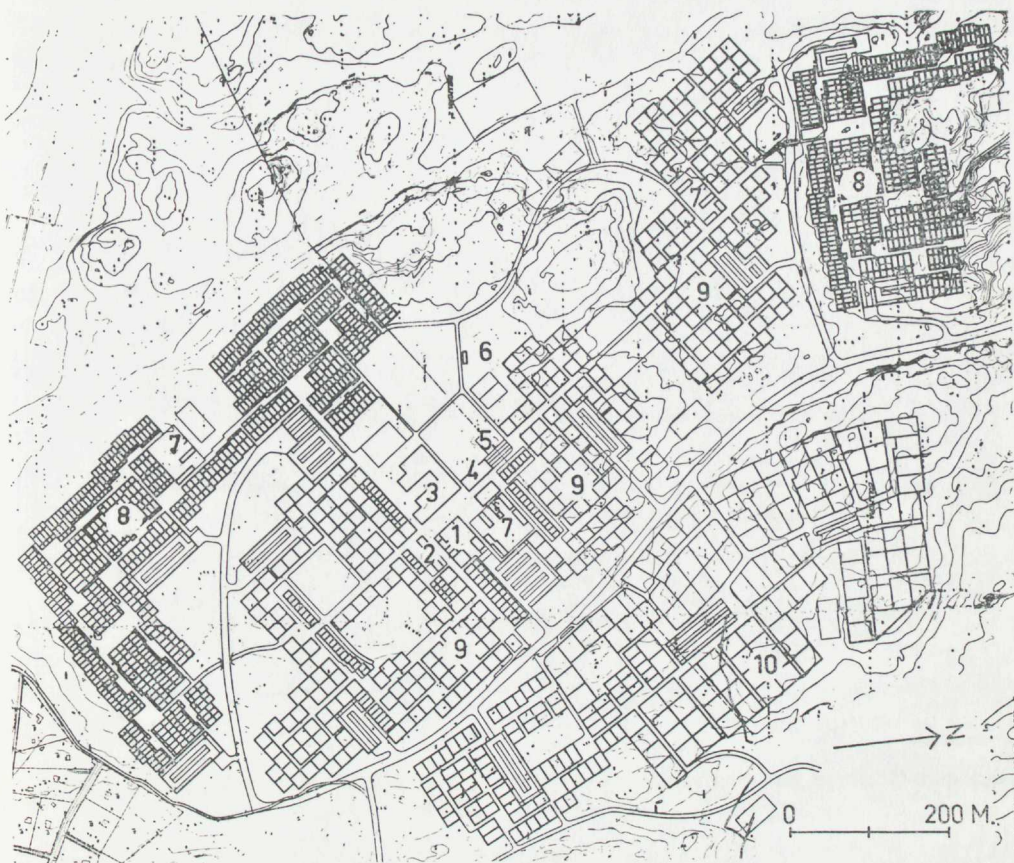
Byggnaderna är i varje område grupperade i två koncentriska cirkelformar. Det 18 meter breda utrymmet mellan cirkelhusen utnyttjas till ett »däck», under vilket bereds

garageplatser för 1 000 bilar, en servicegata i vilken alla transporter sker och från vilken man når hissarna upp till våningsplanen. På detta sätt kan man också klimatskyddad nå alla service- och gemensamhetslokaler. I »cirkelarna» finns även barnstugor, lågstadieskola, samlingslokaler m. m.

70 % av alla lägenheter i Navestad, dvs. 600 i vardera ringparet, är trerumslägenheter. De förekommer i olika typer, deras bostadsyta varierar mellan 80,5 och 82,8 m². Större lägenheter ligger i atriumhus i markplan, medan 2:or och 1:or placeras i höghusen. För i första hand pensionärer och rörelsehindrade finns små lägenheter i enplanshus i anslutning till ett ålderdomshem. Dessas yta blir 55 m² inklusive förråd.

Någon slutgiltig kalkyl som visar den blivande hyreskostnaden har ännu inte utförts, men den kan uppskattas till ca 80 kronor per m² ly.

Källa: Broschyr: »Bostadskomfort i fritidsmiljö Navestad», utgiven av Norrköpings Stads Stiftelse Hyresbostäder. Norrköping 1968.

Krusbodaområdet, Tyresö. Situationsplan. 1. Restaurang, butiker m. m. 2. Läkarmottagning 3. Klassrum, klubbrom 4. Gymnastiksal 5. Utomhusbad 6. Områdeslekplats 7. Barnstugor 8. Radhus 9. Sammanbyggda villor 10. Friliggande villor.

Tidsuppgifter:

Första inflyttning ca 1970.

Ansvariga organ:

Arkitekt SAR Åke Janson i samarbete med Tyresö kommun.

Beskrivning:

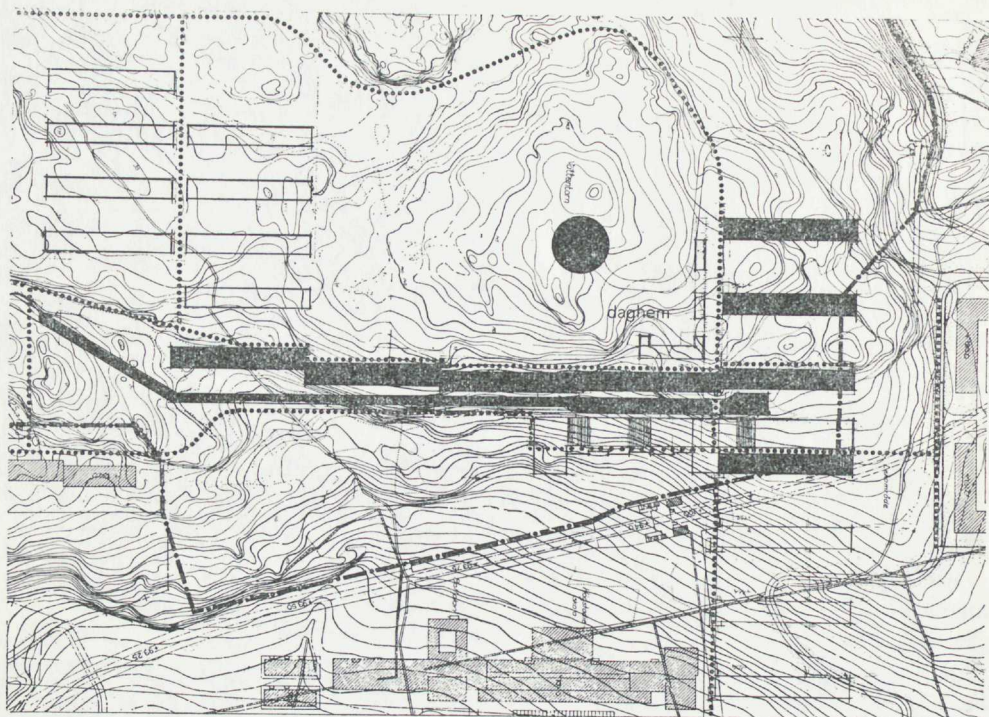
Det område som projekteras i Tyresö kommer att bli ett kollektivområde omfattande ca 1 200 småhus, lägenhetsstorlekar 100—136 m².

De kommunala serviceanläggningarna som planeras bl. a. i ett centrum kring en treparallellig låg- och mellanstadieskola, betalas av Tyresö kommun, medan den merkostnad som den utvidgade möjligheten att

utnyttja lokaler och personal medför betalas kollektivt av varje fastighet. Merkostnaden beräknas till ca 2 000 kronor per fastighet, därtill kommer driftkostnaderna.

De kollektiva lokaler man således är delägare i är utvidgad låg- och mellanstadieskola, där måltidslokalen används som restaurang för de boende, slöjdlokaler i skolan, heltidsanställd sjuksköterska i skolan, 3 sjukrum för barn, gymnastikhall utvidgad till motionshall för alla åldrar, därtill en sjukgymnastiklokal. Dessutom daghem, lek-skola och utomhusbad m. m. I området kommer att finnas små lägenheter i markplanet för t. ex. invalider och pensionärer.

Källa: "Krusbodaområdet, Tyresö Kommun" Stencil, 1967.

Bergsjön, Göteborg. Situationsplan.

Tidsuppgifter:

Tävlingen utlyst i mars 1967 och avgjord i januari 1968. Bebyggelsen skall vara färdig 1971.

Ansvariga organ:

Inbjudare till tävlingen: Göteborgs Stads Bostadsaktiebolag.

Första pris: Tuvert Arkitektkontor AB, Göteborg genom arkitekter SAR Bo Andersson, Lars Brandberg och Per-Rune Semrén.

Beskrivning:

Tävlingsområdet omfattar en höjdplatå som i söder begränsas av Bergsjöns matarring. Området är starkt kuperat. Avsikten är att i planeringen speciell hänsyn skall tagas till

servicefunktioner av skilda slag och speciellt samspelet mellan de gemensamma lokalerna och den enskilda lägenheten och dess planlösning.

Utdrag ur beskrivningen till första-prisförslaget:

»I ett kollektivområde betyder de gemensamma anläggningarna långt mer än i ett vanligt bostadsområde. Skillnaden är så pass stor att man inte längre kan tillämpa den sedvanliga additionen av lägenheter till hus och av hus till stadsdelar. Allt står sammanbundet som en organisation, som måste fungera som en helhet. Så många som möjligt av gemenskapsanläggningarna ligger därför mitt i området så att de bildar en hjärtpunkt, såväl för områdets inre liv som för dess förbindelse med omgivningen, nära eller

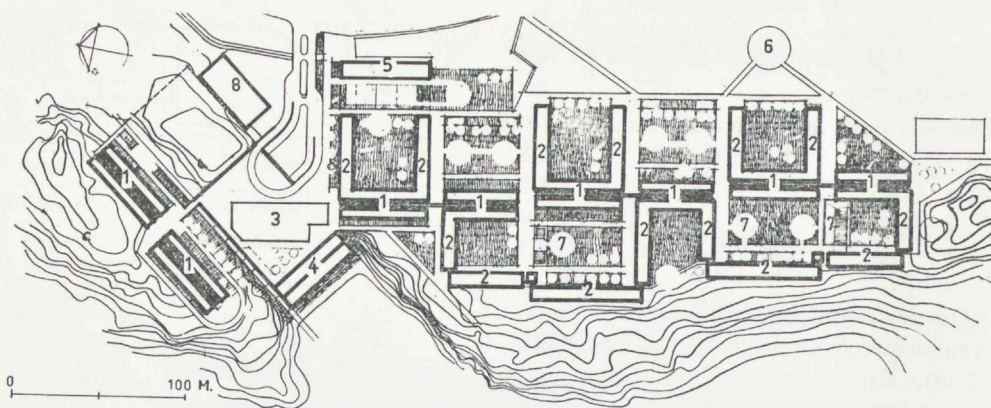
avlägsen, i syfte att skapa ett större underlag för en bättre utvecklad service.»

De 584 lägenheterna är fördelade på följande typer: %

Lägenhet med markkontakt 5 r. o. k.	13,6
» 4—5 r. o. k.	10,8
» 3 »	26,8
» 2 »	34,4
» 2 rum och kokvrå	14,4

De servicefunktioner som enligt tävlingsprogrammet skulle tillgodoses är barnstuga, fritidslokaler, restaurang, reception, gästrum, tvättstugor, städcentraler.

Källor: 1. Program för Nordisk arkitekttävling om bostadsbebyggelse i Bergsjön, Göteborg, mars 1967. 2. Artikel i Arkitektur nr 3:1968. 3. Artikel i Byggforum nr 3:1968.

Studentstaden Rosendal, Göteborg. Situationsplan. 1. Enkelrumshus med inomhusgata 2. Familjebostadshus 3. Centrumanläggning med restaurang och butik 4. Parkeringsdäck 5. Barndaghem 6. Redskapslekplats 7. Sandlekplats 8. Sporthall.

Tidsuppgifter:

Byggnadsarbetena beräknas igångsatta i slutet av 1968 och första inflyttning sker under 1970.

Ansvariga organ:

Byggherre: Stiftelsen Göteborgs Studenthem.
Arkitekt och projektör: Konsultbyrån GA-KO AB, Göteborg.

Beskrivning:

I en av Göteborgs östra stadsdelar, Kålltorp, har två bergplataer, åtskilda av en smal dalgång, reserverats för studentbostadsbebyggelse.

Området har en enda tillfart som terminerar i en parkeringsbyggnad, placerad i dalgången. Byggnadens övre däck knyter samman de två plåtarna och skapar förutsättningar för en god gångkontakt inom området.

Bebyggelsen omfattar 640 enkelrum och 286 familjelägenheter på 2½ r.o.k. Till dessa bostäder hör en serie serviceanläggningar och utrymmen för umgänge, hobbies, föreningsliv m. m., som ger studenterna möjligheter till personkontakter och sysselsättningar vid sidan av studierna.

Då gångavstånden inom området är stora och gemensamhetsanläggningar och intresseomål bör vara tillgängliga har bebyggelsen

grupperats kring en intern kommunikationsförbindelse. Denna inomhuskommunikation har utformats som ett övertäckt gaturum mellan två huskroppar, som inrymmer enkelrum. Rummen nås via balkonger från de hiss försedda trapphusen i ändarna av den ena huslängan. Vid trapphusen ansluts svalgångshus inrymmande familjelägenheterna. Hushöjden är i huvudsak 3—4 våningar.

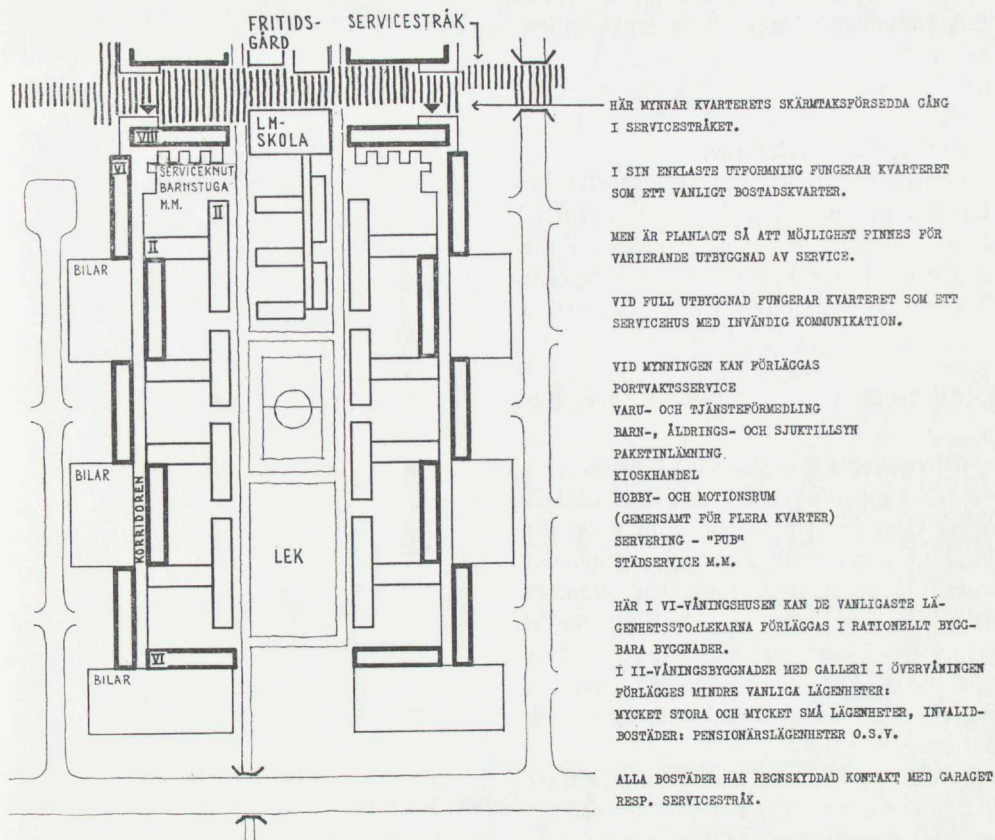
De gaturum som erhållits genom denna husgruppering har parvis sammankopplats med glasade gångar i markplanet. På två ställen, där brandkåren måste kunna passera, går man utomhus mellan gaturummen.

I anslutning till gaturummen har smärre gemensamhetsutrymmen, såsom gruppök, tvättstugor, förvaringsutrymmen, bastu med motionsrum samt mindre lokaler för umgänge och fritidsverksamhet, förlagts. De serviceanläggningar som kräver framkörningsmöjlighet har placerats vid områdets entréplats.

På parkeringsdäcket ligger här ett enplanshus innehållande butik, cafeteria, samlingsrum, fastighetsexpedition och tvättstuga som är öppen på natten. Dessutom planeras i anslutning till däcket en sporthall. Vid buss-hållplatsen är ett barndaghem på 8 avdelningar planerat, vilket skall kunna ta emot ca 90 barn.

Källa: Artikel i Arkitektur nr 3:1968.

Järvafältet, Stockholm (tävling). Serviceområde för flera hushållstyper

Järvafältet i Stockholm. Plan över ett kvarter.

Tidsuppgifter:

Tävlingsresultatet presenterat i mars 1967.

Ansvariga organ:

1:a pris i tävlingen tilldelades arkitekterna SAR Jon Höjer och Sture Ljungqvist, Stockholm.

Beskrivning:

Den interkommunala Järvafältskommittén inbjöd i februari 1966 till nordisk idétävling om bebyggelse på Järvafältet. Tävlingen avsåg dels förslag till disposition av tävlingsområdet för bostäder, arbetsplatser, kommunikationsleder, rekreationsområden m. m. dels en precisering av bebyggelsens karaktär i olika avsnitt.

Järvafältet omfattar 4 500 ha och ligger inom städerna Stockholm, Solna och Sundbyberg, köpingen Sollentuna och Järfälla kommun.

Vid sin bedömning framförde prisnämnden i sina allmänna synpunkter att man på Järvafältet bör erbjuda en avsevärt bättre bostadsservice än i tidigare utbyggda områden. En rad förslagsställare ansågs ha använt tekniska lösningar av bostadsområdets serviceproblem.

Förstaprisförslaget huvudsakliga målsättning var att alla bosatta och arbetande skulle beredas tillgång till god service och komfort till lägsta möjliga kostnad. Arbets- och bostadsområden kombinerades med främsta syftet att få ett bättre underlag för service.

Bebyggelsen har starkt koncentrerats, vilket bland annat ger kortare avstånd till service och kommunikationer, lägre exploateringskostnader samt större samlade friytor. Elasticitet och tillbyggnadsmöjligheter ger stora variationsmöjligheter i tid och rum till ett successivt ökat servicekrav.

Denna målsättning har man försökt förverkliga genom att i tävlingsförslaget föreslå fyra stadsdelar. Sammanlagt redovisar förslaget ca 160 000 rumsenheter i bostadshus mot de i programmet begärda 100 000.

Husen är tillgängliga från 300 meter långa övertäckta gångvägar och utrymmen för trafik är lösta utan omfattande överdäckningar.

Bebyggelsens kontakter med serviceenheten är ett huvudintresse. I samtliga stadsdelar ligger sålunda ett huvudstråk till vilket förlagts utgångar från T-banan och alla entréer till »bostadsgrupper» och »kontorsgrupper», inom vilka man rör sig under tak respektive i korridor. Vid entréerna finns portvaktsfunktioner, och mellan dem alla slag av gemensamhetsanläggningar utom barnstugor.

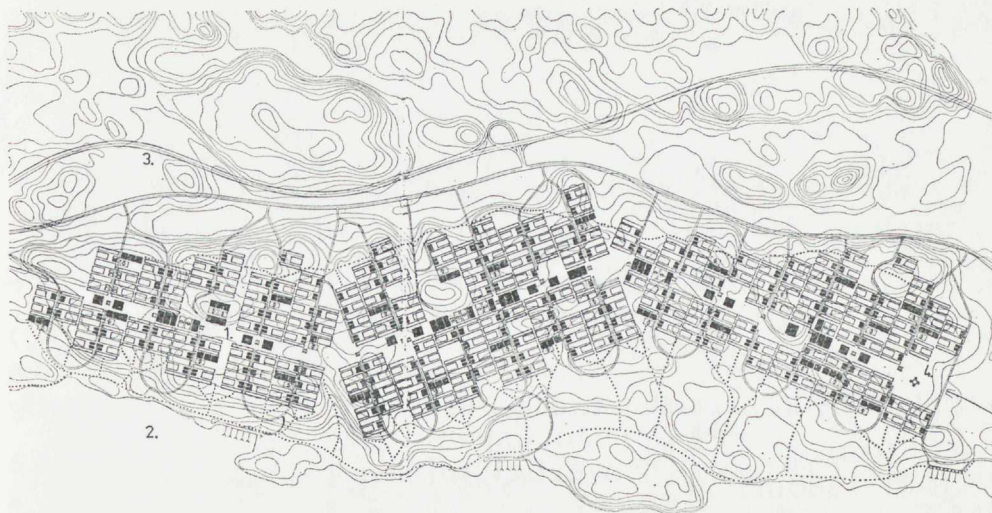
Prisnämnden ansåg bland annat att serviceytorna var allt för stora, 0,4 m² per person. Man ansåg dock att utrymmet för regional service var alltför trångt. Trots detta ansågs förslaget så förtjänstfullt att det belönades med första pris i tävlingen.

Stadsbyggnadskontoret i Stockholm presenterade i januari 1968 ett förslag till dispositionsplan för Järvafältet.

Under arbetet med denna dispositionsplan har de prisbelönade och inköpta förslagen ytterligare studerats varvid idéer ur dessa har kommit till användning.

Källor: 1. Artiklar ur "arkitekttävlingar" nr 3:1967, utgiven av Svenska Arkitekters Riksförbund. 2. "Dispositionsplan för Norra Järvafältet". Stockholms stads stadsbyggnadskontor januari 1968.

»Strosa I». Serviceområde för flera hushållstyper

Strosa I på Bogesundslandet. Situationsplan. 1. Centrumstråk 2. Askrikefjärden 3. Motorväg Stockholm—Vaxholm 4. Bogesunds slott.

Tidsuppgifter:

Utfört vid Kungliga Tekniska Högskolan
1964—1966.

Ansvariga organ:

Projektet utfört på Kungl. Tekniska Högskolan av arkitekterna Christina Engdahl och Mats Edblom.

Beskrivning:

Idéstaden Strosa är ett försök till alternativ utformning av en förortsbebyggelse.

Målsättningen är att skapa en bebyggelse med låg intim skala men med en stadsmässig karaktär. Projektet innehåller uteslutande tvåvåningsbebyggelse, är totalt trafikdifferentierat, starkt komprimerat samt har en jämn spridning av nyttigheter. Det innehåller dessutom en rik och allsidig kollektiv service. En elasticitet i stadsplanemönstret har eftersträvat som gör projektet lämpligt att bygga i flera etapper och samtidigt ger plats för alla slag av hustyper och upplåtelseformer. För att göra projektet mer konkret fattbart har den tänkta staden knutits an till Stockholms regionplan och förlagts till Bogesundslandet, där den kopplats på Bogesundsleden, som dragits fram till Vaxholm.

Staden består av tre enheter uppbyggda

runt var sin tunnelbanestation. Enheterna hålls samman av centrumanläggningar. I denna centrumzon är tunnelbanan och biltrafiken förlagda under mark. I övrigt går biltrafiken i nedsänkta gator över vilka gångbroar löper.

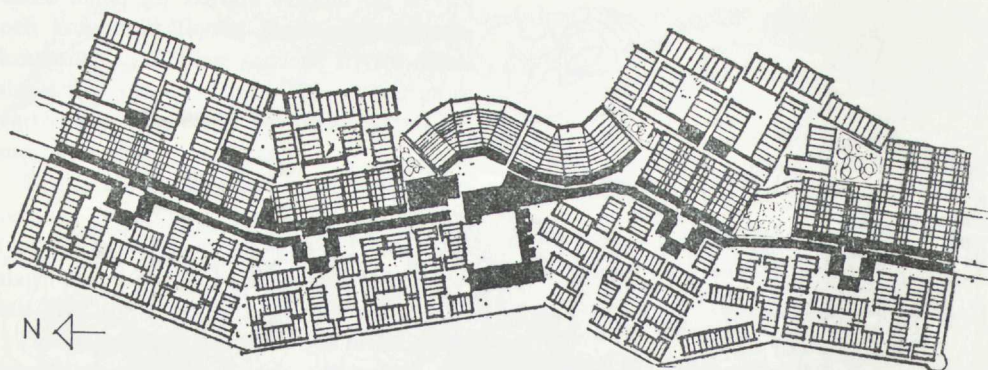
Bostadsbebyggelsen är uppbyggd av 218 kvarter av principiellt lika utformning grupperade i ett enkelt ruttmönster på bäge sidor av centrumzonen.

Varje kvarter är uppbyggt runt en parkeringsanläggning i två plan, det undre i biltrafikplanet och det övre i gångtrafikplanet, tillgängligt från bilgatan via en ramp. I omedelbar anslutning till parkeringen finns för varje kvarter en servicebyggnad med portvakt. Dessutom finns för en grupp kvarter en enhet med lågstadieskola, barndaghem, lekskola, hobbylokaler, gemensam tvättstuga samt varuautomater.

Med en boendetäthet av 0,7 boende per rumsenhet (25 m² per rumsenhet) och en jämn fördelning mellan friliggande hus, gårdshus, radhus och hyreshus kommer ca 35 000 människor totalt att bo i staden.

Projektet har senare vidareutvecklats av arkitekt Mats Edblom och redaktör Olle Bengtzon.

Källa: Artikel i »att bo» nr 3:1966.

plan visande : □ bostäder
▨ gemensamma lokaler
och arbetslokaler

0 100m

Angered-Bergum. Områdesplan och fasad.

Tidsuppgifter:

Utfört på Chalmers Tekniska Högskola 1967.

Ansvariga organ:

Projektet utfört som examensarbete på CTH av arkitekterna Birgitta Andersson och Hans Arén.

Beskrivning:

Arbetet är ett idéförslag till servicehus och serviceområde, där hänsyn tagits till nya krav på boendet. Idéerna är applicerade på ett tänkt förortsområde i Bergum, norr om Göteborg.

Projektet bygger på en sociologisk studie av nya familjemönster och individens förändrade situation. Vidare behandlas den sociala och visuella miljön i fråga om inbördes påverkan samt kollektiv- och service-samhällets förutsättningar och organisation.

Kollektiv- och servicefunktionerna är uppdelade för tre olika kategorier:

Centralt placeras kategori 1 omfattande 800 personer i koncentrerad terrasshus- och höghusbebyggelse kring området huvudcentrum. Denna servicekategori närmar sig hotellboendet.

Servicekategori 2 rymmer ca 2 000 personer med en något lösare serviceanknytning. Dessa har tillgång till såväl huvudreceptionen som filialreceptioner, som förmedlar önskade tjänster i närmare anslutning till bostaden.

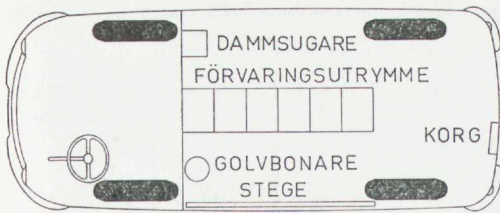
Servicekategori 3, som omfattar ca 1 000 personer, avser familjer där hustrun eller mannen väljer att stanna hemma, kanske främst familjer med små barn.

I samtliga kategorier har man sört för pensionärens och handikappades integration.

Bebyggelsen är koncentrerad. En övertäckt körgata löper genom området. Ovanpå bilgatan löper gångstråket. Bebyggelsen är placerad på en bergssida, med ett plant parti i dalgången, ett sluttande i bergssidan och ett plant på en plåtå. Området domineras av ett enda höghus, innehållande rena servicehuslägenheter. Övriga bostadshus är 1—3 våningar höga och av olika kategori. Lösningen av lägenheterna har gjorts i konsekvens med graden av service.

Källor: 1. Artikel i Byggnadsindustrin nr 37: 1967. 2. Artikel i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning maj 1967. 3. Artikel i Sv. Dagbladet maj 1967.

Bilburen hemvårdspatrull, Stockholm.

Bilburen hemvårdspatrull. Stockholm. Schematisk bild av städbuss.

jämte städinventarier och förbrukningsmateriel) sammanlagt 6: 39 kronor. Lönekostnader för de två hemvårdarinnor, som medföljt bilen, utgår per vårdtimme 15: 33 kronor. Sammanlagda kostnader utgör sålunda 21: 72 kronor per vårdtimme.

Källa: "Social hemhjälp med hemvårdspatrull" Redogörelse av Britta Sjögren, Stockholm 1967.

Tidsuppgifter:

Försöksverksamheten med bilburen hemvårdspatrull i Stockholms stad, startad 1966.

Ansvarigt organ:

Stockholms stads hemhjälpnämnd.

Beskrivning:

Hemhjälpnämnden i Stockholm har, mot bakgrund av den rådande bristen på hemvårdarinnor, på olika sätt försökt rationalisera arbetsformerna i nämndens verksamhet.

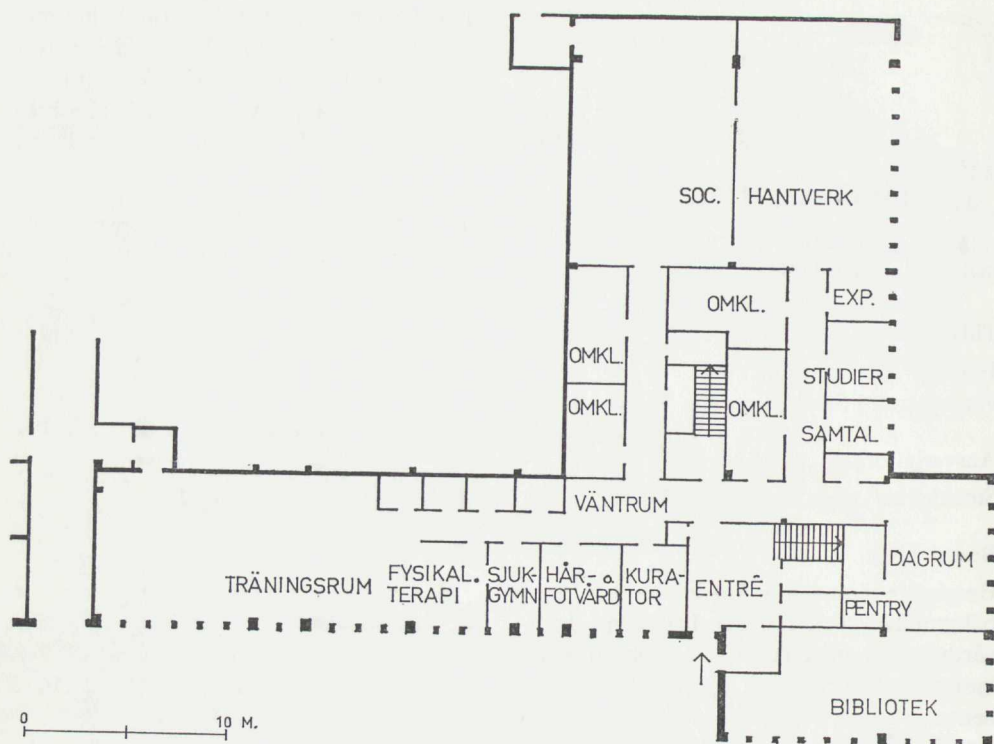
Som en sådan rationalisering bör verksamheten med hemvårdspatrull, utrustad med effektiva och moderna städredskap, betraktas.

Hemvårdspatrullen har använts såsom tillfällig hjälp vid akuta behov i stället för hemvårdarinna men även som kompletterande hjälp för att underlätta hemvårdarinnans arbete eller för att grundligt sanera hemmet.

Utrustningen, som transporteras i en specialinredd combibil, består av golvvårdsmaskin, dammsugare, moppar, hinkar, mopp-press, borstar, fönsterskrapor, stega, transportvagn, rengöringsmedel, artiklar för engångsförbrukning såsom rengöringsdukar, pappersrullar, plastpåsar och plastsäckar. Elektriska proppar, specialförkläden och medicinlåda medföres även.

I arbetsteamet har deltagit en 1:e socialassistent, en 1:a hemvårdarinna och nu 10 hemvårdarinnor, som omväxlande utgjort bemanningen i patrullen.

Uträknat per vårdtimme utgör omkostnaderna (fasta kostnader — avskrivning och ränta för bilen beräknat efter en avskrivningstid av 6 år — samt rörliga kostnader

Dagcentrum för åldringar i Hageby, Norrköping. Plan.

Tidsuppgifter:

Anläggningen togs i bruk 1966.

Ansvariga organ:

Byggherre: Stiftelsen Hyresbostäder, Norrköping.

Arkitekt: Erik Ahlins arkitektkontor AB.

Beskrivning:

Våren 1964 började planeringen av ett nytt ålderdomshem, vilket skulle ingå som ett led i centrumbebyggelsen för den nya stadsdelen Hageby i Norrköping.

En del funktioner, som ett ålderdomshem vanligen fullgör, skulle i detta fall tillgodoses av ett dagcentrum. Ålderdomshemmet skulle i sin tur erbjuda viss service för personer, som bor i stadsdelen men icke på ålderdomshemmet.

Stadsdelen planerades för 20 000 invånare.

Dess affärscentrum innehåller post, apotek och liknande serviceinstitutioner, vilka är utformade så att de är lättillgängliga för rörelsehindrade personer.

Ålderdomshemmet skall enligt den fastställda planen innehålla matsalar samt utrymmen för bad och tvätt, vilka skall stå till förfogande för besökande i dagcentrumet och för personer i lägenheter för rörelsehindrade samt i viss utsträckning för ålderspensionärer i vanlig bostadsbebyggelse. Ålderdomshemmet är under uppförande.

Dagcentrumet omfattar i princip tre avdelningar:

Behandlingsavdelningen kan ge fysikalisk terapi (sjukgymnastik enskilt och i grupp — bl. a. för MS-sjuka — kortvåg, värmebehandling m. m.) samt hårvård och fotvård. Tillfälle ges att öva sig i användningen av olika handikappredskap avsedda att under-

lätta handikappades förflyttning samt att sköta personlig hygien och hushållsarbete. Individuell utprovning av lämplig säng-, bords- och stolhöjd kan förekomma. Toaletterna i avdelningen kan användas för att träna den enskilde att klara sig själv.

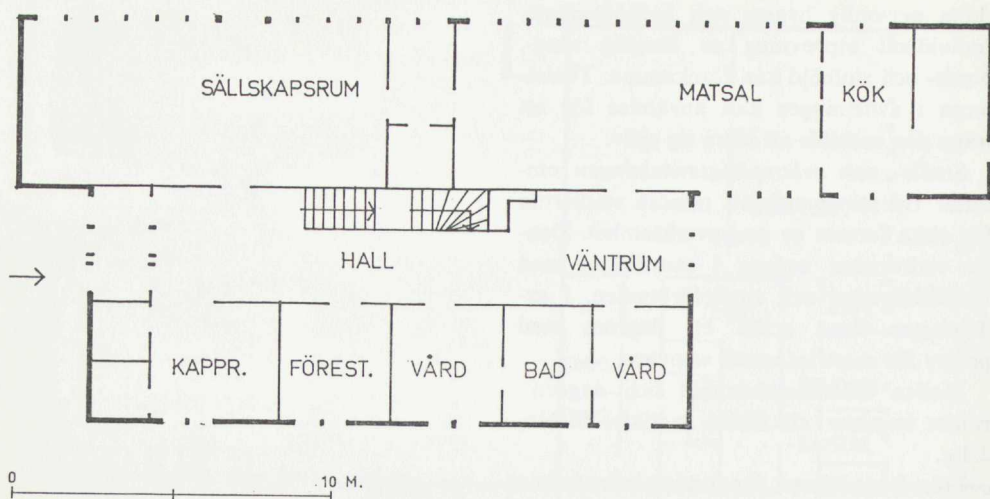
Studie- och avkopplingsavdelningen omfattar två större och ett mindre studierum för olika former av gruppverksamhet. Denna verksamhet ordnas i samverkan med stadsbiblioteket och studieförbunden. I avdelningen finns också ett dagrum med pentry för mera informell samvaro.

Mellan ålderdomshemmet och dagcenterumet kommer att finnas trafikfri förbindelse.

Från bostadshuset för rörelsehindrade kan man lätt nå centrumet med bil (parkering vid entrén), något svårare är det för handikappade som förflyttar sig till fots.

Källa: PM från Kungl. Socialstyrelsen av Greta Grenander 14.9.1967 (stencil).

Dagcentrum, Norrtälje.

Dagcentrum för äldre i Norrtälje. Plan av bottenvåning.

Tidsuppgifter:

1964 fördes den första diskussionen om att skapa landets första åldringsvårdscentrum. November 1966 påbörjades byggnationen och avslutades i juli 1967.

Ansvariga organ:

Byggherre och administration: Röda Korset.
Arkitekt: Lennart Bergström, arkitekt SAR.

Beskrivning:

Byggnaden, som tillverkats av Borohus i Landsbro, har fått en utformning i 3 plan, omfattande totalt 670 m². Byggnationen har till alla delar utförts på det sättet att anläggningen utan olägenhet skall kunna användas av rörelsehindrade.

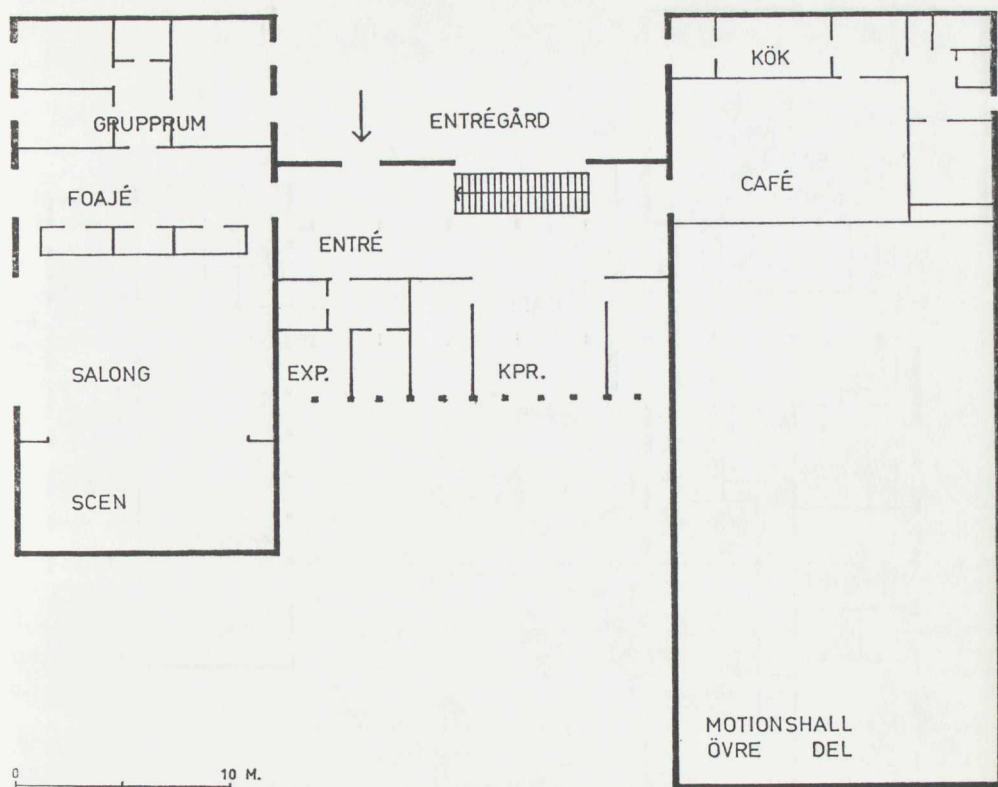
Utformningen av den verksamhet som skall bedrivas är inte helt klar. Det är avsiktligt, då man önskar att de människor som skall ta del i arbetet på Rödakorsgården också skall få möjlighet att påverka verksamheten.

Rödakorsgården kommer att få stiftelseutformning med en styrelse, bestående av representanter för olika rödakorsorganisationer samt Norrtälje stad. Därigenom får såväl stadens myndigheter som de ansvariga

i rödakorsledningen full insyn när det gäller såväl ekonomi som verksamhet.

Preliminär redovisning av kostnaderna för uppförande anger summan till 333 750 kronor.

Källa: "Rödakorsgården i Norrtälje". Stencil, författad av distriktssekreterare Gunnar Dahlman, Stockholm, augusti 1967.

Fritidsgården Vårviden i Göteborg. Bottenplan.

Tidsuppgifter:

Invigd augusti 1967.

Ansvariga organ:

Byggherre och ägare: AB Samhällsbyggen, Göteborg.

Arkitekt: Konsultbyrå GAKO AB, Göteborg.

Beskrivning:

Fritidsgården Vårviden ligger i stadsdelen Länsmansgården i Göteborg. Vårviden är centrum för de fritidsaktiviteter i stadsdelen som drives av stadens fritidsbyrå. Den är dessutom öppen för stadsdelen Biskopsgården och betjänar totalt en folkmängd på ca 45 000 invånare.

Fritidsgården, som omfattar totalt ca

1 600 m², består av en studielokaldel, en teaterlokal, en scoutlokal, en motionshall, ett kafé samt utrymmen för administration m. m.

Ett antal aktiviteter bedrivs för olika åldersgrupper. För detta svarar barnavårdsnämnden i Göteborg.

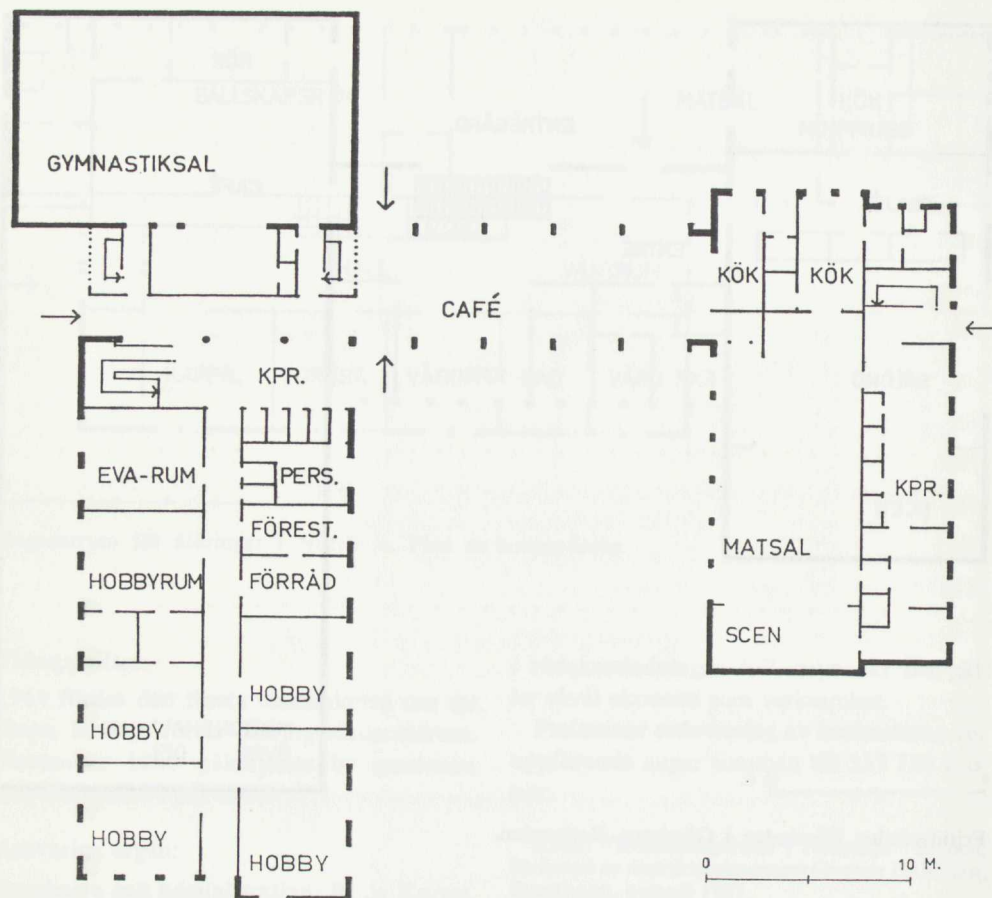
Vårviden har ungefär 350 besökare per kväll och ca 20 medlemmar per aktivitet.

Verksamheten i fritidsgården leds av personal som består av en driftskonsulent, en teaterföreståndare, en biträdande föreståndare, en kontorist, två vaktmästare, en deltidsanställd kaféföreståndare samt en kurs- och klubbledare.

Att bygga fritidsgården Vårviden kostade ca 1,8 milj. kronor.

Källa: Artikel i Arkitektur nr 3:1968.

Fritidsgård, Nacka.

Tallidens Fritidsgård, Nacka. Bottenplan.

Tidsuppgifter:

Skolan togs delvis i bruk i oktober 1966. Hela anläggningen var färdig våren 1967.

Ansvariga organ:

Fritidsnämnden och skolstyrelsen i Nacka. Arkitekt: K. W. Ottensens arkitektkontor, Nacka.

Beskrivning:

Anläggningen består av sex byggnader i ett plan. Den är ett experiment med samordning av funktioner och resurser. Fritidsgårdens umgängeslokaler är öppna för alla. Skolan, som ingår i anläggningen, rymmer

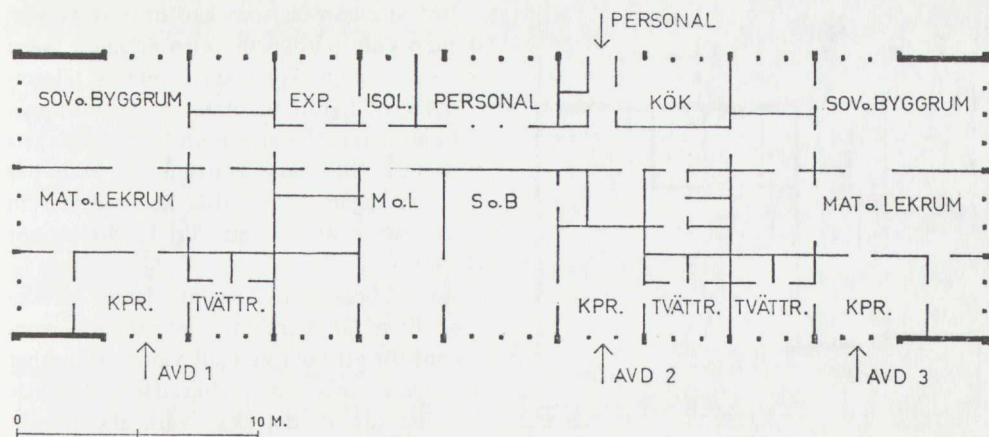
160 barn i åldrarna 7—10 år. Ungdomskaféet som skall vara öppet efter skoltid samt under håltimmar och frukostraster blir den sammanbindande länken mellan fritidsgård, gymnastiksal och matsal. Verksamheten i fritidsgården omfattar pensionärer, småbarnsmödrar samt föreningar för vuxna och ungdom.

Strax intill anläggningen finns pensionärs-hem, dag- och fritidshem, biblioteksfilial och butikscentrum.

En fritidsgård som Talliden kostar ca 1 milj. kronor att uppföra och 100 000 kronor per år i driftkostnad.

Källa: Artikel i Dagens Nyheter 24.10.1966.

Flexibel barnstuga, Gnosjö.

Flexibel barnstuga i Gnosjö. Plan.

Tidsuppgifter:

Byggstart 1 augusti 1968. Byggnadstiden beräknas till ca 6 månader.

Ansvariga organ:

Byggherre: Stiftelsen Gnosjöbostäder.

Drift: Gnosjö kommun.

Arkitekt: Lars Stalins Arkitektkontor AB.

Beskrivning:

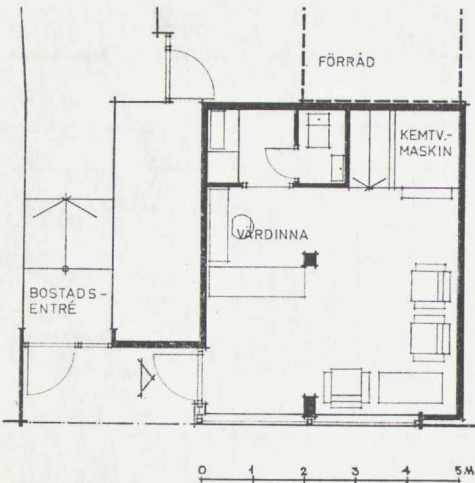
I Gnosjö kommer man att bygga ett bostadsområde med ca 200 lägenheter. I området kommer att uppföras en fristående barnstuga med tre flexibla avdelningar. Denna kommer att betjäna området men också hela kommunen, där den är den enda barnstugan.

Byggnaden är flexibel så till vida att den med små förändringar är användbar som barnstuga med flera avdelningar, som ungdoms- och fritidsgård, som provisorisk lågstadieskola, som kvartersgård och som provisorisk butik.

Flexibiliteten åstadkommes genom att bäringen lagts på pelare i fasad och till en mellanvägg till vilken alla våtenheter är knutna. Alla mellanväggar i övrigt är lätta, flyttbara och ställda på färdigt golv.

Källa: Samtal med arkitekt Lars Stalin.

Serviceexpedition, Göteborg

Serviceexpedition i Göteborg. Plan.

För alla tjänster som kan utföras av värdinnan själv på expeditionen erlägges ingen avgift. Våningsstädningen debiteras tillsammans med hyran till 9 kronor per timme.

Centralen erbjuder genom bostadsbolagets tvättjänst fullständig tvättservice. Man har även en egen automatisk kemtvättmaskin som tvättar 4 kg tvätt för 12: 50 kronor (1968).

Bostadsbolaget uppger, att denna serviceexpedition får betraktas som ett rent experiment för att bolaget skall vinna erfarenhet av sådan verksamhet. Området är alldeles för litet för att det skall vara ekonomiskt möjligt att regelmässigt driva sådan verksamhet.

Källa: Broschyr: »Spejaren», utgiven av Göteborgs Stads Bostadsaktiebolag 1964.

Tidsuppgifter:

Servicecentralen öppnad september 1967.

Ansvariga organ:

Byggherre: Göteborgs Stads Bostadsaktiebolag.

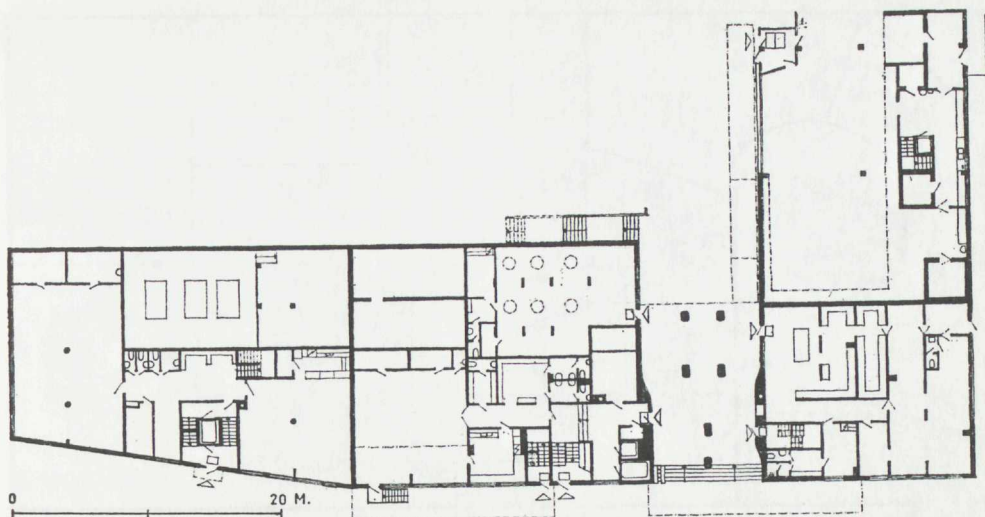
Arkitekt: WAAB White Arkitektkontor AB, Göteborg.

Beskrivning:

I kvarteret Spejaren nära Linnéplatsen i Göteborg har Göteborgs Stads Bostadsaktiebolag fram till september 1967 uppfört ett bostadsområde omfattande 103 lägenheter, från 1 r. o. k. till 6 r. o. k. Ca 25 % av hushållen är pensionärshushåll.

I området är inplacerat en servicecentral som förmedlar diverse tjänster, såsom normal fastighetsservice, mottagning av varusändningar från t. ex. varuhus och butiker och som ombesörjer skoreparationer och budskickningar, ordnar biljettbeställningar och liknande. Centralen ombesörjer även våningsstädning, förmedlar barn tillsyn och barnpromenader.

I centralen tjänstgör en heltidsanställd värdinna mellan kl. 8.00 och 16.30. Till sin hjälp har hon en deltidsanställd person som arbetar mellan kl. 14.30 och 19.00.

Servicecentral i Järfälla. Bottenplanen i ett niovåningshus. Daghem och ungdomsgård till vänster, till höger servicecentralen.

Tidsuppgifter:

Servicecentralen öppnad i september 1967.

Ansvariga organ:

Byggherre och förvaltare: HSB Järfälla.

Arkitekt: Arkitekt SAR Mårten Larsson.

Beskrivning:

Verksamheter i servicecentralen i Järfälla: Varuförmedling, praktisk-teknisk service, rådfrågnings- och upplysningsverksamhet, social service såsom barnparkering, förmedling av barnvakter, sjuktillsyn m. m., förmedling, organiserande av fritidsverksamhet i området.

För att skapa dessa servicemöjligheter har planeringsmässigt olika lokaler lagts in i det kvarter i vilket servicecentralens kontor kommer att finnas. De lokaliteter och rörelser som knutits till eller skapats för denna service är följande:

Servicecentralen

HSB:s huvud-, lokal- och vicevärdskontor

Lokal för barnparkering

Lagerlokal med centrallager för förbruk-

nings- och kapitalvaror

Festsal med kök samt matservice för ensamstående

Ungdomsgård med cafeteria

Större samlingslokal

Klubb-, musik- och hobbyrum

Barndaghem

Kommersiell tvättninrättning

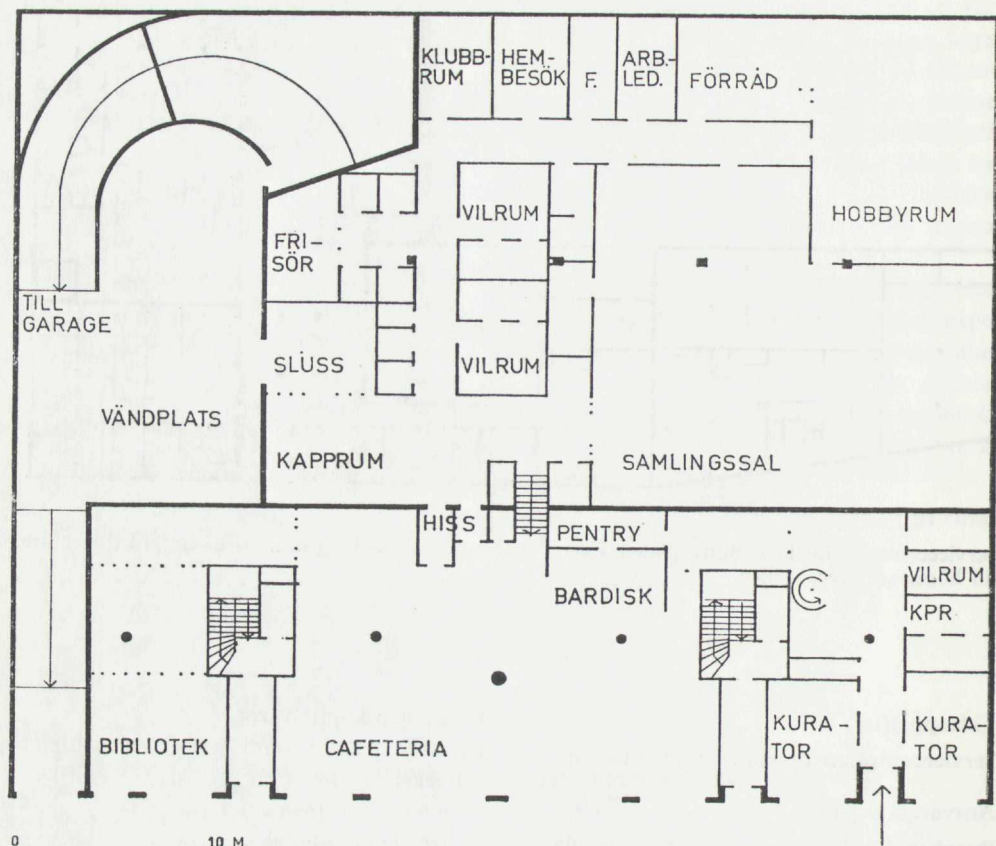
Livsmedelsbutik med kiosk eller entrébutik, där varuutlämning och viss försäljning kommer att äga rum på kvällstid

Lokal för grill eller inbyggd korvkiosk

Lokaler för konditori, damfrisering, skönhetsalong, bilskola, blomsteraffär, radio- och TV-försäljning och -reparation

Kyrklig samlingsal.

Källa: Artikel i Arkitektur nr 3:1968.

Fritidscentrum för handikappade i Stockholm. Bottenplan.

Tidsuppgifter:

Eventuellt färdigt hösten 1969.

Ansvariga organ:

Byggherre: Stockholms stads socialnämnd.
Arkitekt: B. Alfreds & G. Larsén, arkitekter SAR.

Beskrivning:

Av de handikappade i Stockholm deltar för närvarande omkring 1 200 personer i olika kommunalt arrangerade fritidsaktiviteter. Av deltagarna är hälften rörelsehindrade och övriga är döva, blinda samt hörselskadade. Verksamheten är under utbyggnad och om-

fattar hittills endast en ringa del av samtliga handikappade och ålderspensionärer. En betydande svårighet i detta utbyggnadsarbete är bristen på lokaler lämpliga för rörelsehindrade.

En möjlighet finns nu (maj 1968) för socialförvaltningen att få hyra lokaler om ca 1 500 m² i en i det närmaste färdigprojekterad fastighet i centrala Stockholm. Förslaget har förelagts drätselnämnden men beslut har ännu inte fattats i stadsfullmäktige.

Dessa lokaler kan utformas med hänsyn till de särskilda behov, som lokaler för handikappade skall tillfredsställa.

Entréerna från gatan kan göras utan trösk-

lar och personer som kommer i bil kan köra ned i det underjordiska garaget och efter parkering där via stora hissar ta sig upp till lokalerna.

Utöver badavdelning med personal planeras lokaler för fotvård och hårvård, cafeteria, samlingslokaler, hobby- och motionslokaler, telefonhytter, lärum, kuratorsexpedition m. m.

Personalen skulle komma att utgöras av en föreståndarinna, tre medhjälpare, kurator och vaktmästare samt terapeut och handledare för hörselskadade. Man beräknar att hålla lokalerna öppna ca 12 timmar per dag och på dagtid ta emot enskilda handikappade, medan man på kvällstid upplåter lokalerna för olika handikapporganisationer.

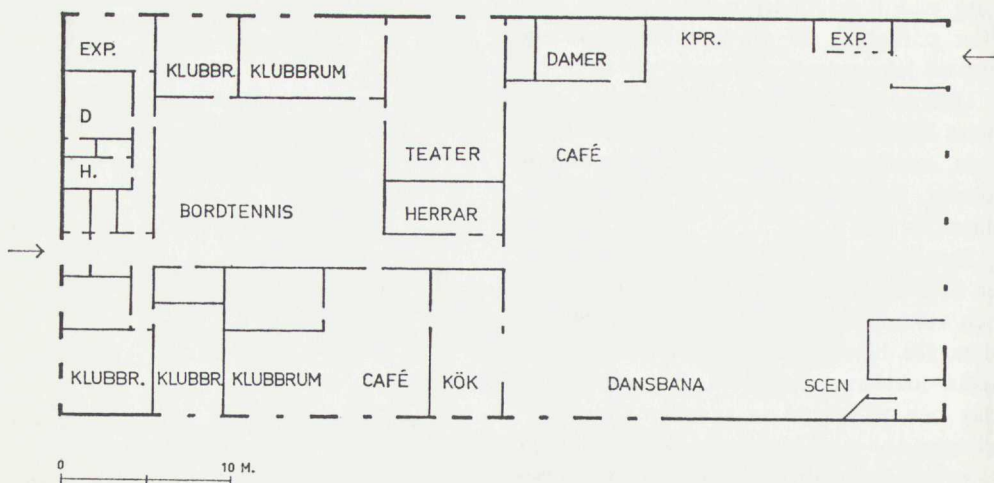
De besökande betalar för den färdiglagade mat, det kaffe eller te med bröd som man eventuellt intar, för förbrukat material i hobbyverkstaden samt för hår- och fotvård till subventionerade priser.

Hyran för lokalerna har av byggnadsbolaget beräknats till ca 350 000 kr per år.

Förverkligandet av detta projekt är som ovan sagts beroende av stadsfullmäktiges beslut vilket när detta skrives inte föreligger.

Källa: Socialnämnden i Stockholms stad.

Fritidshall, Åkersberga.

Fritidshall, Åkersberga. Plan.

Tidsuppgifter:

Färdigställes hösten 1968.

Ansvariga organ:

Byggherre: Österåkers centrala byggnadskommitté.

Förvaltning och drift: Fritidsnämnden i Österåkers kommun.

Arkitekt: Ingvar Norman, arkitektkontor AB.

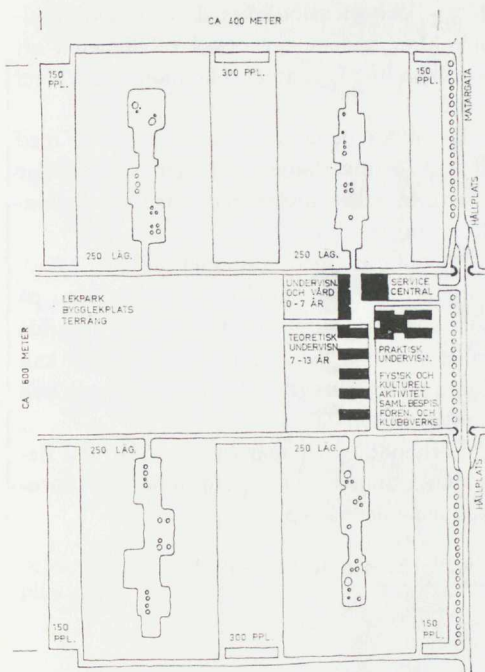
Beskrivning:

När en livsmedelshall i Åkersberga brann, uppfördes en provisorisk livsmedelshall i väntan på en ny permanent. Denna nya anläggning är nu färdig och den provisoriska hallen har förvärvat av Österåkers kommun, för att användas som ungdoms- och fritidslokal.

Det föreslås att den övertäckta ytan om ca 1 200 m² skall användas till kafé, dansbana, bordtennisrum, TV-rum, teaterum, kök och ett antal klubbrum. Ombyggnaden genomföres etappvis och första etappen, som färdigställes 1 oktober 1968, omfattar dans- och teaterlokal, kök, herr- och damtoaletter.

Källa: Samtal med sekreteraren i Österåkers centrala byggnadskommitté.

Fritidscentrum, Angered, Göteborg.

Den lilla enheten i Angered. Dispositionsplan.

Tidsuppgifter:

Utredningen presenterad i mars 1967.

Ansvariga organ:

Utredningen gjord av arkitekt SAR Ingerd Ågren på Konsultbyrån GAKO AB, Göteborg, på uppdrag av Göteborgs stads-kollegium.

Beskrivning:

Utredningen »Angered fritidscentrum» har haft till syfte att undersöka om en samordnad resursplanering av gemensamhetsanläggningar kan åstadkomma:

1. effektivare utnyttjande av de lokaler och ytor för gemensamma ändamål som normalt tillkommer genom kommunens försorg;
2. bättre utnyttjande av tillgängliga personalresurser för drift och underhåll;
3. bättre tidsplanering vid utbyggande av bostadskomplementen;

4. lättillgängliga och flexibla lokalgrupper som bildar intressekärnor i bostadsgrupp och stadsdel.

För detta arbete bildades en arbetsgrupp bestående av representanter för byggnadsnämnd, idrottsnämnd, skolstyrelse, biblioteksnämnd, de sociala nämnderna, styrelsen för samlingslokaler och gatukontorets park-avdelning.

Fritidscentrum utgör tillsammans med enheter för kommersiell och social service, bostads- och fastighetsservice kärnan i servicekvarter och i stadsdelscentra av olika dignitet.

De nämnda utgångspunkterna gjorde det naturligt att anknyta de bostadskompletterande lokalerna till skolorna.

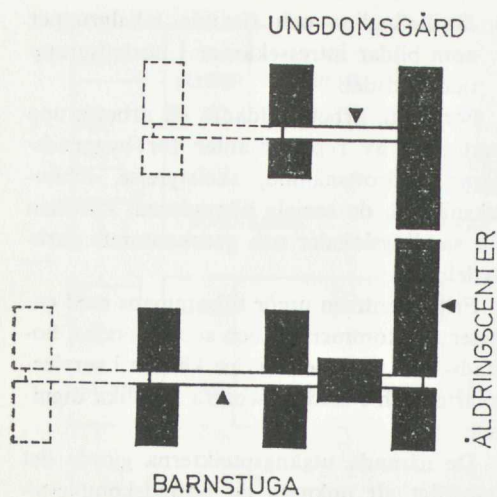
I anslutning till skolans planeringsrutin kom tre typer av fritidscentra att studeras:

1. den lilla enheten — den minsta skolan: »närhetscentrum».
2. den stora enheten — gymnasieskolan: »huvudcentrum».
3. den medelstora enheten — högstadieskolan: »stadsdelscentrum».

Förslag till alternativa lokalprogram har utarbetats liksom principskisser för de olika typerna av anläggningar.

Stadsdelen Angered kommer att rymma 150 000 invånare och de första bostadshusen skall stå färdiga våren 1968.

Källor: 1. Angered fritidscentrum (Stencil). Utredning av konsultbyrån GAKO, Göteborg 1967. 2. Artikel i »att bo» nr 5:1967. 3. Artikel i Arkitektur nr 3:1968. 4. Artikel i Stadsbyggnad nr 3:1968.

Typprojekt för daghem — ungdomsgård — åldringsklubb.

doms- och pensionärgård samt ekonomidel. Man undersöker också möjligheten att åstadkomma lågstadieskola inom systemets ram.

De olika enheterna sammanbindes med likaså förtillverkade sektioner som bildar vindfång eller tillsammans täckta förbindelsegångar.

Huvudidén med systemet är att åstadkomma lätta, transportabla enheter som på ett enkelt sätt monteras ihop, bildar enskilda enheter och avdelningar som i sin tur kan kombineras allt efter behov, ekonomi och standard i samhället.

Förhandlingar pågår (maj 1968) med flera kommuner om uppförande av barnstugor av denna typ.

Källa: Samtal med arkitekt Bergström.

Tidsuppgifter:

Projektering pågår (maj 1968).

Ansvarigt organ:

Arkitekt SAR Lennart Bergström.

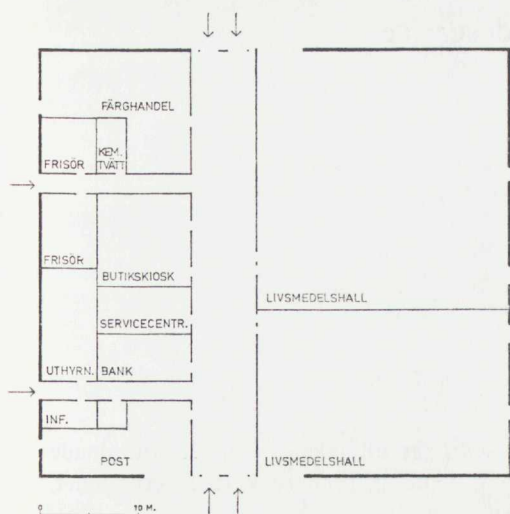
Beskrivning:

Flexibla anläggningar som lätt kan uppföras och anpassas till bostadsområdets aktuella behov har länge varit ett önskemål. Ett försök att lösa detta på ett rationellt sätt göres f. n. av Öberg & Co. Byggnads AB i Luleå i samarbete med arkitekt Lennart Bergström.

Systemet bygger på förtillverkade element i form av sektioner (ca $3,0 \times 9,5 \times 3,2$ m) som kopplas ihop och bildar byggnader. Metoden har prövats i småhus, arbetsbodar och i andra sammanhang. Elementet är i princip en regelkonstruktion med plattor som förstyrningar. Arbete pågår med att standardisera även de sektioner som innehåller våtenheter.

Dessa sektioner kan kombineras så att de utgör barnstuga med en, två eller flera avdelningar, vidare lekskola, fritidshem, ung-

Servicecentral, Bosvedjan, Sundsvall.

Servicecentral i Bosvedjan, Sundsvall. Bottenplan och sektion.

Tidsuppgifter:

Beräknas vara färdigställd hösten 1969.

Ansvariga organ:

Byggherre: HSB Medelpad, Sundsvall.

Arkitekt: Vattenbyggnadsbyrån (VBB).

Beskrivning:

I stadsdelen Skön vid Sundsvalls norra utfart ligger HSB:s nya bostadsområde Bosvedjan.

Området kommer fullt utbyggt att innehålla ca 1 400 lägenheter varav 200 i radhus. 600 lägenheter är färdiga våren 1968. Sista inflyttning beräknas äga rum hösten 1969 och inflyttningen i radhusen 1970. Totalt kommer att bo ca 5—6 000 invånare i området.

I områdets centrumanläggning kommer att finnas en kvällsöppen tobaksaffär, som eventuellt kombineras med ett enkelt kafé, en typ av »drugstore», vidare livsmedels-hall, post, bank, olika butiker, fritidslokaler samt en servicereception. I denna avser HSB att mot självkostnadsavgift förmedla tjänster såsom budförmedling och varuför-

medling, hemtjänst och städning, reparations-service för hemmet, barnpassning och barnpromenader, viss passning av lindrigt sjuka och äldre m. m.

Källa: Broschyr: »Bosvedjan» HSB Sundsvall.

Barn tillsyn

Investeringskostnader – barnstugor

Socialstyrelsen lämnar anordningsbidrag och lån för nybyggnad, om- eller tillbyggnad eller inköp av byggnad för barnstuga, som anordnas på sådant sätt att varje plats kan användas för barn tillsyn minst fem timmar per barn och dag. Barnstugelokal kan vara fristående byggnad eller del av annan byggnad. Anordningsbidrag utgår med 5 000 kronor per plats och lån med 4 000 kronor per plats. Ansökan av annan än kommun skall vara åtföljd av yttrande från barnavårdsnämnden. Anordningsbidrag beviljas och utbetalas av socialstyrelsen. 90 % får utbetalas som förskott. Lån beviljas av socialstyrelsen och utbetalas av statskontoret när byggnadsarbetena slutförts och kostnaderna redovisats.

Socialstyrelsen lämnar inte bidrag eller

särskilt lån till lokaler som är anordnade med tanke på enbart korttidsverksamhet, dvs. lekskola.

Bidrag och lån utgår om barnstugelokal i byggnadstekniskt hänseende – ifråga om disposition och fast inredning – är planerad med hänsyn till gruppverksamhet för barn samt inrättad på sådant sätt att varje plats kan användas för omhändertagande av barn under minst fem timmar per barn och dag.

Härutöver måste anordnare av barnstuga förbinda sig att svara för att minst två tredjedelar av barnstugans platsantal ställs till förfogande för i första hand en verksamhet omfattande minst fem timmar per barn och dag. Vidare skall anordnare av fritidshem förbinda sig att svara för att dagligen hålla detta öppet minst fem timmar. En barnstuga berättigad till bidrag och lån måste därför anordnas så att barnen i både daghem och fritidshem kan erhålla lagad mat. Barnstugelokal för daghemsvård bör dessutom anordnas så att barnen kan beredas möjlighet till vila och sömn.

Om en och samma barnstuga förutom lokaler för daghem och fritidshem även omfattar lokaler som är inredda med tanke på enbart korttidsverksamhet (lekskola) kan under ovan angivna förutsättningar bidrag och lån utgå till den del av barnstugan som anordnas för att kunna användas till de båda förstnämnda verksamhetsformerna.

Socialstyrelsens lån löper med räntesats som Kungl. Maj:t fastställer för ett kalen-

derår i sänder, f. n. 6 %, och skall amorteras på 30 år.

● Kungörelsen den 13 maj 1966 (nr 173) med ändring den 15 december 1967 (nr 880) och socialstyrelsens kommentarer till kungörelsen.

Bostadsstyrelsen. Bostadslån kan utgå till lokaler för barnstugor i bostadsområden som finansierats med statliga bostadslån. Allmänna förutsättningar för belåning av lokaler är bl. a. att behov av lokalerna föreligger, att behovet hänför sig till bostadsområdet och att lokalerna tillgodoser de boendes behov. Bostadslån kan kombineras med socialstyrelsens anordningsbidrag, däremot ej med det särskilda lånestödet. För barnstuga som ej uppfyller förutsättningarna för det särskilda lånestödet (lekskola) är lånsökanden hänvisad till bostadslån (och bidrag ur allmänna arvsfonden, se nedan).

I låneärenden fastställs ett låneunderlag för bestämning av bostadslånets storlek. Har vid beräkningen av låneunderlaget hänsyn tagits till befintlig barnstuga skall, om socialstyrelsen eller allmänna arvsfonden beviljat anordningsbidrag, ett mot bidraget svarande belopp avdras från låneunderlaget.

Räntan på bostadslån är rörlig och fastställs för ett kalenderår i taget. Den är avsedd att motsvara räntan för långfristiga statsobligationer ökad med 0,25 %. För 1968 har räntan fastställts till 6 %. Amorteringstiden är 30 år.

Bostadslån beviljas av länsbostadsnämnderna. Bostadsstyrelsen utfärdar tillämpningsföreskrifter och är besvärinstans.

● Bostadslånekungörelsen 1967: 522 och bostadsstyrelsens anvisningar.

Allmänna arvsfonden. Bidrag kan erhållas till ny- eller ombyggnad av lekskola eller lokal för fritids- eller ungdomsverksamhet samt till fullständig utrustning av såväl daghem och fritidshem som lekskolor.

Till dag- och fritidshem utgår ett belopp

som motsvarar högst 50 % av faktiska kostnader för inventarier.

Till lekskolor utgår ett bidrag som motsvarar högst 50 % av faktiska kostnader för såväl byggnad som inventarier.

En utredning om allmänna arvsfondens verksamhet har utförts inom justitiedepartementet. Utredningen har ännu inte föranlett något förslag.

Driftkostnader – barnstugor

Socialstyrelsen. Driftbidrag för tillsyn av barn under skolåldern utgår med 1 600 kronor per år för varje plats vid avdelning, där minst två tredjedelar av antalet platser utnyttjas för barntillsyn minst fem timmar per barn och dag.

För tillsyn av barn i skolåldern utgår bidrag med 600 kronor per år och plats vid avdelning, som hålls öppen under minst fem timmar per dag.

Familjedaghem och liknande tillsynsformer

Fr. o. m. 1.1.1969 utgår statsbidrag till av kommunerna organiserad familjedaghemverksamhet. Statsbidraget kommer då att utgå med 35 % av kommunens kostnader för barndagvårdarens lön och sociala förmåner (exkl. omkostnadsersättning) efter avdrag för influtna föräldraavgifter. Rätten till statsbidrag har gjorts beroende av att kommunens totala organiserade barntillsyn – i barnstugor och familjedaghem – nått en viss omfattning i relation till invånarantalet. För det första 10 000-talet invånare krävs mer än en plats per 200 invånare och därefter mer än en plats per 100 invånare. Beträffande kommuner över 10 000 invånare gäller dessutom, att antalet familjedaghemplatser vid beräkningen av statsbidraget inte får överstiga antalet statsbidragsberättigade barnstugeplatser.

Även det så kallade trefamiljssystemet är statsbidragsberättigat enligt samma grunder som annan familjedaghemverksamhet i den mån kommunen är ansvarig för verksamheten.

Bidrag beviljas av socialstyrelsen.

Social hemhjälp

(se åldrings-, sjuk- och handikappservice)

Bostadstillägg

Nya statliga och kommunala bostadstillägg för barnfamiljer (enl. prop 1968: 42) har beslutats av 1968 års riksdag och beslutet träder i kraft 1969. De kommunala tilläggens storlek kommer att bero på bostadskostnaderna (hyror m. m.).

De kommunala tilläggen bör, enligt propositionen, redan nu kunna öppna en väg för barnfamiljer med lägre inkomster att flytta in i lägenheter som ger tillgång till en god boendeservice.

Åldrings-, sjuk- och handikappservice

Investeringskostnader

Statliga *bostadslån* utgår till pensionärsbostadslägenheter i kategorianläggningar och insprängda pensionärsbostäder och finansieras i för bostadsbyggandet gällande former.

Förbättringslån utgår till *förbättring* av bostad för personer som fyllt 60 år eller har någon form av folkpension (inkl. förtidspensionerade och personer som åtnjuter familjepension) och för handikappade. Allmänna förutsättningar för att erhålla förbättringslån är att sökanden har en beskattningsbar

inkomst av högst 6 000 kronor och att behov av förbättringslån föreligger.

Lån utgår beträffande en- och tvåfamiljshus till dels enskild person och dels kommun om huset skall bebos av pensionärer. För flerfamiljshus utgår förbättringslån till kommun om lägenheterna skall bebos av pensionärer eller därmed jämställd. Förbättringslån som beviljas kommun utgår till ett belopp som motsvarar hela den godkända kostnaden. Annan låntagare får lån till 90 % av denna kostnad. Förbättringslån kan vara helt eller delvis räntefria och amorteringsfria och kan avskrivas efter 10 år. Den räntefria stående delen för ifrågavarande kategorier kan uppgå till högst 10 000 kronor. Amorteringsdelen av förbättringslån löper med 4 % ränta och skall amorteras inom det antal år, vanligen 10 eller 15, som länsbostadsnämnden bestämmer.

Förbättringslån till kommun för *nybyggnad* av temporära åldringsbostäder får beviljas tills vidare, enligt gällande bestämmelser dock längst t. o. m. den 30 juni 1969. Den räntefria och stående delen är högst 10 000 kronor.

Förbättringslån förmedlas av kommunen och beviljas av länsbostadsnämnderna. Bostadsstyrelsen utarbetar tillämpningsföreskrifter och är besvärinstans.

● Kungörelsen om förbättringslån 1962: 538.

Invalidbostadsbidrag lämnas med högst 15 000 kr för det extra utrymme och den speciella inredning i bostaden som en rörelsehindrad behöver. Beloppet kan höjas för kostnader för hydraulisk lyftanordning. Bidragstagare är ägare av bostadshus eller den som innehar bostadslägenhet med hyresrätt eller bostadsrätt.

Bidragsverksamheten utövas av länsbostadsnämnderna och bostadsstyrelsen.

● Räntelånekungörelsen 1967: 553.

Övriga anläggningar. Några kommuner har byggt eller planerar att bygga särskilda bostäder eller bostadsanläggningar för handikappade. Byggherrar är vanligen allmän-

nyttiga bostadsföretag eller stiftelser men också enskilda, t. ex. Stiftelsen Focus, har stått som byggherrar.

1965 års riksdag införde skyldighet för landstingen att anordna elevhem för svårt rörelsehindrade barn, som måste inackorderas för att kunna få undervisning i grundskola. Skyldighet föreligger också att vid behov sörja för inackordering i elevhem av handikappade förskolebarn.

För inrättandet av inackorderingshem för utvecklingsstörda bär landstingens omsorgsstyrelser ansvaret.

Daganläggningar för sysselsättning och kontakter för gamla kan finansieras på olika sätt.

Pensionärsbostadsbidrag

Bidrag utgår med lägst 175 kronor och högst 625 kronor per år och lägenhet. Bidragsbeloppets storlek för en kommun bestäms på grundval av antalet skattekronor per invånare i kommunen. Bidragen utgår till mindre bemedlade åldringar, förtidspensionärer och personer som åtnjuter familjepension. Bidragsverksamheten handhas av bostadsstyrelsen, länsbostadsnämnderna och kommunerna.

● Kungörelsen 1962: 542 om pensionärsbostadsbidrag.

Kommunala bostadstillägg till pensionärer och handikappade

I samtliga kommuner utgår kommunala bostadstillägg, som är inkomstprövade. Av det totala antalet folkpensionärer på 1 200 000 erhåller 600 000 detta bidrag, som varierar i storlek från kommun till kommun. Ungefär hälften av de 600 000 bor i kommuner, där bostadstilläggets maximibelopp utgör 1 500 kronor eller mera per år.

● Lag 25 maj 1962 om hustrutillägg och kommunala bostadstillägg till folkpension.

Kommuner kan också ge kommunalt bostadsbidrag till handikappade. Det utgår i regel som en hyressubvention och vanligen i de fall då den verkliga hyran för en lägenhet av godtagbar standard överstiger en viss an-

del av de handikappades inkomst. Oftast har andelen satts till 20 %. Hyressubventioneringen har förordats av Svenska stadsförbundet.

Social hemhjälp

Statsbidrag utgår med 35 % av kommunens nettokostnader för hemvårdarinnor, hemsamariter och därmed jämförlig personal, vilken har till uppgift att i enskilt hem hjälpa åldringar, handikappade och barnfamiljer.

● Kungörelsen 1964: 427 om statsbidrag till social hemhjälp.

Landsting och kommun har avtalat om samverkan på så sätt att kommunen åtar sig att ställa sin hemhjälsorganisation till förfogande även för hemsjukvård av långvarigt sjuka inom kommunen. För den hemsjukvård som kommunalt anställda hemsamariter lämnar, skall landstinget – så snart fråga är om bidragsberättigad hemsjukvård – ersätta kommunen.

Fritidsservice och kulturdistribution

Fritidsservice

Den statliga och kommunala anslagsgivningen till ungdomens fritidsverksamhet har kartlagts och analyserats i två betänkanden (1962 års ungdomsutrednings slutbetänkande: Statens stöd till ungdomsverksamhet SOU 1967: 19 och Statens ungdomsråds utredning: Kommunerna och ungdomen SOU 1966: 32). Till de förslag som framförs hör

– förutom ökat samhällsstöd och förenklad bidragsgivning – en bättre samverkan mellan stat, kommun, landsting och de ideella organisationerna när det gäller planeringen av fritidsverksamhet. Man har också understrukit behovet av en långsiktig ekonomisk planering på olika nivåer.

I det följande redovisas statliga bidragsformer. Bidragen till de centrala organisationerna utgör en stor del av den statliga insatsen. Principförslag angående kommunernas och landstingens anslagsgivning till ungdoms- och fritidsverksamhet, som ökat kraftigt under 60-talet, har framlagts i det ovannämnda betänkandet »Kommunerna och ungdomen». Ett stort antal kommuner har fattat beslut angående sin anslagsgivning i anslutning till dessa rekommendationer eller tillsatt lokala utredningar.

Investeringskostnader

Bostadsstyrelsen. Bostadslån kan utgå till samlings- hobby- och klubblokaler samt mindre bibliotek, avsedda för bostadsområdet, om detta finansierats med statliga bostadslån. Lokalerna får inräknas i låneunderlaget.

Vissa utrymmen, t. ex. samvarorum och samlingslokal i kategorihus, servicehus o. dyl., betraktas enligt bostadsstyrelsens anvisningar till 2 § bostadslånekungörelsen som bostadsutrymmen.

Detta innebär att utrymmena får samma kapitalkostnadsvillkor som bostäder. Kapitalkostnadsomfördelning får alltså tillämpas, vilket medför att kapitalkostnaderna i början blir förhållandevis låga för att sedan successivt stiga.

Vissa typer av lokaler i vilka någon form av service tillhandahålles och som inte betjänar bara det aktuella området, t. ex. bibliotek, samlingslokaler, teater, biograf, kyrka, får inte ingå i låneunderlaget men kan ingå i pantvärdet såvida lokalerna inte är förenade med en betydande kreditrisk. Tillägg inom pantvärdet innebär att bostadslån inte utgår för lokalerna men att dessa kan finansieras med utökade bottenlån.

● Bostadslånekungörelsen 1967: 22 och bostadsstyrelsens anvisningar.

Statens nämnd för samlingslokaler. Lån beviljas för nybyggnad, om- och tillbyggnad, inköp av byggnad samt för s. k. ekonomisk sanering av »för allmänheten avsedda hörsalar samt rum för sammanträden, samkväm och studiearbete jämte därtill hörande erforderliga utrymmen, vilka lokaler prövas behövliga för det offentliga livet och de kulturella strävandena inom orten, särskilt med hänsyn till föreningslivets behov». Som ytterligare förutsättning skall gälla att lokalerna »opartiskt, i skäligen omfattning och på skäliga villkor upplåtes åt envar inom orten verksam organisation».

● Kungörelsen 1957: 367, ändrad 1960: 315, om statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m.

Lån kan beviljas kommun, aktiebolag, förening eller stiftelse. I förhållande till ett fastställt låneunderlag kan lån utgå »med högst 50 % eller, när synnerliga skäl äro därtill, med högst 70 %». Lån kan beviljas med en ränte- och amorteringsfri del. Denna del kan uppgå till högst 50 % av låneunderlaget för ungdomslokaler och högst 40 % för övriga allmänna samlingslokaler. Räntan är lika med den s. k. normalräntan för lån från statens utlåningsfonder (1968/69 = 5,75 %) men är fast under lånets löptid, dvs. den kan, sedan lånet beviljats, inte ändras. Amorteringstiden för lån till nybyggnad är normalt 25 år. Vid om- och tillbyggnad kan amorteringstiden förkortas. Lånet återbetalas med fasta årliga belopp.

Låneärenden bereds av statens nämnd för samlingslokaler. Lån beviljas av Kungl. Maj:t (i inrikesdepartementet).

I skriften »Allmänna samlingslokaler», som kan rekvideras från nämnden, ges kommentarer till låne- och bidragsbestämmelserna och anvisningar angående lokalers utformning m. m.

I vissa fall beviljas även lån för s. k. ekonomisk sanering, när ägaren (ej kommun eller kommunalt företag) på grund av ekonomiska svårigheter inte kan hålla lokalerna tillgängliga. Sådana lån utgår endast under förutsättning att lokalerna fortfarande är användbara och att även kommunen bidrar. Vid ekonomiska svårigheter för företag,

som tidigare beviljats samlingslokallån, kan dessutom s. k. rekonstruktionsbidrag lämnas som ett komplement till saneringslånen. Dessa bidrag kan utgå med ett belopp motsvarande högst 15 % av det belopp, till vilket låneunderlaget för lokalerna enligt ovannämnda kungörelse om statslån (kk 1957: 367) kan beräknas vid tidpunkten för bidragets beviljande. Även här krävs att kommunen bidrar.

Lokaler för vilka samlingslokallån utgått skall förvaltas och upplåtas enligt ett normalreglemente som fastställs av nämnden.

Enligt kungörelsen 1966: 185, ändrad 1967: 197, om lån för anskaffning av studentkårlokaler utgår lån till studentorganisation till för medlemmar avsedda hörsalar, rum för sammanträden, studiearbete, samkväm, motionsidrott och för bespisningslokaler. Lån beviljas av Kungl. Maj:t (i utbildningsdepartementet). Ärenden bereds av statens nämnd för samlingslokaler.

Skolöverstyrelsen: Statsbidrag till skolor. Statsbidrag till sådana skolor som kan bli aktuella för fritidsändamål, t. ex. samlings-salar, skolmåltidslokaler, gymnastiksal, utgår endast i den mån de efter särskild prövning förklarats nödvändiga för skolans eget behov. Om man i skolanläggningen inrymmer lokaler för andra ändamål än undervisning utgår inte statsbidrag för dessa. Under vissa förutsättningar kan då samlingslokallån utgå. Om utökningen avser gymnastiksal, idrottshall eller liknande kan bidrag utgå från fonden för idrottens främjande (se nedan). I annat fall får kommunen själv stå för kostnaderna. Skolöverstyrelsen har utfärdat anvisningar angående samordning av lokalplanering.

● Kungörelsen om statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet 1957: 318, omtryck 1962: 479, ändrad senast 1967: 468.

Allmänna arvsfonden. Understöd från arvsfonden kan utgå till kommuner och organisationer för bl. a. förvärv, ny- eller ombyggnad av ungdomslokaler samt för inköp av inventarier till dessa lokaler. För löpande utgifter kan fondmedel inte komma i

fråga. Till förutsättningar för bidrag hör att verksamheten skall gälla barn och ungdom under 25 år. Bidragsbeloppens storlek varierar och är inte författningsmässigt reglerad. Viss praxis har dock utvecklats och blivit normgivande. Handläggningen av bidragsärenden sker i socialdepartementet, varvid samråd äger rum med Statens nämnd för samlingslokaler och/eller socialstyrelsen.

En utredning om allmänna arvsfondens verksamhet har utförts inom justitiedepartementet. Utredningen har ännu inte för- anlett något förslag.

Riksidrottsförbundets idrottsplatskommitté. Fonden för idrottens främjande. Ur ovannämnda fond har kommunerna och idrottsorganisationerna möjlighet att få anslag till anläggningar och lokaler för utomhus- och inomhusidrott. Bidrag beviljas av Riksidrottsförbundets idrottsplatskommitté i fråga om mindre belopp eller på dess förslag av Kungl. Maj:t. Bidragsfördelningen sker med hänsyn till mest aktuella behov oavsett var projekten är belägna i landet. Utredning pågår om statens stöd till idrottsändamål (Idrottsutredningen).

1968/69 har i statsbidrag beviljats 30 miljoner kronor för investeringar i idrottsanläggningar. Till detta kommer betydande investeringar – 16 miljoner kronor – för idrotts- och friluftsanläggningar i form av beredskapsarbeten. Huvuddelen av kostnaderna, som 1968 beräknas uppgå till ca 150 miljoner kronor täcks genom kommunala bidrag.

Driftkostnader

Driftbidrag till fritidsverksamhet utgår till omkostnader för personal, lokaler, verksamheten samt till utbildning av ledare. Nedan anges endast statsbidrag som helt eller delvis gäller primärkommunal verksamhet. Bidrag till verksamhet på riksnivå – t. ex. ungdomsorganisationernas centrala verksamhet – eller regional nivå – t. ex. lands-

tingens bidrag till folkbildnings- och ungdomsarbete har ej medtagits.

Skolöverstyrelsen. Statsbidrag till ungdomens fritidsverksamhet utgår för anordnande av fritidsgrupp för vilken studieförbund eller kommun är huvudman, dels med högst hälften av kostnaderna för handledning och materiel, dock högst med fem kronor och 50 öre per medlem, dels med två kronor per medlem för lokalkostnad och därmed jämförlig utgift. Gruppen skall bestå av lägst fem, högst 25 medlemmar och verksamheten omfatta minst tjugo timmar, fördelade på tio sammankomster.

● Kungörelsen den 30 juni 1964 (nr 575) ändrad senast 1966: 149.

Huvuddelen av bidraget till verksamheten vid hemgårdar fördelas mellan 35 hemgårdar, som drivs såsom stiftelser, föreningar o. d. För verksamheten utnyttjas i övrigt bl. a. den reguljära statliga bidragsgivningen till studiecirklar och fritidsgrupper. En betydande del av kostnaderna för hemgårdarnas verksamhet täcks av kommunala anslag.

Statsbidrag till föreläsningsverksamhet utgår för föreläsningar anordnade av länsbildningsförbund, lokal föreläsningsförening, studieförbund eller till studieförbund ansluten lokal avdelning för föreläsningar som är avsedda att meddela allmän och medborgarlig bildning. Som villkor för bidrag till föreläsning gäller bl. a. att den skall vara offentlig. Skolöverstyrelsen kan dock medge undantag från denna bestämmelse, bl. a. för handikappade.

Såsom centralt organ för föreläsningar finns en föreläsningsbyrå, Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå, som svarar för förmedling av föreläsningar och som fastställer och utbetalar ersättningarna till föreläsarna.

● Kungörelsen den 28 juni 1963 (nr 463) ändrad senast 1967: 404.

Ur anslaget till nykterhetsorganisationer m. m. utgår bl. a. anslag till lokala organisationer med belopp som står i relation till organisationens medlemstal.

Från anslaget till de handikappades kultu-

rella verksamhet utgår bidrag till konsulentverksamhet av försökskaraktär för studie- och ungdomsverksamheten bland handikappade. En del av anslaget går till kurs- och studieverksamhet, fritidsverksamhet, ungdomsledarutbildning m. m.

Statsbidrag till studiecirkelverksamhet utgår till kostnader för ledararvode och studiemateriel med i allmänhet högst 75 % av de bidragsgrundande kostnaderna. Bidragets storlek bestäms enligt särskilda regler.

● Kungörelsen den 28 juni 1963 (nr 463) ändrad senast 1967: 304.

Riksidrottsförbundet. Bidrag ur fonden för idrottens främjande utgår förutom till riksidrottsförbundet och idrottsförbund på riksnivå till verksamheten inom distrikts- och lokala idrottsföreningar. En betydande del av medlen används för kurs- och utbildningsverksamhet. Ur fonden utgår också bidrag till handikappidrott.

För 1968/69 disponerar riksidrottsförbundet ca 1,5 miljoner kronor i driftbidrag. I växande utsträckning beviljar även kommunerna driftbidrag.

Kulturdistribution

Investeringskostnader

1. Se ovan under *Fritidsservice*.

2. Statsbidrag till olika ändamål av investeringskaraktär inom kulturområdet kan även utgå ut behållningen av de särskilda lotterier, som anordnas till förmån för konst, teater och andra kulturella ändamål. Beslut fattas av Kungl. Maj:t efter remiss till vederbörande myndighet inom området. Några särskilda statsbidragsbestämmelser finns inte. En förteckning över varje år utdelade bidrag återfinns i den årligen publicerade riksdagsberättelsen. Det framgår av dessa förteckningar att bidrag beviljats till uppförande av bl. a. museibyggnader, konsertlokaler och teaterbyggnader. I de fall då kommuner uppfört »kulturhus» har bidrag

utgått av lotterimedel. Vidare har medel beviljats till byggnads- och kulturminnesvård.

Driftkostnader

Stöd till riksorganisationer. Det statliga kulturstödet till en landsomfattande kulturdistribution förmedlas i första hand genom Svenska riksteatern, Rikskonserter och Riksställningar.

Till den numera sammanslagna *Riksteatern-Svenska teatern*, från den 1 juli 1968 benämnd Svenska riksteatern, utgår 1968/69 ett statsstöd om 17,5 miljoner kronor för produktion och förmedling av föreställningar över hela landet men i första hand till städer som saknar annan teater. Spelåret 1966/67 framfördes 2 809 föreställningar och publiksiffran uppgick till 801 000.

I och med riksdagens beslut med anledning av prop. 1968:45 om *Rikskonserter m. m.* har den hittillsvarande försöksverksamheten permanentats. Den nya stiftelsen Institutet för rikskonserter kommer i fortsättningen att svara för förmedling av kvällskonserter i hela landet. I vissa län stöds en omfattande skolkonsertverksamhet. Denna kommer att kontinuerligt byggas ut i nya län. Skolkonserter erbjuds till ett fast pris. Vid offentliga konserter för vuxna och ungdom tillfaller halva inträdesavgiften institutet. Det statliga bidraget till gagekostnaderna kan liksom vid skolkonserter utgå med högst 50 %. Vid icke offentliga konserter inom föreningar, sjukhus o. dyl. kan institutet svara för en relativt sett större andel av kostnaderna än vid offentliga konserter.

Sedan år 1965 bedrivs en försöksverksamhet med *Riksställningar* av konst samt kultur- och naturhistoriska föremål. Verksamheten leds av 1965 års musei- och utställningssakkunniga. Sedan förra året är Riksställningar samorganiserat med Föreningen Konst i skolan och Riksförbundet för bildande konst. Statsanslag till verksamheten utgår för 1968/69 med 2,7 miljoner kronor.

Stöd till stadsteatrar och därmed likställda teatrar. Statsbidrag utgår 1968/69 till stadsteatrar och därmed likställda teatrar i följande städer, nämligen Borås, Göteborg (tre teatrar), Hälsingborg, Malmö, Norrköping-Linköping, Stockholm och Uppsala. Stöd utgår också till Norrbottens länsteater. Grundbidrag utgår med 55 % av teaternas totala kostnader spelåret 1966/67 (Norrbottens länsteater 1968/69) för löner och arbetsgivareavgifter. Vidare utgår tilläggsbidrag motsvarande höjningen av lönenivån för statstjänstemän.

Stöd till folkbiblioteken. De direkta statliga insatserna för främjande av folkbiblioteksväsendet inriktas i första hand på stöd till utvecklingsverksamhet i ett begränsat antal kommunala enheter i anslutning till den pågående indelningen i kommunblock. Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 8 oktober 1965 kan bidrag utgå under en tid av längst fem år och utgöra högst 50 % av kostnaderna för en allmän höjning av biblioteksstandarden inom ett kommunblock. Tilldelningen av bidrag skall grunda sig på en långsiktig utvecklingsplan som görs upp i samråd med skolöverstyrelsen. Överstyrelsen beslutar om fördelning av bidrag.

Bidrag till olika kulturella ändamål. Vid sidan av ovan nämnda former för statsbidrag till kulturverksamhet ute i landet stöds en rad olika ändamål ur riksstatsanslaget. Bidrag till särskilda kulturella ändamål varav en avsevärd del innebär bidrag till kommunala kulturaktiviteter. Inom teaterområdet kan nämnas bidraget till Skådebanan, inom musikområdet stödet till orkestrar i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Gävle samt Västerås och Örebro. Vidare utgår mindre bidrag bl. a. till vissa kammarmusikföreningar.

Mathållning

Investeringskostnader

Bostadsstyrelsen. Bostadslån kan utgå för uppförande av anläggningar för mathållning.

I bostadsstyrelsens anvisningar till 2 § i den nya bostadslånekungörelsen sägs att »som bostad får i hus som utgör kategori-hus enligt 15 § eller s. k. servicehus – familjehotell o. dyl. – anses vissa utrymmen som normalt ingår i bostadslägenheterna men som på grund av husens särskilda karaktär brutits ut ur lägenheterna och sammanförts till eller erhållit motsvarighet i gemensamma utrymmen». (Detta innebär att sådana utrymmen får ingå i låneunderlaget och i kapitalkostnadshänseende får samma villkor som bostäder.) Matställen i kategori-hus och servicehus eller s. k. serviceområden kan belånas på detta sätt.

Bostadsstyrelsens anvisningar till 19 § bostadslånekungörelsen – som behandlar låneunderlaget för bostäder och lokaler – anger att lokaler får ingå i låneunderlaget om a) lokalernas ändamål är att tillhandahålla varor eller tjänster, b) behov av lokalerna föreligger, c) behovet hänför sig till bostadsområdet, d) lokalerna tillgodoser de boendes behov, e) bostadsområdet finansierats med statliga lån. I den exempelsamling som bostadsstyrelsen upprättat ingår konditorier men inte restauranger. Detta torde dock inte utesluta att sådana restauranger, som är öppna även för andra än boende i huset, kan ingå i låneunderlaget – såvida de inte kan belånas enligt den i

anvisningarna till 2 § angivna bestämmelsen.

Lokaler för hotell samt sådana restauranger som drivs kommersiellt kan däremot endast ingå i pantvärdet.

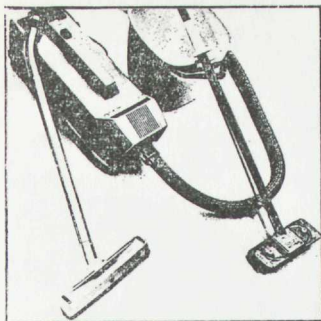
Övriga finansieringsmöjligheter. Mathållning förekommer i bostadsområden också i samband med skolor, barnstugor och ålderdomshem. Dessa anläggningar för mathållning finansieras i gällande former för uppförande av skolor, barnstugor och ålderdomshem. Vidare förekommer inom den öppna åldringsvården att matfrågan för vissa åldringar löses genom kommunal försorg.

Lån utgår också för s. k. bespisningslokaler för studenter under förutsättning bl. a. av att de anställda vid läroanstalten får utnyttja lokalen på samma villkor som de studerande. Lån utgår med belopp som motsvarar hela låneunderlaget och kan dessutom vara helt räntefritt och stående. Lån beviljas av Kungl. Maj:t (i utbildningsdepartementet). Låneärenden bereds av Statens nämnd för samlingslokaler.

● Kungörelsen 1964: 398 om lån för anskaffning av studentkårlokaler.

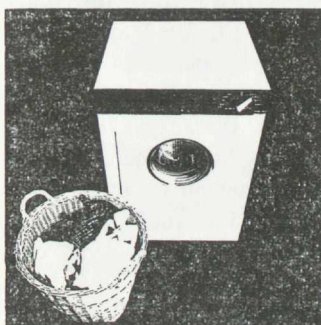
Driftkostnader

I servicehus eller serviceområden är det vanligt att de boende genom avgifter får betala kostnaderna för nyttjandet. Detta kan ske på olika sätt. Ett vanligt sätt i mindre servicehus är att de boende är ålagda att köpa ett visst antal måltider. Kostnader för dessa uttas i samband med hyran. Ju större servicehuset eller serviceområdet är, desto mindre antal obligatoriska måltider är nödvändiga. Vid tillräckligt befolkningsunderlag har det s. k. mattvånget kunnat kraftigt minskas eller helt elimineras (se kap. 3, Majviken, Carlsro och Værebro Park, Skovbrynet).

Bostadsvård

Kommunen finansierar den städning som utföres som ett led i den sociala hemhjälpen. Statsbidrag utgår med 35 % av kommunens nettokostnader. Avgift uttages av nyttjaren i relation till hushållets inkomst.

Tvätt och klädvård

Investeringskostnader

Enligt bostadslånekungörelsens 2 § räknas anläggning för tvätt som bostadsutrymme. Hit räknas både tvättanordningar i lägenheten och tvättstuga. Tvättutrymmen får därför inräknas i låneunderlaget. Viss extra tvättutrustning såsom t. ex. tvättmaskin i lägenheten får inräknas endast i pantvärdet.

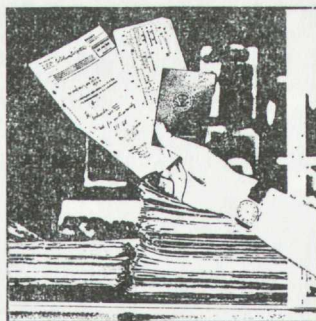
Kommersiellt drivna tvättanläggningar får inräknas i låneunderlaget såsom lokaler.

»Reception» som kan användas för in- och utlämning av tvätt behandlas nedan.

Driftkostnader

Självtvättanläggningar i bostadsområdet finansieras genom hyresintäkter och avgifter från nyttjaren.

Om reception används för förmedling av tvätt uttages vanligen en expeditivavgift.

Varudistribution och expeditiva tjänster

Investeringskostnader

I bostadsstyrelsens tidigare nämnda anvisningar till bostadslånekungörelsens 19 § uppräknas de lokaler som får ingå i låneunderlaget och som i enlighet med en annan paragraf får de kapitalkostnadsvillkor som gäller för lokaler. De uppräknade, i detta sammanhang aktuella lokalerna är:

Närhetsbutiker och hantverkslokaler, t. ex. affärer för livsmedel, konditorier, mindre bagerier, affärer för tobak, sybehör, kläder, färger, järnvaror, pappersvaror, blommor och elektrisk materiel, herr- och damfrisering, apotek;

Avdelningskontor för post och bank, lokaler för allmänna försäkringskassor;

Lokaler för läkar- och tandläkarpraktik samt för barna- och mödravårdscentraler.

Dessa lokaler kan belånas om behov av dem föreligger, om detta behov hänför sig till bostadsområdet, om bostadsområdet finansierats med statliga lån och om lokalerna tillgodoser de boendes behov.

Som beskrives i anvisningarna till 2 § bostadslånekungörelsen kan vissa lokaler erhålla samma kapitalkostnadsvillkor som bostäder. Reception för förmedling av varor eller tjänster åt de boende räknas såsom bostäder.

Driftkostnader

Nyttjandet av dessa anläggningars varor och tjänster finansieras mestadels genom det pris nyttjaren får betala. Det kan förekomma att en del av kostnaderna täckes via hyror eller speciella avgifter.

Bilaga 1 Boendeservice i 10 städer

I denna bilaga redovisas en inventering av nu tillämpade normer och tumregler för dimensionering av vissa serviceanordningar i landets tio största städer. Servicekommittén har inte i något avseende tagit ställning till eller sanktionerat dessa normer. Funktionsbeskrivningarna är hämtade ur offentligt material och överensstämmer ej helt med den funktionsindelning av boendeservicen som gjorts i kap. 2. Uppgifterna är granskade och godkända av respektive stad våren 1968.

Barntillsyn

De barnavårdande institutionerna daghem, lekskolor och fritidshem kallas med ett gemensamt namn för barnstugor.

Daghem

Funktion. Daghem tar emot barn i åldern 1/2—7 år när föräldrarna är borta från hemmet på grund av förvärvsarbete eller studier. Barnen erhåller pedagogisk fostran, måltider, vila samt tillfälle till lek.

Myndighet. Tillsynsmyndighet är barnavårdsnämnden på det lokala planet, länsstyrelsen regionalt samt socialstyrelsen på riksnivå.

Norm. Socialstyrelsen rekommenderar en daghemsstorlek på 3 eller 4 avdelningar med 39, 42 eller 54 platser (39 platser om

daghemmet även innehåller spädbarnsavdelning). Uttryckt i lokalyta krävs för 3 avdelningar ca 450 m² och för 4 avdelningar ca 550 m² lägenhetsyta. Per plats beräknas ca 10—12 m² lägenhetsyta beroende på barnets ålder. Uttryckt i markyta beräknas, vid gynnsamma markförhållanden, en normal tomtyta för ett daghem till minst 1 500—2 000 m², varav 550—600 m² utgör byggnadsyta, 800—1 000 m² lektyta och resten (200—400 m²) trafikyta.

(Socialstyrelsens Råd och anvisningar nr 184 samt rapport från Byggforskningen 22/67.)

Inventeringen. Daghem förläggs i god kontakt med kommunikationscentra eller med gångstråk till sådant centrum. Lugn miljö nära park eller annat grönområde eftersträvas.

Gångavståndet till hemmet uppges endast i undantagsfall vara längre än 500 meter.

Daghem	Antal platser	Antal platser/100 inv.
Stockholm	6 033	0,79
Göteborg	1 776	0,40
Malmö	1 427	0,56
Västerås	475	0,43
Uppsala	550	0,58
Norrköping	386	0,41
Örebro	660	0,77
Hälsingborg	118	0,15
Linköping	185	0,24
Borås	525	0,76

Normer. Stockholm: Den av stadsfullmäktige år 1965 antagna principplanen för utbyggnad av *daghemsverksamheten* innebär, att inom hyreshusområden 50 % och inom radhus- och villaområden 30 % av antalet barn i åldrarna 0—7 år med förvärvsarbete föräldrar skall beredas daghemsplats. Planen är för närvarande föremål för revidering syftande till en ökning av denna målsättning. Vid nyexploateringar i yttre staden bör man som praktisk norm för planeringen räkna med att per 2 000 invånare inrätta ett daghem med 64 platser fördelade på fyra avdelningar.

Göteborg: Ett daghem om 40 platser/1 000 lägenheter eller 1 plats per 15—20 barn i åldern $\frac{1}{2}$ —7 år.

Malmö: 45—50 platser/1 000 lägenheter (= 6 % av barnen i åldern 2—7 år).

Västerås: Ett daghem om 45 platser/stadsdel om minst 6 000—8 000 invånare. I nya områden planeras så många daghem att plats skall finnas för 10—20 % av 5 årskullar.

Uppsala: Daghem och fritidshem skall tillsammans innehålla 240 platser/9 000 rumsenheter.

Norrköping: Ett daghem/stadsdel om minst 5 000 invånare. Antalet platser motsvarar 20 % av barnen i respektive ålder.

Örebro: Barnstugor i alla nya stadsdelar. 60 platser/1 000 invånare. (Normer för enbart barndaghem saknas.)

Hälsingborg: 1972 skall plats finnas för 6 % av förskolebarnen. Detta motsvarar 0,60 platser/100 invånare.

Linköping: 50 % av barnen i åldern $\frac{1}{2}$ —7 år med förvärvsarbete mor skall ha plats på daghem eller familjedaghem. Detta motsvarar ungefär 15 platser/3 000 invånare.

Borås: Plats på daghem eller familjedaghem skall finnas för 50 % av alla förskolebarn med förvärvsarbete mor.

Gångavstånd. Varierar mellan 400 och 500 m. De flesta uppger dock att man bortser från denna faktor vid planeringen. I stället tas hänsyn till stadsdelens struktur, befolkningstäthet osv.

Ytor. Man hänvisar till socialstyrelsens Råd och anvisningar nr 184.

Lekskola

Funktion. Lekskola, kallas även barnträdgård, tar emot barn i åldern 4—7 år under del av dagen, vanligen 3 timmar. Under pedagogisk ledning får barnen tillfälle till utvecklingsfrämjande lek och sysselsättning med jämnåriga.

Myndighet. Se daghem.

Norm. Socialstyrelsen rekommenderar antalet platser per lekskola till 40 (20 barn på resp. fm och em). En lekskola bör ej ha färre platser än 40 och ej flera än 80. Utrymmesbehovet uttryckt i lokalyta beräknas för en normal lekskola om 40 platser till 110 m² lägenhetsyta. Uttryckt i markyta fordras utöver byggnadsytan en inhägnad lekgård på ca 200—400 m², som bör förläggas i direkt anslutning till lokalen. För friliggande lekskola fordras en tomtyta på 400—600 m². En lekyta på 10—20 m² är önskvärd per lekskoleplats. Inom småhusområden krävs tomtmark för friliggande lekskolor. Inom hyreshusområden kan lekskolor inrymmas i bostadsbebyggelsen. I de fall lekskola inryms i ett större bostadshus måste den förläggas till bottenvåningen och er hålla egen inhägnad utelekplats. Beträffande ljud- och ljusförhållanden gäller samma krav som för daghem.

Om möjligt bör det finnas en park eller ett grönområde i nära anslutning till lekskolan.

(Socialstyrelsens Råd och anvisningar nr 184.)

Inventeringen. De flesta städerna uppger att de saknar normer för planering av lekskolor men att man i princip söker förlägga lekskolorna så att varje stadsdel får minst en. Avstånden kommer alltså att få en underordnad betydelse.

Lekskolan förläggs centralt inom den bostadsbebyggelse som den skall betjäna. Barnen kan i allmänhet gå från bostaden på egen hand utan att behöva följa starkt tra-

Lekskola	Antal platser	Befolkningsunderlag	Gångavstånd	Planeringsnorm
Stockholm	8 227	1 000 inv.	300 m	1970 skall plats finnas för 50 % av alla barn i åldern 4—7 år
Göteborg	4 464	2 000—3 000 inv.	Norm saknas	1 lekskola om 40 pl. per 800 lgh.
Malmö	804	3 000—4 000 inv.	400—500 m	50—60 pl/1 000 lgh
Västerås	2 195	1 000 inv.	Norm saknas	Plats för alla 5—6-åringar i nya stadsdelar
Uppsala	1 320	—	150—200 m	80 pl/9 000 rumsenheter
Norrköping	1 308	5 000—10 000 inv.	Norm saknas	40 pl/5 000—10 000 inv.
Örebro	1 200	Norm saknas	Norm saknas	Plats för alla 6-åringar
Hälsingborg	820	Varierar beroende på barnantalet	600 m	Plats för alla 6-åringar
Linköping	1 120	1 500 inv.	500 m	Plats för alla 6-åringar
Borås	750	Varierar beroende på barnantalet	Norm saknas	Plats för alla 6-åringar

fikerade gator och vägar. I varje fall skall de inte behöva korsa huvudtrafikleder.

Normerna för antalet platser varierar mellan de olika städerna. Behovet av lekskoleplatser beräknas för Stockholms del motsvara halva antalet barn i åldrarna 4—7 år.

I de flesta fall uppges att plats skall finnas för alla 6-åringar.

Beräffande gångavstånd uppges 600 meter som maximivstånd, men i praktiken överskrids detta relativt ofta. Det primära är att besätta de platser som finns även om detta leder till att en del barn får avstånd till lekskolan som betydligt överskrider det rekommenderade maximivståndet.

Fritidshem

Funktion. Fritidshem tar emot skolbarn under skolfri del av dagen. Barnen, som huvudsakligen är i åldern 7—11 år, erhåller tillsyn och sysselsättning under ordnade förhållanden samt tillfälle till läxläsning. Under eftermiddagarna erhåller barnen ett kraftigt mellanmål eller ett lagat middagsmål.

Myndighet. Se daghem.

Norm. Socialstyrelsen rekommenderar att ett ordinärt fritidshem skall ta emot 15—20 skolbarn. Fritidshem för 20 barn kräver ca 125 m² lägenhetsyta. Utöver byggnadsytan fordras en inhägnad lekgård på ca 200—400 m² i direkt anknäpning till lokalen. Totalt krävs för friliggande fritidshem 400—

600 m² tomtyta. Per plats behövs 10—20 m² lektyta.

(Socialstyrelsens Råd och anvisningar nr 184.)

Inventeringen. Verksamheten är så pass ny att några fasta normer ännu ej existerar. Man är i några städer ännu i försöksstadiet och söker bl. a. kombinera ungdomsgårdar/fritidsgårdar med fritidshem.

I Göteborg läggs fritidshemmen in som avdelningar i anslutning till daghem.

Antalet är, med undantag av Stockholm

Fritidshem	Planeringsnorm	Antal fritidshem
Stockholm	Platsantalet skall motsvara hälften av daghemsplatserna. 1 fritidshem/1 000 inv.	102
Göteborg	15 platser/1 000 lägenheter. I princip ett fritidshem vid varje daghem	18
Malmö	Norm saknas	2
Västerås	Efterfrågan i resp. bostadsområde bestämmer antalet fritidshem	12
Uppsala	Tillsammans med daghem 240 platser/9 000 rumsenheter	4
Norrköping	Platsantalet skall motsvara 25 % av daghemsplatserna	8
Örebro	Platsantalet skall motsvara hälften av daghemsplatserna	11
Hälsingborg	1972 skall plats finnas för 5 % av antalet barn i åldern 7—10 år	4
Linköping	Norm saknas	1
Borås	Norm saknas	1

som har 102 stycken fritidshem, relativt litet.

Beträffande ytor följer man socialstyrelsens Råd och anvisningar nr 184.

I princip söker man att få fritidshemmen spridda på de olika stadsdelarna.

Kommunala familjedaghem

Funktion. Familjedaghem är benämningen på enskilda hem som under dagen upplåts för vård och tillsyn av barn till förvärvsarbetande föräldrar. Familjedaghemmen utgör ett komplement till daghemmen.

Myndighet. Kommunen förmedlar platser och är ensam ansvarig.

Norm. —

Inventeringen. Några normer beträffande de kommunala familjedaghemmen finns ej. Man uppger att de skall vara komplement till barndaghemmen.

Ersättningen till dagmamman varierar mellan 8 och 21 kronor per dag, beroende på barnets ålder och antalet timmar.

Samtliga städer subventionerar verksamheten. Inspektion av familjedaghemmen förekommer i samtliga fall, men varierar mellan 1 och 12 gånger per år.

Hälsokontroll av dagmamman förekommer i vissa fall. Då gäller det skärmbildsundersökning.

Kurser för dagmammor anordnas.

Någon längre väntetid förekommer endast i Stockholm, Göteborg, Malmö och Borås.

Kommunal barnvårdarinneverksamhet

Funktion. Barnvårdarinnor, som kan biträda de förvärvsarbetande föräldrarna med vården av sjuka barn, utgör ett ytterligare komplement till barnstugorna och familjedaghemmen. Sjuka barn får p. g. a. smittorisk inte tas emot i barnstugornas daghem och fritidshem.

När båda föräldrarna hindras av sitt arbete att hämta och ta hand om sina barn efter barnstugornas stängning, på kvällar och helger kan också en barnvårdarinna behöva anlitas.

Kommunala familjedaghem	Antal platser	Ersättning till dagmammor, max.-taxa 8—10 timmar	Inspektion av daghemmet	Väntetid	Hälsokontroll av dagmamman	Ordnas kurser för dagmammor
Stockholm	3 165	15:—	Ja	Ja	Ja Skärmbilds-kontroll	Ja
Göteborg	600	< 6 år 12:— > 6 år 8:—	Ja	Ja (570 i kö)	Ja Skärmbilds-kontroll	Ja
Malmö	1 125	10:—	2 ggr/år	Ja	Ja Skärmbilds-kontroll	Nej
Västerås	750	12:—	Några ggr/år	Nej	Nej	Ja
Uppsala	200	1/2—3 år 21:— 3—7 år 18:— 7—12 år 15:—	12 ggr/år	—	Ja Skärmbilds-kontroll	Ja
Norrköping	550	12:—	2 ggr/år	Nej	Nej	Ja
Örebro	773	< 2 år 14:— > 2 år 12:—	Ja	Nej	Nej	Nej
Hälsingborg	650	10:—	6 ggr/år	Nej	Nej	Nej
Linköping	500	12:—	2 ggr/år	Nej	Ja Skärmbilds-kontroll	Nej
Borås	500	11:—	Flera ggr/år	Ja	—	Ja

Myndighet. Socialnämnden eller särskild hemhjälpnämnd förmedlar lämpliga barnvårdarinnor och kortare utbildningskurser kan också ordnas för dem. (Socialstyrelsens Råd och anvisningar nr 175 och 184 samt Sociala meddelanden nr 1 1967.)

Norm. —

Inventeringen. Samtliga städer har denna form av verksamhet som ett komplement till barnstugor och familjedaghem. Några normer finns ej utan man anställer barnvårdarinnor efter behov.

Barnvårdarinnor får genomgå utbildning (undantag Göteborg) och har en lön som varierar mellan 7:10 och 7:95 kronor per timme.

Föräldrarna betalar som för barndaghem och erhåller även nedsättning av avgifter efter behovsprövning.

	Antalet barnvårdarinnor
Stockholm	470
Göteborg	50
Malmö	48
Västerås	30
Uppsala	14
Norrköping	32
Örebro	82
Hälsingborg	25
Linköping	34
Borås	30

Åldrings-, sjuk- och handikappservice

Ålderdomshem

Funktion. Hem för åldringar i behov av vård eller tillsyn som inte eljest tillgodoses och inte avser sjukhusvård.

Myndighet. Kommunen är ensam ansvarig för ålderdomshemmen. Länsstyrelsen utövar genom statens socialvårdskonsulenter tillsyn över bl. a. ålderdomshemmen. Socialstyrelsen kan vid klagomål föranstalta om utredning.

Norm. Platsbehovet för riket anges motsvara 10 % av befolkningen i åldern 70 år och däröver.

Maximistorleken beräknas till ca 100 vårdplatser. Omkring 60 m² lokalyta beräknas per vårdplats, dvs. 6 000 m² för ett ålderdomshem om 100 platser. För utrymmebehovet uttryckt i m² markyta saknas normer.

(Socialstyrelsens Råd och anvisningar nr 177 och 194.)

Inventeringen. Planeringsnormen varierar mellan 2 och 20 % av befolkningen i åldern 70 år och däröver.

Beträffande storlek och ytor gäller socialstyrelsens normer som minimivärden. Socialstyrelsen är remissinstans och kan avstyrka planer som ej uppfyller rekommendationerna.

Ålderdomshem förläggs vanligen högst ett par hundra meter från centrum. Närhet till störande anordningar undviks.

Pensionärshem

Funktion. Pensionärshem är till för åldringar som kan klara sig själva och önskar ha eget hushåll, men samtidigt önskar få del av viss service.

Ålderdomshem	Planeringsnorm	Antal platser
Stockholm	2 % av dem som är äldre än 70 år	1 042
Göteborg	Norm saknas	1 629
Malmö	10 % av dem som är äldre än 70 år	741
Västerås	10 % av dem som är äldre än 70 år	702
Uppsala	20 % av dem som är äldre än 70 år	287
Norrköping	6 % av dem som är äldre än 70 år	493
Örebro	40 nya platser/år	564
Hälsingborg	9 % av dem som är äldre än 70 år	406
Linköping	6 % av dem som är äldre än 70 år	380
Borås	8 % av dem som är äldre än 70 år	306

Myndighet. Kommunens socialnämnd, pensionärshemsstyrelse el. dyl.

Norm. —

Inventeringen. Normer saknas med undantag för Stockholm, Malmö och Linköping. Stockholm bygger f. n. 500 lägenheter/år åt pensionärer i pensionärshem och i vanliga fastigheter. I Malmö uppger man att åldringsvården planeras med inriktning på stadsdelsförlagda åldringscentra bestående av ålderdomshem, dagcentral och pensionärshem. I Linköping uppges att pensionärshem och pensionärlägenheter tillsammans skall ge plats för 10—12 % av dem som är 70 år och äldre.

Pensionärshem förläggs i anslutning till strövområden och i närheten av köpcentra.

Västerås har slutat bygga pensionärshem. Pensionärerna får hyra smålägenheter med hyresbidrag.

Den service som erbjuds pensionärerna består i allmänhet av matdistribution, terapi, fotvård, städning.

I Linköping får pensionärerna själva söka upp den service de önskar få del av.

Pensionärshem	Antal lägenheter	Antal enheter
Stockholm	2 770	—
Göteborg	2 094	55
Malmö	309	7
Västerås	700	20
Uppsala	800	9
Norrköping	585	—
Örebro	170	4
Hälsingborg	500	10
Linköping	240	6
Borås	141	4

Pensionärlägenheter

Funktion. Se Pensionärshem.

Myndighet. Se Pensionärshem.

Norm. —

Inventeringen. Insprängda pensionärlägenheter har blivit allt vanligare då man önskar komma ifrån kategoribildningar.

Det kan dock av ekonomiska och organisatoriska skäl vara önskvärt att man samlar pensionärlägenheterna till samma område så att så många pensionärer som möjligt skall kunna ta del av den gemensamma service som finns.

Några normer finns ej. Man uppger i ett par fall att man tar det antal smålägenheter som behövs till pensionärlägenheter.

Proportionen insprängda lägenheter ökar. Det råder vanligen ej några skillnader mellan vanliga lägenheter och pensionärlägenheter. I ett par fall uppger man dock skillnader såsom att pensionärlägenheterna har högre wc-stol, att handtag installerats i badrummen, att trösklar saknas samt att stickkontaktorna sitter högre upp.

Pensionärerna har tillgång till samma service som den man har i pensionärshem.

Pensionärlägenheter	Antal lägenheter
Stockholm	2 630
Göteborg	1 364
Malmö	737
Västerås	150
Uppsala	302
Norrköping	412
Örebro	200
Hälsingborg	354
Linköping	260
Borås	282

Bostäder för handikappade

Funktion. Bostäder som genom vissa ändringar har anpassats till handikappade.

Myndighet. Länsbostadsnämnden beviljar tillstånd. Statens handikappinstitut ger råd.

Norm. —

Inventeringen. Bostäder för handikappade förläggs av flera skäl bland vanliga bostäder. Dock måste man vid projekteringen ta

hänsyn till den handikappade genom att utrusta lägenheten med särskilda tekniska hjälpmedel.

Bostäder för handikappade	Antal lägenheter
Stockholm	191
Göteborg	187
Malmö	66
Västerås	62
Uppsala	38
Norrköping	55
Örebro	50
Hälsingborg	30
Linköping	31
Borås	8

Efterfrågan är större än utbudet i Stockholm (290 sökande), Göteborg (60 sökande), Malmö (150 sökande), Linköping (15—20 sökande), Uppsala, Norrköping samt i Borås (vardera 25 sökande).

Social hemhjälp: hemvårdarinnor (tidigare hemsystrar)

Funktion. Hemvårdarinnor hjälper i första hand barnfamiljer där husmor på grund av akut sjukdom, barns börd eller dylikt inte kan sköta hemmet. I mån av tid skall de även hjälpa till inom den öppna åldringsvården och med barntillsyn.

Myndighet. Kommunen ensam ansvarig. Socialstyrelsen har viss insyn då styrelsen skall utöva prövning och utanordning av statsbidrag. Socialstyrelsen skall även följa verksamheten samt vidtaga de åtgärder som kan anses erforderliga.

Norm. Funktionen behandlas i socialstyrelsens Råd och anvisningar nr 175 samt i Sociala meddelanden nr 3—4 1965 och nr 1 1967.

Inventeringen. Obligatorisk utbildning förekommer i samtliga städer utom i Stockholm, Göteborg och Västerås, där den är frivillig.

Lönen är lika och ligger i lönegrad KA 9.

Behovet av hemvårdarinnor är stort i

Stockholm, Göteborg och Norrköping. Ett mindre behov finns i Uppsala och Hälsingborg. För de övriga städerna uppges att behovet är täckt.

	Antal hemvårdarinnor
Stockholm	350
Göteborg	141
Malmö	99
Västerås	36
Uppsala	42
Norrköping	33
Örebro	36
Hälsingborg	16
Linköping	29
Borås	31

Social hemhjälp: hemsamariter (hemvårdsbiträden)

Funktion. Hemsamariter skall hjälpa åldringar och handikappade i deras egna hem. Framför allt skall de hjälpa till med inköp, städning, hygien osv.

Myndighet. Se Social hemhjälp, hemvårdarinnor.

Norm. Se Social hemhjälp, hemvårdarinnor

Inventeringen. Speciell utbildning finns i alla städer utom Örebro. Den är i allmänhet frivillig. Undantag är Göteborg och Norrköping som har obligatorisk utbildning.

Lönen varierar mellan 7:10 och 7:95 kronor per timme.

Behovet av hemsamariter är — med undantag för Stockholm, Göteborg och Uppsala — täckt i de undersökta städerna.

	Antal hemsamariter
Stockholm	6 200
Göteborg	2 620
Malmö	500—600
Västerås	550
Uppsala	340
Norrköping	496
Örebro	ca 800
Hälsingborg	463
Linköping	400
Borås	375

Bibliotek

Funktion. Biblioteken indelas i huvudbibliotek, större biblioteksfilial, mindre biblioteksfilial, samordnat bibliotek för barn och ungdom samt bokbuss.

Skillnaden mellan de olika enheterna består främst i antalet böcker och det omland de skall betjäna. De större filialerna och huvudbiblioteken kan även bjuda på annan service såsom diskotek, teater osv.

Myndighet. Kommunala myndigheter beslutar. Skolöverstyrelsens bibliotekskonsulenter har en rådgivande funktion och handhar utdelning av vissa anslag.

Norm. —

Inventeringen. Samtliga städer har ett huvudbibliotek och ett antal filialer av varierande storlek. Samordnat bibliotek för barn och ungdom finns endast i Stockholm. Bokbussverksamhet förekommer i hälften av de undersökta städerna.

Biblioteken lokaliseras centralt i stadskärnan, i stadsdelsgruppcentrum eller i stadsdelscentrum.

Befolkningsunderlaget varierar för biblioteksfilialer mellan 5 000 och 25 000. För Stockholm och Göteborg kan underlaget för vissa större filialer uppgå till nära 100 000.

Bokbeståndet är en funktion av underlaget och uppgår till 1,5—2,0 volymer per invånare.

Bibliotek	Antal inv. per bibl. enhet ¹	Antal bibliotek ¹	Bokbuss
Stockholm	23 545	33	Ja
Göteborg	24 627	18	Ja
Malmö	23 046	11	Ja
Västerås	17 842	6	
Uppsala	11 823	8	
Norrköping	31 356	3	Ja
Örebro	9 556	9	
Hälsingborg	15 891	5	
Linköping	19 341	4	
Borås	23 148	3	Ja

¹ omfattar ej projekterade bibliotek, barn- och ungdomsbibliotek eller bokbuss.

Influensområdet överskrider i allmänhet ej 1—3 km för mindre och 3—4 km för större filialer.

Bokbussar tillgodoser ett begränsat närhetsbehov och medför i princip endast litteratur för vuxna. Underlaget uppgår vanligen till 2—3 000 personer inom 1 km från hållplatsen, men kan vara mycket mindre om intresset är stort för verksamheten.

Ungdomsgård-fritidsgård

Funktion. En lokal där både öppen ungdomsgårdsverksamhet och föreningsverksamhet kan äga rum.

Under senare år har beteckningen fritidsgårdar börjat användas, då man även har verksamhet för vuxna i dessa lokaler. Bland annat förekommer under dagtid aktiviteter för pensionärer.

Myndighet. Kommunen fastställer gårdens dimensionering och lokalisering. Statens nämnd för samlingslokaler skall förhandsgranska ritningar innan statsbidrag utgår. Nämnden ger även råd och anvisningar till kommuner som så önskar.

Norm. —

Inventeringen. Ungdomsgård förläggs till centrumanläggning tillsammans med bibliotek, idrottshall osv. för att skapa liv i ett efter arbetstid ofta livlöst centrum. Verksamheten blir då inte heller störande för omkringboende. I princip söker man ge varje stadsdel en gård. Minsta befolkningsunderlag för en gård varierar mellan 2 000 och 10 000 invånare. I de flesta fall har man en norm som anger ytan per invånare. Denna varierar mellan 0,05 och 0,30 m² yta per invånare. Som »tumregel» brukas 0,10 m²/invånare.

Gårdarnas storlek varierar mellan 75 m² (s. k. annexgårdar utan heltidsanställda föreståndare) och 2 600 m². Vanligast är 700—1 000 m².

Gården innehåller vanligen samlingsrum med scenutrymme, ungdomskafé, lekhall, hobbylokaler samt klubbtrum i olika storlekar.

Ungdomsgård	Yta./inv.	Minsta bef.- underlag	Antal gårdar	Antal inv./gård	Gårdsyta
Stockholm**	0,08 m ² /inv.	2 000 inv.	68	11 420	200*—*** m ²
Göteborg	0,5 m ² /lgh		33	13 433	75*—1 800 m ²
Malmö	0,20 m ² /inv.	5 000 inv.	29	8 741	200*—2 600 m ²
Västerås	0,06 m ² /inv.	5—8 000 inv.	16	6 691	300—1 500 m ²
Uppsala	0,10 m ² /inv.	5 000 inv.	11	8 599	300—1 600 m ²
Norrköping	Norm saknas	8—9 000 inv.	12	7 839	300—950 m ²
Örebro	0,12—0,15 m ² /inv.	1 300—2 600 lgh	11	7 818	200*—1 300 m ²
Hälsingborg	Framtidsnorm 0,3 m ² /inv.	5 000 inv.	6	13 243	500 m ² i genomsnitt
Linköping	Norm saknas	10 000 inv.	7	11 052	—
Borås	Norm saknas	Norm saknas	2	34 724	700—1 200 m ²

* Annexgård

** Utrymmesbehovet beräknas i kvadratmeter motsvara 40 % av antalet ungdomar i stadsdelen i åldrarna 12—20 år.

*** Inget övre värde angivet.

Lokal för inomhusidrott för stadsdelen

Funktion. Använda lokaler är gymnastiksal i låg- och mellanstadieskolor som upplåts åt allmänheten på kvällstid.

Myndighet. Skolstyrelsen.

Normer. Gymnastiksal planeras endast i samband med skolanläggningar. För dessa finns av skolöverstyrelsen fastslagna normer. Att skilja gymnastikanläggningarna något från skolan är ett önskemål för att åstadkomma bättre möjligheter till fritidsanvändning av lokalerna. För en gymnastiksalsenhet är behovet ca 150—300 m².

Inventeringen. Av inventeringen framgår att det är ett önskemål att varje stadsdel skall ha åtminstone en lokal för motionsidrott. Det blir då skolornas gymnastiksal som tas i bruk.

Befolkningsunderlaget varierar mellan 3 000 och 10—15 000 invånare. Det senare stora talet förklaras av att det utgör underlag för en högstadieskola.

Skolans normer gäller beträffande dimensionering och lokalisering av gymnastiksal.

Lokalstorleken varierar mellan 150 och 815 m².

Idrottshall

Funktion. —

Myndighet. Kommunen ensam ansvarig. (Vanligen genom fritids- eller idrottsnämnden.)

Normer. I mindre idrottshall — benämnes även gymnastiksalsbyggnad, gymnastikhall — kan inrymmas hall 18 × 36 meter med vikkvägg för handboll, basket, volleyboll, tennis, badminton och gymnastik samt därjämte motionsrum 10 × 20 meter för gymnastik och bordtennis. Några åskådarplatser finns i allmänhet inte.

(Idrotts-, bad- och friluftsanläggning, Svenska Kommunaltekniska föreningens handling nr 6 1958 och handboken Bygg, del 7.)

Inventeringen. Mindre idrottshall byggs vid gymnasiala skolor och/eller i anslutning till större stadsdelscentra.

I Stockholm kräver man ett befolkningsunderlag om ca 20—40 000 invånare, i Göteborg och Borås 10—15 000 samt i Malmö 15—20 000 invånare. Gångväg högst 1 500 meter. Ytan varierar mellan 800 och 4 000

Normer saknas för övriga städer.

Fullständigt idrottshus

Funktion. —

Myndighet. Kommunen ensam ansvarig.

Norm. Innehåller i allmänhet följande: hall 18 × 36 meter (med vikvägg) för handboll basket, volleyboll, tennis, badminton och gymnastik, handbollshall 21 × 42 meter med läktare för 300—1 000 personer samt motionsrum för brottning, boxning, bordtennis, tyngdlyftning. Därtill kommer klubb- och sammanträdesrum, bowlinghall, serveringslokaler, redskapsrum, omklädningsrum m. m.

(Idrotts-, bad- och friluftsanläggning, Svenska Kommunaltekniska föreningens handling nr 6 1958 och handboken Bygg, del 7.)

Inventeringen. I Stockholm fordras ett befolkningsunderlag om ca 40—80 000 personer. Om mindre idrottshall finns byggs dock ej större hall inom samma område. Anläggningen bör förläggas i eller i omedelbar närhet av stadsdelsgruppcentrum samt i anslutning till gymnasial skola. Gångvägsavstånd 3—4 km. Utrymmesbehovet uttryckt i lokal- och markyta är ca 8 000 m² resp. 6—8 000 m².

I de övriga städerna finns det endast en anläggning per stad. Där utgörs influensorådet av hela staden, i vissa fall hela regionen.

Ytstorleken varierar mellan 800 och 12 700 m².

Varmbadhus — simhall

Funktion. Bad med bassäng, i regel minst 25 × 8 meter. Vissa större anläggningar kan ha djupbassäng, hoppanordningar, undervisningsbassäng, 1:a klass bad med turk osv. samt servering. I regel skilda omklädnings-

rum för herrar och damer så att badet kan användas som gemensamhetsbad.

Myndighet. Kommunen ensam ansvarig.

Norm. —

Inventeringen. Varmbadhus — simhall förläggs i stadsdelsgrupp — eller distriktscentrum i anslutning till gymnasial skola om så är möjligt.

Samtliga städer har minst ett varmbadhus. För dem som endast har ett varmbadhus är det inte aktuellt med normer beträffande gångavstånd och befolkningsunderlag. Bland de övriga är det endast Malmö, Göteborg och Stockholm som har normer för befolkningsunderlag. I Malmö kräver man ca 50 000 invånare som underlag för varmbadhus i nya stadsdelar, i Göteborg 25 000, samt i Stockholm 25—80 000, beroende på badets storlek.

I Stockholm fordras ett befolkningsunderlag på ca 25—40 000. För större bad med hoppanordningar och 1:a klass bad krävs 40—80 000 varvid dock ej mindre bad bygges inom samma område.

Gångavstånd 1 500 meter för mindre anläggning, 3—4 km för större.

Kvarterslekplats

Funktion. En för de äldre förskole- och de yngre skolbarnen anordnad lekplats försedd med viss utrustning såsom sandlåda, klätterställning, gungor, vippgunga, asfaltyta för barncyklar.

Varmbadhus-simhall	Antal	Befolkningsunderlag	Avstånd
Stockholm	6 + 6	25—40 000, 40—80 000	1 500 m resp. 3—4 km
Göteborg	4	25 000	Norm saknas
Malmö	2	50 000	1 500 m
Västerås	2	Staden	Norm saknas
Uppsala	1	Staden	Ej aktuellt
Norrköping	1	Staden	Ej aktuellt
Örebro	1	Staden	Ej aktuellt
Hälsingborg	1	Staden	Ej aktuellt
Linköping	1	Staden	Ej aktuellt
Borås	1	Staden	Ej aktuellt

Myndighet. Kommunen ensam ansvarig.

Norm. För en bostadsgrupp om högst 150 familjelägenheter (2 r. o. k. och större) ford-
ras en kvarterslekplats. Friytan för lek skall
uppgå till minst 13 m² per familjelägenhet.
Lekplatsen skall kunna nås utan att trafikled
behöver korsas och gångavståndet skall vara
högst 150 meter. Skyddat och soligt läge
för lekplatsen är önskvärt.

(Hans Wohlin. Barn i stad. Kungl. Tek-
niska Högskolan (stencil) 1960—61.)

Inventeringen. Göteborg anger normen 50
—75 barn, Malmö anger 500 invånare som
minimimått, Västerås 500—1 000 invånare
(här har man en annan form av verksamhet
kallad lekfält) medan Linköping anger 100
lägenheter som underlag för en kvarterslek-
plats. Övriga städer — med undantag för
Borås — följer Hans Wohlins rekommenda-
tioner om 150 lägenheter.

Beträffande gångavstånd anges det — med
undantag av Västerås, som kräver 400—
500 meter för lekfält, och av Borås —
genomgående till 150 meter.

Samma sak gäller friytan, som uppgår
till mellan 1 500 och 2 000 m². Enda undan-
taget är Göteborg som anger 5 m²/barn i
influensområdet.

Lekpark med lekledare

Funktion. För barn under 16 år iordning-
ställd lekplats vari det kan ingå en möb-
lerad lekkyta, 2 bollplaner, gräsyta och ter-
rängområde. Lekledare övervakar barnen,

hjälpas dem att organisera olika lekar och
stimuleras dem till självverksamhet.

Myndighet. Kommunen ensam ansvarig.

Norm. Största gångavstånd: 400 m. Minsta
befolkningsunderlag: 600 barn (450 familjer)
Nettoareal: 6 000—7 000 m². (Handboken
Bygg, del 8.)

Inventeringen. I samtliga undersökta städer
utom Örebro — som har annan verksamhet
för barn — förekommer denna form av
fritidssysselsättning.

För Stockholm gäller att det inom varje
fältbebyggt bostadsområde med minst 500
barn i åldern 1—15 år bör finnas en lek-
park. Om barnantalet varaktigt överstiger
1 200 bör ytterligare lekparkar inrättas. Lek-
platsen bör ligga centralt men samtidigt vara
avskärmd så att störningar inte uppstår
mot bostadsbebyggelsen. Maximalt gång-
vägsavstånd 400 meter. Utrymmesbehovet
uppgår till en sammanlagd markyta på
16 000 m² fördelad på möblerad lekkyta
(4 000 m²), 2 bollplaner à 1 000 m² (2 000
m²), gräsyta (5 000 m²) och terrängområde
(5 000 m²).

Med undantag av Borås, där olämp-
liga markförhållanden gör att man måste
ta tillvara alla ytor för fritidsändamål och
därför inte kan uppställa normer av detta
slag, har man accepterat ett gångavstånd
på 300—1 000 meter. De flesta uppger
400 meter. Detta överensstämmer även med
olika undersökningar som visar att barn inte

Kvarterslekplats	Befolkningsunderlag	Gångavstånd	Yta
Stockholm	150 lgh	150 m	13 m ² /lgh=2 000 m ²
Göteborg	50—75 barn	150 m	(5 m ² /barn. Ej jämförbart)
Malmö	500 inv.	150 m	1 500—2 000 m ²
Västerås	500—1 000 inv.*	4—500 m*	2 000 m ²
Uppsala	150 lgh	150 m	1 500—2 000 m ²
Norrköping	150 lgh	150 m	1 500 m ²
Örebro	150 lgh	150 m	1 500—2 000 m ²
Hälsingborg	150 lgh	150 m	1 500—2 000 m ²
Linköping	100—150 lgh	150 m	Uppgift saknas
Borås	Områdets struktur med hänsyn till bostadstyp, trafiklösningar etc. blir avgörande för planeringen.		

* Annan verksamhet

Lekpark med lekledare	Befolkningsunderlag	Yta	Avstånd
Stockholm	500—1 200 barn 1—15 år	16 000 m ²	400 m
Göteborg	1 000 barn	2 000 m ²	400 m
Malmö	3—5 000 inv.	16 000 m ²	4—500 m
Västerås	3—8 000 inv.	2 000—15 000 m ²	400—1 000 m
Uppsala	8—10 000 inv.	10—20 000 m ²	300 m
Norrköping	1 600 lgh	6—7 000 m ²	400 m
Örebro	Annan verksamhet	Ej aktuell	Ej aktuell
Hälsingborg	400—1 600 lgh	6—7 000 m ²	400 m
Linköping	500 lgh	Norm saknas	4—500 m
Borås	Områdets struktur med hänsyn till bostadstyp, trafiklösningar etc. blir avgörande för planeringen		

attraheras av lekplatser på längre avstånd än 3—400 meter från hemmet.

Bollplan

Funktion. Fotbollsplan för skolbarn. Serie-spel kan ej förekomma då planerna ej har reguljära mått.

Myndighet. Kommunen ensam ansvarig.

Norm. I den mån bollplan inte finns i avslutning till lekpark bör sådan läggas in i terrängen på annat håll. För en bollplan beräknas en markyta om 1 000 m².

Planerna måste vara minst 20 × 40 m, helst 25 × 50 m. (Handboken Bygg, del 7).

Inventeringen. Stockholm kräver ett underlag på 150—600 barn under 16 år.

Göteborg har underlaget 350 barn eller 1 000 lägenheter. Där söker man även hålla 6 m²/lgh för bollplaner.

Norrköping anger 4 000 inv.

Övriga saknar normer.

Gångavstånd uppges i de fem fall då normer finns till 4—500 meter. I ett fall till 700—1 000 meter.

Bollplan förläggs ej närmare bostäder än 25—100 meter, då bollspelet kan vara störande, och inte heller alltför nära de minsta barnens lekplatser.

Mindre idrottsplats för stadsdelen

Funktion. Anläggning benämnd bollplan alt. skolidrottsplats och i regel förlagd vid mellan- och högstadieskola. Anläggningen har bollplan med reguljära mått 60 × 100 meter, rak löparbana 100 meter, anordningar för hopp och kast samt omklädningsbyggnad.

Myndighet. Kommunen ensam ansvarig.

Norm. Utrymmesbehovet för omklädningsbyggnad uppskattas till ca 120 m² lägenhetsyta och markytan för en anläggning med reguljära mått till ca 14—15 000 m² (exkl. parkeringsplatser). (Handboken Bygg, del 7).

Inventeringen. Det uppgivna befolkningsunderlaget varierar från 3—8 000 för Västerås upp till 20 000 för Malmö och Hälsingborg. Vanligast är underlaget 10—15 000. Idrottsplatsernas storlek, som varierar mellan 7 000 och 40 000 m², kan ses

Mindre idrottsplats	Befolkningsunderlag	Gångavstånd	Antal	Markyta
Stockholm	6—8 000 inv.	600 m	*	15 000 m ²
Göteborg	Skolans norm	Skolans norm	*	Skolans norm
Malmö	15—20 000 inv.	600—1 000 m	10	—
Västerås	3—8 000 inv.	1 000 m	13	10 000 m ²
Uppsala	Norm saknas	Norm saknas	8	—
Norrköping	10—12 000 inv.	Norm saknas	3	7—12 000 m ²
Örebro	Bostadsområden	Norm saknas	3	15 000 m ²
Hälsingborg	10—20 000 inv.	Norm saknas	3	12—40 000 m ²
Linköping	10—15 000 inv.	Norm saknas	5	25—30 000 m ²
Borås	—	—	10	—

* Uppgift saknas

som en funktion av befolkningsunderlaget.

Normer beträffande gångavståndet saknas i stort men i de fall de förekommer varierar det mellan 600 och 1 000 meter.

Fullständig idrottsplats

Funktion. Tävlingsarena med gräs och sandplaner med reguljära mått, läktare för ca 1 000 personer, löparbanor, hopp- och kastanordningar, gräsplan för handboll, 3—5 tennisbanor samt ishockeyrink (ev. konstis).

Myndighet. Kommunen ensam ansvarig.

Norm. —

Inventeringen. Idrottsplats förläggs i god kontakt med allmänna kommunikationsmedel samt i anslutning till gymnasial skola. Om möjligt förläggs idrottsplats i anslutning till friluftsfält eller grönområde.

Underlaget varierar för de undersökta städerna. För det mesta har man endast en eller ett par större idrottsplatser i staden varför hela eller halva staden utgör underlag.

I Göteborg och Malmö har man anslagit 3 m² per invånare för idrottsplatser och fritidsanläggningar. Stadsdelarnas befolkningsantal blir då avgörande för idrottsplatsens storlek.

Ytan varierar mellan 20 000 m² (Västerås) och 110 000 m². Vanligast är dock ytan 40—50 000 m².

Gångavståndet är, när det anges, i fyra fall 1,5 km, i ett fall 4,0 km. Då de flesta städerna endast har en eller två

idrottsplatser blir dock det faktiska gångavståndet helt beroende på stadens storlek.

Tennisbana

Funktion. —

Myndighet. Kommunen ensam ansvarig.

Norm. Banans mått är 18×36 meter. Omklädningsrum med sanitära anordningar bör finnas i anslutning till banan.

Markytan per bana uppskattas till ca 800 m². (Handboken Bygg, del 7).

Inventeringen. Förutom Stockholm och Göteborg är det endast Hälsingborg som har normer angivna. Man söker ha en bana per 4—6 000 invånare.

	Antalet banor
Stockholm	70
Göteborg	35
Malmö	11
Västerås	20
Uppsala	15
Norrköping	12
Örebro	15
Hälsingborg	17
Linköping	12
Borås	9

Banorna förläggs i regel till idrottsplatser varvid av ekonomiska skäl flera banor om möjligt anläggs på samma plats (upp till 10 banor kan läggas tillsammans).

Fullständig idrottsp.	Befolkningsunderlag	Gångavstånd	Antal	Markyta
Stockholm	25—50 000 inv.	1,5 km	24	70 000 m ²
Göteborg	15—25 000 inv.	1,5 km	2	45 000 m ²
Malmö	50 000 inv.	1,5 km	5	35—40 000 m ²
Västerås	10—15 000 inv.	1,5—2,0 km	3	ca 20 000 m ²
Uppsala	40—60 000 inv.	Norm saknas	3	110 000 m ²
Norrköping	Staden	Ej aktuellt	1	70 000 m ²
Örebro	Staden	Ej aktuellt	1	40 000 m ²
Hälsingborg	Staden	Ej aktuellt	1	50 000 m ²
Linköping	20—25 000 inv.	4,0 km	2	40—45 000 m ²
Borås	Staden	Ej aktuellt	2	23 500—105 000 m ²

Strandbad

Funktion. Anlagd badplats vid sjö med solytor, omklädningsbyggnader, eventuellt hoppstorn och servering.

Myndighet. Kommunen ensam ansvarig.

Norm. —

Inventeringen. Strandbad ligger i eller i anslutning till grönområde eller friluftsområde men ej i närheten av industri eller liknande som kan verka störande eller förorena vattenet.

För närvarande finns i Stockholm ett bad/40 000 invånare. Efter planerade nya bad räknar man med ett bad/25 000 invånare (alternativt bassäng eller strandbad). Storleken varierar beroende på topografiska förhållanden och befolkningsunderlag. Markytan beräknas till 8—10 m² per samtidigt badande. Därjämte parkeringsplatser, lektytor, omklädningsbyggnader.

Normer saknas för övriga städer. Man bygger nya strandbad allteftersom det uppkommer behov.

Bassängbad

Funktion. Bassäng med minimimåtten 25 × 12 meter, i regel med uppvärmt vatten, solplage och omklädningsrum.

Myndighet. Kommunen ensam ansvarig.

Norm. —

Inventeringen. Stockholm: Antalet bad/invånare är detsamma som för strandbad. Bassängbad dimensioneras för lägst 1 000 och högst 5 000 badande. Utrymmesbehovet beräknas till 10 m²/badande i solyta och vattenyta. Badet bör ligga i eller i anslutning till grönområde med ett gångvägsavstånd om ca 1 500 meter (något mer vid gles bebyggelse).

Normer saknas för de övriga städerna. Man bygger när det uppstår behov. I Västerås uppger man att staden byggt ett stads-

delsbad med ett underlag på endast 5—10 000 invånare. Önskvärt underlag är dock 10—15 000 invånare.

Malmö och Borås saknar helt bassänger.

Bilaga 2 Litteratur

Förteckningen är indelad i följande grupper:

1. *Statliga utredningar och motsvarande*
2. *Normer, förordningar, kungörelser och motsvarande*
3. *Forskningsrapporter, lokala utredningar och motsvarande*
4. *Övrigt svenskt material*

I förteckningen har i allmänhet inte medtagits den litteratur som redovisas tillsammans med exemplen på boendeservice i kap. 3 och inte heller de författningar och liknande som refereras i kap. 4 och bilaga 1.

	Grupp
Byggforskningen, Bergström, U, <i>Ogifta stadsungdomars bostadsvanor och bostadsönskemål,</i> Rapport 15: 1968	3
Byggforskningen, Jussil, I & Vestbro, D U, <i>Att bo i kollektivhus,</i> Informationsblad 1964: 27	3
Byggforskningen, Karsten-Carlsson, E, <i>Pensionärshushåll i fem städer:</i> 1. <i>Aktivitet, hjälpbehov, bostadsönskemål,</i> Informationsblad 1965: 15	3
2. <i>Användning av bostäder och bostadsområden,</i> Informationsblad 1966: 5	3
Grupp	
Byggforskningen, Krantz, B, <i>Utomhus i Baronbackarna,</i> Informationsblad 1965: 42	3
<i>Experimentlägenheter i Örebro,</i> Informationsblad 1965: 1	3
Byggforskningen, Löfström, G, <i>Barn tillsyn I. Behov av daghemsplatser fram till 1975,</i> Rapport 22: 1967; informationsblad 1967: 18	3
Byggforskningen, Müller, H, <i>Rörelsehindrades stadsbygdmiljö – en studie från Högdalen,</i> Rapport 72: 1961	3
Byggforskningen, Boalt, C, <i>Service för småbarnsmödrar,</i> Informationsblad 1965: 25	3
Alpass, J m. fl., <i>Bycentre og ændringer i byfunktioners lokaliseringskrav,</i> Tidskriften Plan 1966: 2, Stockholm	4
Boalt, C, <i>1 000 husmödrar om hemarbetet,</i> Konsumentinstitutet meddelar nr 9: 1961, Stockholm	3
Boalt, C, Karsten-Carlsson, E & Pedersen, B, <i>Servicehus i Lund,</i> Lunds stads generalplanekommitté, Lund 1967	3
Bostadsstyrelsen, Kungl., <i>God bostad i dag och i morgon,</i> Stockholm 1964	2

- Byggforskningen,
Ryd, H,
Tvåttutrustning i bostäder 1-2,
Informationsblad 1963: 41; 1964: 2 3
- Byggforskningen,
Val av skolort och skoltomt,
Rapport 116: 1965 3
- Byggnadsstyrelsen, Kungl.,
Parkeringsnormer. Anvisningar till byggnadsstadgan 1960: 2, Stockholm 1960 2
- Dahlström, E,
Trivsel i söderort,
Sociologisk undersökning i Hägerstensåsen och Hökmossen 1949-1950, Stockholm 1951 3
- Dahlström, E,
Barnfamiljer i höghus och trevånings låghus i Vällingby. Sociologisk undersökning,
Byggforskningen, rapport 38: 1957 3
- Egerö, B,
Bostad och miljö i ytterstad. En sociologisk undersökning i Kortedala och Norra Biskopsgården, Göteborg 1964 (Stencil) 3
- Fredriksson, I,
Könsroller,
Falköping 1965 3
- Gustafsson, S,
Behovet av kommunala prestationer för barn-tillsyn i Kristianstad - ett kommunaltekniskt problem,
Lund 1966 (Stencil) 3
- Hansson, K, Saarman, T & Åkerström, P,
Daghemsbarn och hemuppfosttrade barn,
Psykologiska institutionen vid Lunds universitet, 1967 3
- Harvig, L E & Olienikoff, N,
Boendeserviceplaneringen och efterfrågan,
Kungl. Tekniska Högskolan, Stockholm 1967 3
- Hjärne, L-G,
Föräldrar, barn, fritid,
GAKOs fritidsnämnd, Göteborg 1966 3
- Holm, E & Holm, L,
Hem, arbete och granna,
Konsumentinstitutet meddelar nr 4: 1958,
Stockholm 3
- Holm, L,
Ett bostadsområde blir äldre,
Byggforum nr 7, 8 och 9, Göteborg 1958 3
- Holm, L,
Familj och bostad,
Hemmets forskningsinstitut, 1956 3
- HSBs Riksförbund,
Service i bostadsområden,
Stockholm 1966 (Broschyr) 4
- Hyresgästföreningen i Storstockholm,
Boendemiljön. Ett miljöpolitiskt handlingsprogram för och av hyresgästföreningen i Storstockholm,
1968 (Broschyr) 4
- Landström, L,
Höghus och låghus i småstadsmiljö. En familjesociologisk undersökning,
Byggforskningen, rapport 48: 1958 3
- Näslund, B,
Bostadshus med entrévåning,
Stockholms Stads Fastighetskontor och Stadsbyggnadskontor, Stockholm 1967 3
- Persson, L,
Kunderna i Vällingby,
Stadskollegiets utlåtande och memorial nr 68: 1959, Stockholm 1960 (Stencil) 3
- Påhlsson, R,
Det möjliga samhället,
Tankar om politik och kulturpolitik,
Stockholm 1967 4
- Ringborg-Waldeck, E,
SPK frågar konsumenten om köpvanor,
Uppsala 1965 (Stencil) 3
- Riksförbundet Sveriges Ungdoms- och Hemgårdar,
Fritidsgården, Hemgården, Ungdomsgården - ett alternativ för vår fritid, 1967 4
- SCAFT,
Riktlinjer för stadsplanering med hänsyn till trafiksäkerhet,
Statens planverk, publikation nr 5: 1968,
Karlshamn 1968 1
- Stadsfullmäktige i Kristianstad,
Barn-tillsyns-verksamheten i Kristianstads vidgade stad, 1967 3
- Stadskollegiets i Stockholm kommitté för kvinnofrågor,
Förslag om försöksverksamhet med förbättrad service i bostadsområden, Stockholm 1967 3
- Statens offentliga utredningar,
Familjeliv och hemarbete, SOU 1947: 46 1
- Hemhjälp*, SOU 1952: 38 1
- Kollektivhus*, SOU 1954: 3 1
- Tvätt*, SOU 1955: 8 1
- Samlingslokaler*, SOU 1955: 28 1
- Samhället och barnfamiljerna*, SOU 1955: 29 1
- Hemmen och samhällsplaneringen*, SOU 1956: 32 1
- Åldringsvårdens läge*, SOU 1963: 47 1
- Stöd åt ungdomsorganisationernas centrala verksamhet*, SOU 1963: 67 1
- Bättre åldringsvård. Sjukhem, bostäder, hemhjälp*, SOU 1964: 5 1
- Friluftslivet i Sverige I*, SOU 1964: 47 1

<i>Aktion mot ungdomsbrott</i> , SOU 1964: 58	1	Wohlin, H,	
<i>Friluftslivet i Sverige II</i> , SOU 1965: 19	1	<i>Barn i stad</i> ,	
<i>Höjd bostadsstandard</i> , SOU 1965: 32	1	Kungl. Tekniska Högskolan, Stockholm 1960-	
<i>Affärstidsutredningen</i> , SOU 1965: 38-39	1	61 (Stencil)	3
<i>Lokaler för ungdomsverksamhet</i> , SOU 1965: 63	1		
<i>Hemarbete och servicekontakter</i> , SOU 1965: 65	1		
<i>Omsorger om psykiskt utvecklingshämjade</i> , SOU 1966: 9	1		
<i>Kommunerna och ungdomen</i> , SOU 1966: 32	1		
<i>Friluftslivet i Sverige III</i> , SOU 1966: 33	1		
<i>Ungdomens förenings- och friluftsliv</i> , SOU 1966: 47	1		
<i>Ungdomsledare</i> , SOU 1966: 66	1		
<i>Rikskonserter</i> , SOU 1967: 9	1		
<i>Statens stöd till ungdomsverksamhet</i> , SOU 1967: 19	1		
<i>Samhällets barn tillsyn - barnstugor och familjedaghem</i> , SOU 1967: 39	1		
<i>Kommunerna och den sociala omvårdnaden</i> , SOU 1967: 53	1		
Stockholms Stads Stadsbyggnadskontor, <i>Planstandard 1965. Förslag till stadsplane- standard för nya flerfamiljshusområden i Stockholm</i>	2		
Sundell, B, <i>Barn- och ungdomslokaler inom bostadsom- rådet. Examensarbete i ämnet bostadsbygg- nad</i> , Kungl. Tekniska Högskolan, Stockholm 1962 (Stencil)	3		
Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, <i>På lika villkor - service en förutsättning</i> , Stockholm 1968	4		
TCOs utbildningspolitik I, <i>Daghem och lekskolor i integrerad förskola</i> , Stockholm 1966	4		
Turner, J, <i>Drugstore</i> , Rapport till Stockholms stads generalplane- beredning 1968	3		
<i>Tidskriften Arkitektur</i> 1968: 3, <i>Temanummer om boendeservice</i> , Stockholm 1968	4		
<i>Tidskriften Fackföreningsrörelsen</i> 1967: 19, <i>Temanummer om boendeservice</i> , Stockholm 1967	4		
<i>Tidskriften Fackföreningsrörelsen</i> 1967: 22, <i>Enkät: Vad anser bostadsbyggarna om kravet på service i bostadsområdena?</i> , Stockholm 1967	4		
<i>Tidskriften Stadsbyggnad</i> 1968: 1 och 2, <i>Temanummer om boendeservice</i> , Stockholm 1968	4		

Summary

In april 1967, the Government of Sweden appointed a Committee, headed by the Minister for Family Affairs, to study the different aspects of service in residential areas.

The aim of the first report, published by the committee in the form of this information-booklet, is to arouse greater interest in matters of service by describing the need of different service facilities in old and modern urban communities. It also presents a list of norms and base values now used by the authorities when deciding upon the dimensions and locations of services.

Background—the increasing need for services

During the last few decades, family unit has undergone change both in size and composition. The number of large households has decreased while the number of households consisting of one or two persons has increased. Households consisting of several generations, relatives and servants have almost completely disappeared.

In Sweden, about one million households have children under 16 years of age. One-half of these households have only one child, while one-third have two, and one-sixth (about 160,000) have three or more children.

The total number of pensioners (in Sweden, every citizen receives state-pension after the age of 67) including those receiving early-retirement pensions is more than one million. Of all the households in Sweden, one in every five is a pensioner-household.

A prognose made by the Longterm Planning Committee in 1965 estimated that the number of persons over the age of 65 will increase by 130–140,000 during each five-year period until 1980. In 1967 the number of prematurely retired pensioners was approximately 170,000. The improved state of health and economic situation of elderly persons nowadays enables them to run independant households much longer than was previously possible.

A growing proportion of one-person households consists of young people who prefer to have their own accommodation. In 1965, 12 % of all unmarried men and 19 % of all unmarried women between 20 and 24 years had either a flat or a house of their own in areas having a population of at least 2000 inhabitants. The corresponding figures for persons between 25 and 29 years of age were 32 % and 44 % respectively.

Considerable changes have taken place in the social and economic fields. More and more women are taking up gainful employments, although the majority still remain at home.

Many of these women would, however, go out to work if it was possible to make more satisfactory arrangements for looking after children, disabled and temporarily ill persons. According to a government survey, 210,000 housewives, who are the mothers of 350,000 children still too young to be left unsupervised, would prefer to go out

to work either on a full-time or a part-time basis, if they could get someone to look after their children. The Long-Term Planning Committee has made a prognosis that Sweden will have shortage of manpower until 1975. Married women therefore constitute a substantial and much-needed source of labour.

The types of households mentioned above include a large number of disabled persons for whom good user service is essential if they are to play an active part in the life of the community.

In short, the situation is that a large proportion of the Swedish households have on account of their work, age, temporary illness or disablement expressed a need for service. Furthermore, the supply of labour for private home-help has greatly decreased.

Of the service facilities already in existence many are inadequate and badly co-ordinated. From an economic point of view, this means that the efficiency of trade, industry and community as a whole is reduced to some extent. This means that many are hit by lack of social welfare, insecurity, the strain of a double work load i.e., women who have a home to manage in addition to going out to work, and poor contact with activities which develop the personality. Unsatisfactory user service even obstructs urgent demands for increased equality and freedom of choice.

The local authorities are largely responsible for providing the service; either by direct organizational and economic involvement in, for example, child supervision, facilities for the disabled and care of old people or by means of decisions which affect the conditions for the provision of service, for example, design of residential areas.

It is difficult to review and co-ordinate all the measures which affect the availability of user services in a community and it is against this background that the Service Committee is publishing, in accordance with the directive, a summary outline of the problems.

What is user service?

The Committee has defined the concept of user service by means of the following explanations of different service functions.

Child supervision

In the form of institutional supervision i.e., day nurseries, supervision in host-families, supervision in the child's own home by a person not a member of the family and temporary child-supervision.

Service for the elderly, the sick and the disabled

The service rendered at the home of the recipient or in his immediate vicinity.

Recreational and cultural service

In the form of organised activity for all age groups having varied interests and on the assumption that it takes place in or near the home.

Meals service

For all age groups as an alternative or supplement to independent housekeeping in the home. This also covers the question of distributing ready-made dishes for consumption in the home.

Home help

Daily cleaning, weekly cleaning and spring cleaning plus different kinds of home help often combined with company and care for the elderly.

Washing, ironing, mangling, dry cleaning etc.

In the dwelling itself, on the same premises and at public laundries and launderettes.

Goods delivery and public services, i.e. banks, post offices, national insurance offices etc.

For all types of households. Questions concerned with the types of premises used for trade, public offices, banking and postal services, locations, hours of business, goods

deliveries and services available are also classed under this heading.

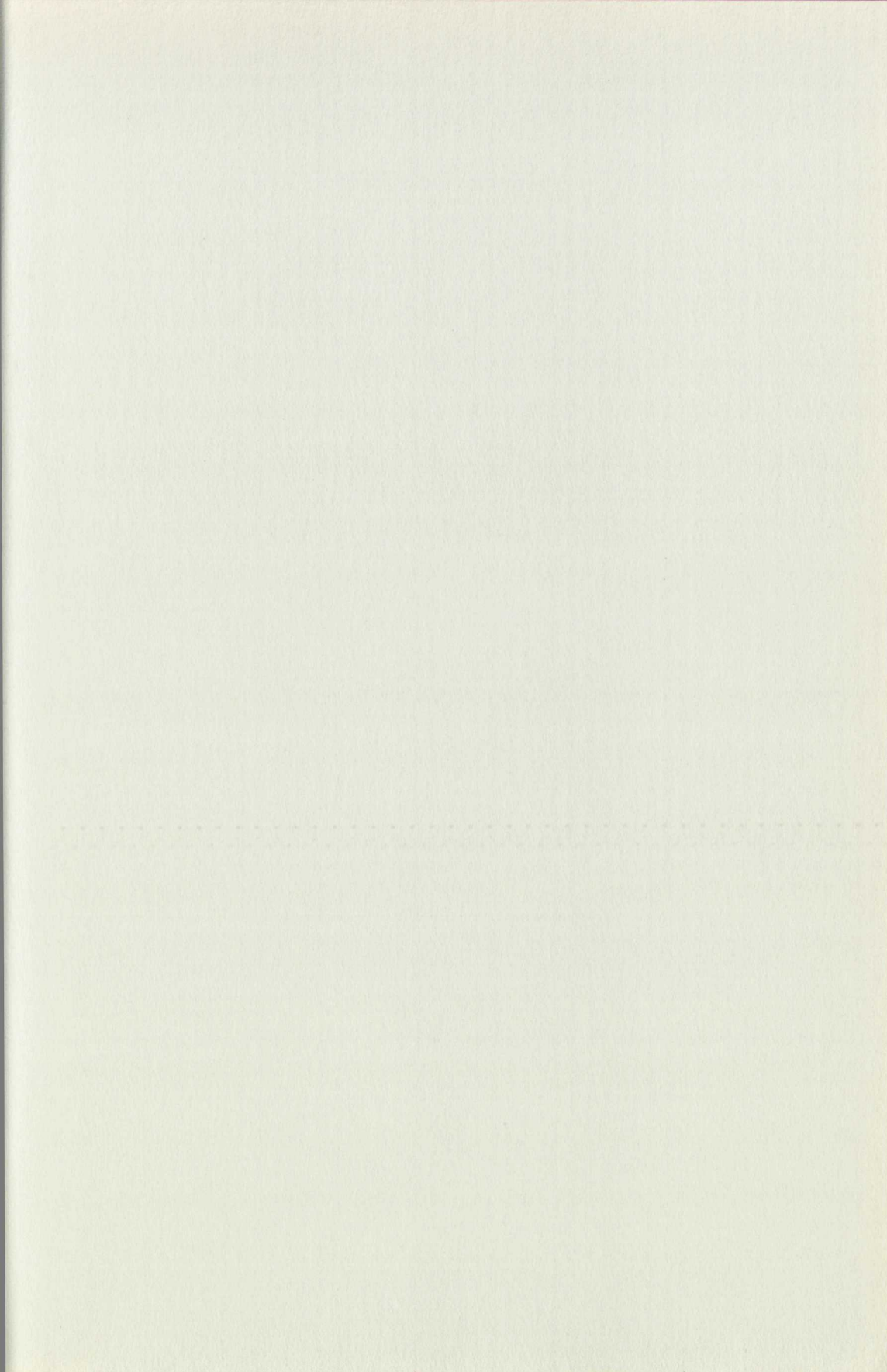
Contents of the report

The first two chapters describe in brief the problems encountered in connection with the service issue and analyse the most important functions to be fulfilled by user service. They deal in more detail with the material discussed above under the headings "Background—the increasing need for services" and "What is user service?" The third chapter deals with 33 residential areas, composite service centres and isolated service functions, existing and planned, which are of special interest from this point of view. The material in this chapter is mainly Swedish, although some examples of Danish service centres are given. The fourth chapter deals with the present principles for financing the provision of service while the norms now applied for dimensioning certain service functions in the ten largest towns in the country are given in an appendix.

Continuation of work of the Committee

The Committee has remained impartial and has made no proposals of its own in this first report. In continuing its work, however, the Service Committee will consider which steps should be taken both by the Government and the local authorities to help in building up a user service. The Committee intends to deal with not only matters of organization but also with financial issues and with questions concerning the physical planning.

KU
19 SEP 1968
6

19 SEP 1968